

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА

для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти,
які працюють за системою розвивального навчання

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Освітню програму для 1–2 класів, які працюють за системою розвивального навчання Д.Б. Ельконіна – В.В. Давидова, у закладах загальної середньої освіти розроблено відповідно до Закону України «Про освіту», Державного стандарту початкової освіти.

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості. Метою системи розвивального навчання є виховання особистості як суб'єкта життєдіяльності. Досягнення означених цілей передбачає дотримання таких загальних принципів розвивального навчання (РН):

принцип керування розвитком – організовуючи навчання дітей особливим чином, можна закономірно керувати темпами й змістом їхнього розвитку, надаючи дітям універсальної можливості оволодіти інтелектуальним досвідом і творчим потенціалом людства;

принцип «сходження від абстрактного до конкретного» – введення учнів у певну предметну галузь починається з виділення загального принципу її побудови, що, в свою чергу, дає змогу дитині розуміти напрямок та сенс руху;

принцип дослідження й пошуку – знання не даються учням в готовому вигляді, істотні властивості досліджуваного предмета вони виявляють самі у процесі розв'язання навчальних задач; пошук способу розв'язання нової задачі є мотиваційним ядром навчальної діяльності, основою бажання й уміння вчитися;

принцип постановки навчальної задачі – необхідність пошуку способу розв'язання нової задачі мотивована для учнів внутрішньою логікою змісту навчального предмета; кожне наступне поняття не виникає для дітей випадково, воно з необхідністю впливає з попереднього;

принцип моделювання – загальний спосіб діти шукають у предметно-практичній діяльності, центральною навчальною дією якої є моделювання, оскільки саме через модель виявляються загальні способи розв'язання класу різних задач;

принцип відповідності змісту й форми – зміст навчальних предметів РН, поданий через систему навчальних задач, вимагає для їх розв'язання діалогово-дискусійних форм організації навчання, особливих колективно-розподілених форм спільної діяльності учителя і класу.

У програмі представлено освітні галузі: мовно-літературна, математична, громадянська та історична, соціальна та здоров'язбережувальна, природнича, технологічна, інформатична, мистецька і фізкультурна. Щодо кожної з галузей визначено вимоги до конкретних очікуваних результатів навчання; вказано зміст кожного навчального предмета чи інтегрованого курсу.

Зміст мовно-літературної та математичної освітні галузі, що реалізується через навчальні предмети «Українська мова та література», «Російська мова та література», «Математика», відповідно до концепції Д.Б. Ельконіна, В.В. Давидова, В.В. Рєпкіна, О.К. Дусавицького, подано через систему навчальних задач, розв'язання яких реалізується як колективне (групове) дослідження, що забезпечує формування у молодших школярів ключової компетентності – «уміння вчитися».

Зміст програми має потенціал для формування в учнів таких **ключових компетентностей, як:** вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) мовою; математична, інформаційно-комунікаційна компетентності; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; екологічна; навчання впродовж життя; культурна, громадянські та соціальні компетентності; підприємливість та фінансова грамотність; інноваційність.

Програма забезпечує формування таких **наскрізних умінь, як:** читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми.

До дитини, яка розпочинає навчання у початковій школі, висуваються вимоги, окреслені в типових освітніх програмах Нової української школи, – це досягнення певного віку і певного рівня фізичної, соціальної, емоційно-ціннісної, пізнавальної, мовленнєвої, творчої готовності до систематичного навчання.

Обов'язковою складовою навчання за системою Д.Б. Ельконіна – В.В. Давидова є адаптаційний курс «Вступ до шкільного життя» (два перші тижні навчання), мета якого – оптимізація перехідного періоду від дошкільного дитинства до навчання у початковій школі; створення у дитини уявлення про школу як про місце, де дитина буде прийнята, де важливі її почуття, думки, знання, проблеми, події життя. Змістом курсу є знайомство дитини з однокласниками й учителем, створення правил навчальної співпраці та правил поведінки в позаурочний час в школі, орієнтація у шкільному просторі, формування уявлень про організацію шкільного часу (орієнтовне планування курсу подано у додатку до програми).

Розподіл навчальних годин за темами, розділами, вибір форм і методів навчання вчитель визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи,

забезпечуючи водночас досягнення конкретних очікуваних результатів, зазначених у програмі. Години курсу «Вступ до шкільного життя» (1 клас) виділяються за рахунок таких навчальних предметів: математики – 8 годин, навчання грамоти – 16 годин, курсу «Я досліджую світ» – 6 годин. У класному журналі курс оформлюється на окремих сторінках.

Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів в системі розвивального навчання спрямовані на формування навчальних дій контролю й оцінювання, що забезпечують становлення оцінювальної самостійності школярів як найважливішої складової їхнього самонавчання. У 1–2 класах опанування учнями навчальних дій контролю й оцінювання розпочинається зі створення та використання засобів контролю та оцінювання, зокрема з колективного вироблення критеріїв оцінювання та застосування цих критеріїв у різних конкретних ситуаціях. Завданням учителя є організація роботи з формування цих навчальних дій та систематичне відстеження індивідуального розвитку учнів у процесі навчання.

Навчальні досягнення учнів у 1–2 класах підлягають формувальному (вербальному) оцінюванню, у 3–4 – формувальному та підсумковому (бальному) оцінюванню.

Формувальне оцінювання має на меті підтримувати навчальний розвиток учнів; вибудовувати індивідуальну траєкторію розвитку дитини; діагностувати досягнення на кожному з етапів процесу навчання; вчасно виявляти проблеми й запобігати їх нашаруванню; аналізувати хід реалізації навчальної програми й ухвалювати рішення щодо корегування програми і методів навчання відповідно до індивідуальних потреб дитини; виховувати ціннісні якості особистості, бажання вчитися, переконання у власних можливостях і здібностях; формувати конструктивне ставлення до помилок, вміння виявляти причину помилки, прагнення й вміння знаходити шляхи її уникнення; мотивувати до прагнення здобути максимально можливі результати.

Підсумкове оцінювання передбачає зіставлення навчальних досягнень учня/учениці з конкретними очікуваними результатами навчання, визначеними освітньою програмою.

Типовий навчальний план

для закладів загальної середньої освіти з українською мовою навчання

Назва освітньої галузі	Кількість годин на рік				
	1 кл.	2 кл.	3 кл.	4 кл.	Разом
Інваріантний складник					
Мовно-літературна, в тому числі					
I. Українська мова і література	315	350	350	350	1365
II. Іншомовна освіта					
Математична	140	140	140	140	560
Природнича					
Соціальна й здоров'язберезувальна	105	105	105	105	420
Громадянська й історична					
Технологічна	35	70	70	70	245
Інформатична					
Мистецька	70	70	70	70	280
Фізкультурна*	105	105	105	105	420
Варіативний складник					
Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, проведення індивідуальних консультацій та групових занять	35	35	70	70	210
Загальнорічна кількість навчальних годин	805	875	910	910	3500
Гранично допустиме тижневе/річне навчальне навантаження учня	20/700	22/770	23/805	23/805	88/3080
Загальнорічна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи)	805	875	910	910	3500

* Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навантаження учнів.

Години варіативної складової у 1-2 класах розподіляються з розрахунку: у 1 класі – 35 годин додаються до годин на вивчення української мови і літератури; у 2 класі – 35 годин додаються до годин на вивчення української мови і літератури та 35 годин – на проведення індивідуальних консультацій та групових занять.

Типовий навчальний план
для закладів загальної середньої освіти з навчанням мовою відповідного
корінного народу або мовою національної меншини

Назва освітньої галузі	Кількість годин на рік				
	1 клас	2 клас	3 клас	4 клас	Разом
Інваріантний складник					
Мовно-літературна, у тому числі:	385	385	385	385	1540
I. Українська мова та література	175	175	210	210	
II. Мова і література відповідного корінного народу, національної меншини та іншомовної освіти *	210	210	175	175	
Математична	140	140	140	140	560
Природнична	105	175	175	175	630
Соціальна і здоров'язберезувальна					
Громадянська та історична					
Технологічна					
Інформатична					
Мистецька	70	70	70	70	280
Фізкультурна**	105	105	105	105	420
Варіативний складник					
Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, проведення індивідуальних консультацій та групових занять	-	-	35	35	70
Загальнорічна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи)	805	875	910	910	3500
Гранично допустиме тижневе/річне навчальне навантаження учня	20/700	22/770	23/805	23/805	88/3080

*Освітні програми закладів освіти з навчанням мовою відповідного корінного народу чи мови національної меншини в очікуваних результатах з навчання української мови враховують мовну підготовку здобувачів початкової освіти та спорідненість між їх рідною і державною мовами.

* *Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навантаження учнів.

МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Пояснювальна записка

Метою початкового курсу мовно-літературної освіти є розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності – слухання, говоріння, читання і письма, формування ключових компетентностей – комунікативної та читацької; розвиток здатності спілкуватися рідною мовою, користуватися нею в особистому і суспільному житті, у міжкультурному діалозі, бачити її передумовою життєвого успіху; вільне володіння державною мовою – готовність уживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях, здатність спілкуватися українською мовою для духовного, культурного і національного самовияву, послуговуватися нею в особистому житті, у міжкультурному діалозі.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- виховання в учнів позитивного ставлення до рідної мови, формування пізнавального інтересу до рідного слова, прагнення вдосконалювати своє мовлення;

- розвиток мовлення учнів, мислення, їх інтелектуальних і творчих здібностей;

- формування повноцінних навичок читання і письма, уміння брати участь у діалозі, інсценізаціях, створювати усні й письмові монологічні висловлення;

- формування вмінь працювати з різними видами та джерелами інформації;

- ознайомлення учнів з дитячою літературою різної тематики й жанрів, формування прийомів самостійної роботи з дитячою книжкою;

- формування умінь опрацьовувати тексти різних видів (опис, розповідь, міркування) і стилів (художні, науково-популярні, навчальні, офіційно-ділові);

- дослідження мовних одиниць і явищ, опанування початкових лінгвістичних знань і норм української мови;

- залучення молодших школярів до практичного застосування умінь з різних видів мовленнєвої діяльності в навчальних і життєвих ситуаціях.

Відповідно до зазначених мети і завдань у початковому курсі мовно-літературної освіти виділено такі **змістові лінії**: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовні явища», «Театралізуємо»

Змістова лінія **«Взаємодіємо усно»** спрямована на формування в молодших школярів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися усно з іншими людьми в діалогічній і монологічній формах заради досягнення певних життєвих цілей.

Змістова лінія **«Читаємо»** передбачає формування в учнів повноцінної навички читання, умінь самостійно вибирати й опрацьовувати літературні тексти різних видів, дитячі книжки, висловлювати своє ставлення до прочитаного, сприймати художній текст як засіб збагачення особистого емоційно-чуттєвого, соціального досвіду, користуватися раціональними прийомами пошуку

потрібної інформації в різних джерелах, працювати з інформацією в різних форматах, застосовувати її в навчально-пізнавальних, комунікативних ситуаціях, практичному досвіді. Через аспект театралізації ця лінія спрямована на стимуляцію дитячої творчості, на розкриття артистичних талантів і творчого потенціалу молодших школярів, розвиток їх художньо-естетичного смаку, сприяння формуванню у дітей моральних якостей і розвитку пізнавальних процесів, розвитку мовлення.

Змістова лінія «**Взаємодіємо письмово**» спрямована на формування в молодших школярів повноцінної навички письма, умінь висловлювати свої думки, почуття, ставлення та взаємодіяти з іншими людьми в письмовій формі, виявляти себе в різних видах мовленнєво-творчої діяльності.

Змістова лінія «**Досліджуємо медіа**» передбачає формування в учнів умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах та використовувати її, створювати прості медіапродукти.

Змістова лінія «**Досліджуємо мовні явища**» спрямована на дослідження учнями мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних знань, норм літературної вимови та правил правопису, на формування в молодших школярів умінь послуговуватися рідною мовою в усіх сферах життя, дотримуючись її літературних норм.

Змістові лінії реалізуються через такі інтегровані курси і навчальні предмети:

1 клас – інтегрований курс «Навчання грамоти»;

2 клас – навчальні предмети «Українська мова» («Русский язык»), «Читання».

УКРАЇНСЬКА МОВА (ЧИТАННЯ)

для шкіл з українською мовою навчання

1-2 клас

Автори: С. В. Ломакович, Л. І. Тимченко

1 клас

Очікувані результати	Зміст навчання
Змістова лінія «Взаємодіємо усно»	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>усвідомлює</i> мову як основний засіб спілкування між людьми; <i>усвідомлює</i> необхідність вивчення рідної мови; <i>пояснює</i> значення мови і мовлення у житті людей; <i>знає і вживає</i> у власному мовленні етикетні слова;</p>	<p>Роль мови в житті людей. Мова – засіб передачі досвіду людства, найважливіший засіб спілкування людей. Поняття про рідну мову. Поняття про мовленнєву вправність. Культура спілкування. Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.</p>

з увагою *сприймає* усні репліки співрозмовника, *доречно реагує* на них; *відтворює* за ролями (з учнями або вчителем) діалог із прослуханих казок, розповідей;
вступає в діалог на теми, які викликають зацікавлення;
самостійно формулює репліки (запитання) до співбесідника за змістом попередньо підготовленої короткої розмови на добре знайому тему;
уважно слухає співрозмовника й *адекватно відповідає* на його запитання; *користується* формулами мовленнєвого етикету в ситуаціях навчального та побутового спілкування (вітання, прощання, вибачення, подяка, звернення з проханням);
дотримується правил спілкування з людьми різного віку;
уживає різні форми звертання до співрозмовника залежно від ситуації;
слухає й *розуміє* коротке монологічне висловлення;
виконує навчальні та ігрові дії відповідно до прослуханої інструкції;
відповідає на запитання за змістом прослуханого (*хто? що? де? коли? як?*);
розповідає, про що мовиться в тексті, який прослуховувався;
ділиться своїми почуттями та емоціями від почутого;
розповідає, що зацікавило в усному повідомленні;
регулює дихання, силу голосу і темп мовлення у процесі спілкування;
слухає і *розуміє* усне висловлювання (сюжетний текст), звучання якого триває до 1 хвилини (80-100 слів);
повторює услід за вчителем зразок зв'язного висловлення (обсягом 2-3 речення) зі збереженням його змісту та інтонаційних особливостей;
переказує знайому казку, короткий прослуханий текст з опорою на подані

Усне й писемне мовлення. Діалог як зразок усного мовлення. Відтворення (за ролями) діалогів із прослуханих казок, розповідей.

Складання, розігрування діалогів за темами, близькими до життєвого досвіду дітей, – після попередньої підготовки (обговорення змісту, робота зі словом, словосполученням, етикетними формулами, що використовуються у діалогах).

Аудіювання — слухання-розуміння усного мовлення
Сприймання на слух інструкцій, що стосуються виконання навчальних дій чи ігрових завдань.
Сприймання на слух мовних одиниць різного рівня.

Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого.
Говоріння. Формування умінь регулювати дихання, силу голосу, темп мовлення.
Побудова запитань і відповідей на них за прослуханим чи прочитаним текстом, малюнком, діафільмом, навчальною ситуацією у класі та ін.
Читання напам'ять віршів, загадування загадок, промовляння скоромовок тощо.

<p>малюнки, словосполучення, запитання, план; <i>переказує</i> сюжетний текст букварного типу з опорою на подані ключові слова і словосполучення, запитання, план тексту; самостійно (в парі) <i>будує</i> зв'язне висловлювання за поданим початком і малюнком (ілюстрацією, серією малюнків), на основі прослуханого тексту або випадку з життя</p>	<p>Сприймання на слух, розуміння, запам'ятовування з 1-2 прослуховувань змісту невеликих (за складністю подібних до букварних) текстів, що належать до художнього й розмовного стилів (казка, розповідь, вірш).</p> <p>Переказ невеликих за об'ємом текстів з опорою га малюнки, слова і словосполучення, запитання, план; Оцінювання усної інформації. Створення усних зв'язних висловлювань за поданим початком і малюнком (серією малюнків), на основі прослуханого тексту, випадку з життя тощо</p>
---	---

Змістова лінія «Читаємо»

<p>Здобувач / здобувачка: <i>усвідомлює</i> значення вміння читати в житті людини і прагне опанувати його; <i>читає вголос</i> доступні тексти переважно цілими словами (окремі слова ускладненої структури – складами); <i>виявляє</i> у процесі читання <i>розуміння</i> значення більшості слів, <i>звертає увагу</i> на незнайомі слова, запитує у дорослих їх значення; <i>правильно інтонує</i> речення, наприкінці яких стоять різні розділові знаки (після попередньої підготовки); <i>читає і правильно називає</i> нескладні за змістом і формою фольклорні та літературні тексти (загадка, лічилка, казка, вірш, оповідання); <i>виділяє</i> в структурі тексту заголовки; <i>пояснює</i> зв'язок заголовка та ілюстрацій зі змістом твору (у прозорих випадках); <i>виявляє розуміння</i> фактичного змісту невеликих за обсягом і нескладних текстів: <i>пояснює</i>, яка подія відбулася, <i>називає</i> персонажів твору, <i>відповідає на запитання</i> за змістом прочитаного; <i>пояснює</i>, якими словами в тексті автор описує характер героя, його зовнішність, <i>передає</i> красу природи і т. ін.(з допомогою вчителя);</p>	<p>Роль уміння читати в житті школярів і дорослих людей.</p> <p>Формування дії читання окремих складів та слів за складами з орієнтацією на букви голосних, а також слів у складі сполучень і речень.</p> <p>Відпрацювання навичок поскладового читання та читання цілими словами.</p> <p>Дотримання пауз, що відокремлюють одне речення від іншого.</p> <p>Усвідомлене читання доступних текстів. Читання слів, речень і зв'язних текстів із вивченими буквами.</p> <p>Поступовий перехід від читання за складами до читача цілими словами з урахуванням наголошеного складу.</p> <p>Інтонування речень відповідно до розділових знаків: крапки, знаку питання і знаку оклику.</p> <p>Типи речень за метою висловлювання та емоційним забарвленням. Крапка, знак питання, знак о оклику в кінці речення. Удосконалення навичок читання зв'язних текстів. Читання діалогів за ролями.</p> <p>Читання невеликих за обсягом народних і авторських творів: казок, загадок, прислів'їв та приказок, пісень,</p>
---	---

<p><i>переказує</i> близько до змісту прочитаний твір чи окремі його епізоди з опорою на ілюстрації, запитання вчителя;</p> <p><i>висловлює власне ставлення</i> до прочитаного: хороший / поганий вчинок, хто сподобався / не сподобався у творі, які епізоди найбільше запам'яталися, вразили;</p> <p><i>читає за ролями</i> діалоги з казок, оповідань, віршів;</p> <p><i>має уявлення</i> про найважливіші джерела інформації: дитячі книжки, журнали, енциклопедії, телебачення, бібліотека, Інтернет;</p> <p><i>розрізняє</i> вербальну і візуальну інформації в тексті;</p> <p><i>знаходить</i> за завданням учителя потрібну візуальну інформацію в дитячій книжці, енциклопедії, пояснює її зміст;</p> <p><i>знаходить і називає</i> елементи дитячої книжки (прізвище автора, заголовок, ілюстрації), спираючись на них, <i>висловлює</i> здогад, про що може розповідатися в книжці (творі);</p> <p><i>розрізняє</i> дитячі книжки казок, оповідань, віршів у виданнях з чітко вираженим поліграфічним оформленням (ілюстраціями, заголовком, графічним представленням тексту);</p> <p><i>дотримується правил</i> збереження книжки та гігієни читання (під керівництвом дорослого);</p> <p><i>виявляє інтерес, позитивне ставлення</i> до книжки;</p> <p><i>пояснює</i> свої читацькі вподобання (яким темам, жанрам надає переваги);</p> <p><i>відповідає</i> на запитання, про що (про кого) любить читати;</p> <p><i>називає</i> своїх улюблених літературних героїв</p>	<p>віршів, оповідань, невеличких текстів з дитячих газет і журналів</p> <p>Відпрацювання навичок правильної вимови голосних і приголосних звуків, вимовляння слів із правильним наголосом під час читання.</p> <p>Практичне знайомство з текстами різних типів. Їх сприймання і практичне розрізнення.</p> <p>Аналіз та інтерпретація змісту тексту.</p> <p>Формування рефлексивного досвіду за змістом прочитаного.</p> <p>Діалогічне і монологічне мовлення. Читання діалогів за ролями зі словами і без слів автора.</p> <p>Ознайомлення з різними джерелами та видами інформації.</p> <p>Робота з дитячою книжкою.</p> <p>Практичне ознайомлення учнів зі змістом понять: письменник, його прізвище, назва (заголовок) книжки (твору), малюнок (ілюстрація), обкладинка, написи на ній, корінець, сторінка.</p> <p>Формування початкових умінь читати-розглядати дитячу книжку.</p> <p>Практичне ознайомлення учнів з поняттями: бібліотека, бібліотекар, читальна зала, каталог.</p> <p>Ознайомлення школярів з основними правилами гігієни читання-розглядання, з правилами збереження книжки, правилами поведінки в бібліотеці</p> <p>Ознайомлення школярів з періодичними виданнями (дитяча газета, журнал).</p> <p>теми дитячого читання: про Батьківщину, сім'ю, живу й неживу природу, дітей, шкільне життя, дружбу,</p>
--	---

<p><i>імпровізує з репліками, відтворюючи діалоги з казок, віршів, народних пісень тощо</i> <i>бере участь у виставі</i></p>	<p>пригоди, історії винаходів, відкриттів, сучасні технології, фантастика та ін.</p> <p>Підготовка до розігрування діалогів з казок: читання казки, «спілкування» з героями казки, обговорювання, робота над дикцією, мімікою, жестами.</p> <p>Розігрування у групі діалогів з відомих казок</p>
<p>Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»</p>	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>розрізняє</i> друкований і рукописний текст; <i>аналізує</i> графічну форму друкованих букв; називає і пише друковані букви; <i>називає і пише</i> всі рукописні малі й великі літери українського алфавіту затвердженої форми з однаковим нахилом, висотою, шириною;</p> <p><i>володіє</i> спеціальними правилами списування слів і окремих речень, списує з друкованого і рукописного текстів;</p> <p><i>записує</i> під диктування окремі слова, сполучення слів і речення (3–4), написання і вимова яких збігаються;</p> <p><i>складає й записує</i> речення за ілюстрацією, життєвою ситуацією (самостійно та з допомогою вчителя); <i>дотримується</i> культури оформлення письмових робіт; <i>перевіряє</i> написане; <i>виявляє і виправляє</i> недоліки письма (графічні, орфографічні, пунктуаційні) самостійно чи з допомогою вчителя</p>	<p>Формування і розвиток навичок письма. Аналіз графічного образу друкованих букв. Письмо їх у зошиті з прямокутною графічною сіткою.</p> <p>Письмо елементів рукописних букв у зошиті з графічною сіткою № 1 малі і великі літери українського алфавіту затвердженої форми з однаковим нахилом, висотою, шириною;</p> <p>Списування слів і речень за спеціальними правилами з друкованого і рукописного текстів.</p> <p>Письмо слів, сполучень слів і невеличких речень, що містять слова, написання й вимова яких збігаються, під диктування вчителя.</p> <p>Відновлення деформованих речень</p> <p>Створення власних письмових висловлювань за ілюстрацією, ситуацією, Відпрацювання дій письма під диктування і за зразком (списування). Письмо речень і невеликих текстів, Позначення інтонації речення на письмі за допомогою крапки, знаку питання і знаку оклику.</p>
<p>Змістова лінія «Досліджуємо медіа»</p>	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>сприймає</i> прості медіапродукти (світлина, комікси, дитячі журнали тощо);</p>	<p>Ознайомлення школярів з медіапродукцією (дитяча газета, журнал, комікси)</p>

<p><i>бере участь</i> в обговоренні змісту і форми медіапродуктів; <i>розповідає</i> про свої враження від прослуханих / переглянутих медіа продуктів</p>	
<p>Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища»</p>	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>співвідносить</i> слово і зображення відповідного предмета, дії, ознаки, числа; <i>має уявлення</i> про номінативну функцію слова; <i>встановлює відповідність</i> між родовою і видовими назвами; <i>упізнає і розрізняє</i> слова – назви предметів, ознак, дій, чисел, службові слова; <i>розрізняє</i> близькі й протилежні за значенням слова; <i>ставить</i> до слів питання <i>хто? що? який? яка? яке? які? що робить? що роблять? скільки?</i>; <i>знає</i> тематичні групи слів, що називають державу, її столицю, державну символіку, реалії життя народу, <i>доповнює</i> тематичні групи слів; <i>розпізнає</i> речення за графічними орієнтирами (велика буква на початку, розділовий знак у кінці); <i>визначає</i> кількість слів у реченні, яке складається з 2–4 слів. <i>Розрізняє</i> мовні і немовні звуки; <i>володіє способом</i> визначення послідовності звуків в слові з опорою на його графічну модель; <i>відтворює</i> ланцюжок звуків у почутому слові (без явищ асиміляції); <i>пояснює</i> зміну значення слова в результаті заміни одного зі звуків; <i>позначає</i> мовні звуки буквами на письмі; <i>поділяє на склади</i> слова під час переносу їх частин в інший рядок; <i>розрізняє</i> голосні і приголосні звуки за звучанням та способом вимовляння;</p>	<p>Початкове уявлення про слово. Слово і предмет. Виокремлення слова з мовленнєвого потоку. Номінативна роль слова. Слова – назви предметів, ознак, дій, кількості та службові слова. Родові і видові назви. Знайомство зі словами, близькими і протилежними за значенням. Здатність слів відповідати на питання <i>хто? що? який? яка? яке? які? що робить? що роблять? скільки?</i> Тематичні групи слів. Тематичні групи слів, що називають державу, її столицю, державну символіку, реалії життя народу (протягом року) Національні символи України – <i>верба, калина, барвінок</i>. Народні і релігійні свята, обрядові дійства під час них.</p> <p>Слово і речення. Складання речень із слів. Визначення кількості слів у реченні. Дослідження і конструювання речень.</p> <p>Звуки мови. Звуки як «матеріал», із якого створені слова. Визначення останнього й першого звуків у слові. Визначення звуків у слові з орієнтацією на його графічну модель. Побудова моделі, яка відображає кількість звуків у слові. Добір слів за такою моделлю.</p> <p>Смислорозрізнавальна роль звуків. Встановлення зв'язку між значенням слова і його звуковим складом. Відображення цього зв'язку в моделі слова.</p> <p>Склад. Членування слова на склади – мінімальні одиниці вимови. Складова</p>

розрізняє наголошений і ненаголошені склади в слові;
правильно наголошує загальноживані слова;
пояснює залежність (в окремих випадках) значення слова від зміни наголосу в ньому;
(використовує відповідні розділові знаки);
правильно вимовляє тверді й м'які, дзвінкі й глухі, подовжені приголосні звуки; *правильно позначає* їх у звуковій моделі слова;
добирає слова до поданої звукової моделі.

Розуміє знакову природу букв, *відтворює* алфавітні назви букв;
правильно записує слова, вимова й написання яких збігаються;
пояснює співвідношення між звуками і буквами у складі, слові;
правильно позначає на письмі м'якість-твердість приголосних звуків в позиції перед голосним;

правильно позначає на письмі м'якість приголосних звуків перед О, на кінці слова і перед твердими приголосними звуками за допомогою букви ь;

володіє узагальненим поняттям про орфограму;
знаходить вивчені орфограми в тексті;
знає основні правила переносу слів з рядка на рядок і *користується* ними;
позначає на письмі звук [й] разом із наступним голосним звуком буквами І, Є, Я, Ю на початку слова та складу;

модель слова. Розрізнявання голосних і приголосних звуків, їх позначення у звукоскладовій моделі слова. Складотворна роль голосних звуків.

Наголос. Засоби визначення наголошеного складу в слові. Вимовляння слів із правильним наголосом.

Дзвінки і глухі, м'які і тверді приголосні, їх позначення у звуковій моделі слова.

Приголосні парні за дзвінкістю-глухістю, твердістю-м'якістю.

Подовжені приголосні, їхнє відображення у звуковій моделі слова.

Добір слів за моделлю.

Позначення звуків буквами.

Буква як знак звука.

Букви на позначення голосних звуків. Послідовне введення до графічної моделі слів букв на позначення голосних звуків. Відомості про рукописні букви.

Буква О як знак звука [o]. Позначення голосних звуків [a], [y], [e], [и], [i] за допомогою букв А – Я, У – Ю, Е – Є, И, І залежно від твердості або м'якості попереднього приголосного.

Букви на позначення приголосних звуків, послідовне введення їх до моделі слова. Позначення звуків, сприйнятих на слух, відповідними рукописними буквами.

Запис під диктовку окремих слів, вимова яких збігається з написанням, із попереднім визначенням складів. Вибір букви голосного залежно від твердості або м'якості попереднього приголосного.

Поняття про орфограму як місце в буквеному записі, яке важно визначати за вимовою. Уживання великої букви у власних назвах. Основні правила переносу слів. Запис слів за зразком.

Позначення на письмі звука [й] буквою Й (на кінці слова та складу, перед звуком [o]), буквами І, Є, Я, Ю (на початку слова перед голосними й між двома

<p><i>позначає</i> звук [й] після твердих приголосних перед голосними [а], [е], [у], [і] за допомогою апострофа; користується правилами переносу слів з апострофом.</p> <p><i>позначає</i> звуковий склад слова знаками спрощеної фонетичної транскрипції;</p> <p><i>правильно вимовляє</i> під час читання звуки [дж], [дз], [дз'], звук [г] і [ґ], звукосполучення [шч] та подовжені приголосні, <i>правильно позначає</i> їх на письмі;</p> <p><i>записує</i> невеличкі речення з вивченими буквами;</p> <p><i>позначає</i> межі речень на письмі: велика буква на початку речення, крапка на кінці речення; робить інтервали між словами;</p> <p><i>доповнює</i> речення 1–2 словами за змістом;</p> <p><i>називає і вживає</i> на письмі пунктуаційні знаки: крапку, кому, оклику і питання;</p> <p><i>володіє</i> алгоритмом списування, <i>списує за правилами</i> слова, словосполучення і речення;</p> <p><i>пише під диктування</i> склади, слова, речення, невеличкі тексти;</p> <p><i>складає</i> речення за малюнком, з поданих слів, на задану тему;</p> <p><i>має уявлення</i> про текст (практично відрізняє його від речення);</p> <p><i>визначає</i> кількість речень у тексті (з 2–4 речень), <i>виявляє</i> їх межі за графічними орієнтирами</p>	<p>голосними). Позначення звука [й] після твердих приголосних перед голосними [а, е, у, і] за допомогою апострофа. Перенос слів з апострофом.</p> <p>Перехід від графічної моделі слова до позначення його звукового складу знаками фонетичної транскрипції.</p> <p>Позначення буквами звуків [дж], [дз], [дз'], звуків [г] і [ґ], звукосполучення [шч] буквою Щ. Подовження м'яких приголосних звуків і його позначення на письмі.</p> <p>Запис найпростіших речень із попереднім їхнім моделюванням.</p> <p>Велика буква на початку речення. Інтервали між самостійними й службовими словами. Крапка на кінці речення.</p> <p>Письмо під диктування слів, речень, невеличких текстів (2–3 речення).</p> <p>Списування окремих слів, словосполучень, речень за спеціальними правилами.</p> <p>Складання самостійних висловлювань з поданих слів, на задану тему, за малюнком,</p> <p>Речення і текст</p>
---	---

2 клас

Очікувані результати	Зміст навчання
Змістова лінія «Взаємодіємо усно»	

<p>Здобувач / здобувачка: з увагою <i>сприймає</i> усні репліки співрозмовника, <i>перепитує, доречно реагує</i> на них; <i>виконує</i> сприйняті на слух інструкції щодо виконання поставлених учителем навчальних завдань; <i>сприймає</i> монологічне висловлення й <i>використовує</i> усну інформацію з конкретною метою; <i>відповідає на запитання</i> за змістом прослуханого і <i>ставить</i> запитання до усного повідомлення; <i>відтворює</i> основний зміст усного повідомлення; <i>вибирає</i> інформацію з почутого і <i>пояснює</i>, чому вона зацікавила, <i>обговорює</i> її з іншими; <i>висловлює</i> своє ставлення до почутого: до подій, персонажів тексту; <i>розповідає</i> про власні почуття, які викликав прослуханий текст; <i>пояснює</i>, чому щось подобається, а щось ні; <i>бере участь</i> у розігруванні діалогів за змістом малих фольклорних форм, казок, віршів, <i>використовує</i> доречно силу голосу, темп мовлення, міміку, жести, рухи; <i>вступає</i> в діалог, <i>підтримує</i> й <i>ініціює</i> діалог на добре відому тему та на теми, які викликають зацікавлення; <i>користується</i> формулами мовленнєвого етикету (ввічливими словами); <i>дотримується</i> правил спілкування; <i>використовує</i> відповідно до ситуації спілкування несловесні засоби (жести, міміка тощо);</p> <p><i>регулює</i> дихання, силу голосу і темп мовлення у процесі спілкування; усно <i>переказує</i> текст із опорою на допоміжні матеріали (ілюстрація, план, опорні слова, словосполучення); <i>створює</i> власне висловлення за ілюстраціями;</p>	<p>Сприймання на слух мовних одиниць різного рівня.</p> <p>Сприймання на слух інструкцій, що стосуються виконання навчальних дій чи ігрових завдань.</p> <p>Сприймання усної інформації.</p> <p>Сприймання на слух, розуміння, запам'ятовування з 1-2 прослуховувань змісту невеликих (за складністю подібних до букварних) текстів, що належать до художнього й розмовного стилів (казка, розповідь, вірш).</p> <p>Читання напам'ять віршів, загадування загадок, промовляння скоромовок тощо. Відтворення (за ролями) діалогів із прослуханих казок, розповідей.</p> <p>Складання, розігрування діалогів за темами, близькими до життєвого досвіду дітей, – після попередньої підготовки (обговорення змісту, робота зі словом та словосполученням, етикетними формулами, що використовуються у діалогах).</p> <p>Побудова запитань і відповідей на них за прослуханим чи прочитаним текстом, малюнком, діафільмом, навчальною ситуацією у класі та ін.</p> <p>Формування уміння регулювати дихання, силу голосу, темп мовлення, використовувати несловесні засоби спілкування.</p> <p>Аналіз та розкриття змісту почутого з опорою на допоміжні матеріали – малюнки, опорні слова, план. Оцінювання усної інформації.</p> <p>Створення усних монологічних висловлень за малюнком (серією</p>
--	---

<p><i>розповідає</i> про свої спостереження, враження, події з власного життя; <i>висловлює</i> власні думки</p>	<p>малюнків), за власними спостереженнями, на теми, що хвилюють другокласників</p>
--	--

Змістова лінія «Читаємо»

<p>Здобувач / здобувачка: <i>читає вголос</i> правильно, свідомо, плавно, цілими словами нескладні за змістом і формою тексти, правильно інтонує прості речення будь-якого виду;</p> <p><i>виявляє початкові уміння</i> читати мовчки; <i>пояснює</i> значення більшості слів, ужитих у прямому та переносному значеннях; <i>розпізнає, називає</i> в тексті яскраві, образні слова, вислови, пояснює їх роль у творі (з допомогою вчителя); <i>знаходить у тексті</i> незнайомі слова, з'ясовує їх значення, користуючись виносками, тлумачним словником, а також через контекст (за допомогою вчителя); <i>користується</i> найпростішими прийомами регулювання темпу читання, сили голосу, дихання залежно від змісту тексту (самостійно та за завданням учителя); <i>самостійно читає, практично розпізнає</i>, лише проглянувши текст, наявність або відсутність заголовка, загальну кількість абзаців, наявність власних назв в середині речення</p> <p><i>правильно інтонує</i> речення з однорідними членами і зі звертанням; <i>розрізняє</i> тексти-описи і тексти-розповіді; <i>визначає</i> тему тексту і його основну думку;</p>	<p>Розвиток навичок читання цілими словами. Розвиток навичок миттєвого впізнавання найуживаніших слів, що складаються з 2-3 букв, і коротких словосполучень (<i>хто ти, ми тут</i> і подібне). Формування вміння читати мовчки. Аналіз мовних засобів прочитаного тексту. Однозначні і багатозначні слова. переносні значення слів – метафора і метонімія (без уживання термінів). З'ясування значення незнайомих слів за контекстом і за тлумачним словником. Виразне читання. Визначення місця логічного наголосу в реченнях тексту. Використання під час читання прийомів регулювання дихання, сили голосу, темпу читання. Формування уміння миттєво (не читаючи всього підряд) розпізнавати окремі характеристики тексту: наявність або відсутність заголовка, загальна кількість абзаців, наявність слів з великою літерою в середині речення (власних назв). Читання, правильне інтонувannya речень, що містять звертання, однорідні члени речення. Читання текстів, що належать до малих фольклорних форм, різних літературних жанрів. Читання текстів різних типів – розповіді, опису. Визначення теми тексту і його головної думки. Аналіз структури тексту – зачин, основна частина, кінцівка. Сприймання і практичне розрізнення текстів різних жанрів і різних типів.</p>
--	---

розрізняє з опорою на найпростіші жанрові особливості тексти малих фольклорних форм, що опрацьовувалися під час навчання, а також літературних жанрів (казка, вірш, оповідання, уривки з повістей-казок), правильно їх називає; самостійно читає та розрізняє нехудожні тексти за відсутністю у їх змісті яскравих образних висловів, наявністю наукових понять, фактів, історичних дат, передачі інформації; виділяє в структурі художнього і нехудожнього текстів заголовки, ілюстрації, схеми, таблиці, використовує їх для прогнозування орієнтовного змісту тексту та кращого його розуміння; виявляє розуміння фактичного змісту тексту та основних думок (за допомогою вчителя) художніх і нехудожніх текстів: пояснює, які, де, коли відбулися події; визначає, правильно називає персонажів художнього твору, виділяє серед них головного; перераховує цікаві факти, важливі ідеї в інформаційному тексті; встановлює зв'язки між подіями, дійовими особами; ставить запитання за фактичним змістом прочитаного з метою уточнення свого розуміння; передає зміст (детально або вибірково) твору чи окремих епізодів з дотриманням логіки викладу, а також з урахуванням структурних елементів тексту: зачину, основної частини, кінцівки;

пояснює вчинки персонажів у творі, висловлює щодо них найпростіші оцінні судження; обґрунтовує свої висновки (за допомогою вчителя); розповідає про свої загальні враження, почуття від прочитаного, (що саме сподобалося / не сподобалося, що було цікаво / нецікаво, що нового дізнався /

Читання текстів, що належать до наукового і ділового стилю мовлення (без використання термінів).

Читання матеріалів, які мають комунікативне навантаження: достатньо розгорнутих (порівняно з попереднім роком навчання) інструкцій до ігрових чи навчальних завдань; листів, записок різного змісту, написаних учителем чи учнями; взаємне читання учнями виконаних творчих робіт.

Робота з дитячою книжкою

Практичне ознайомлення учнів зі змістом понять: письменник, його прізвище, назва (заголовок) книжки (твору), малюнок (ілюстрація), обкладинка, написи на ній, корінець, сторінка.

Формування початкових умінь читати-розглядати дитячу книжку.

Формування умінь правильно називати книжку (вір): спочатку прізвище письменника, потім назву.

Практичне ознайомлення учнів з поняттями: бібліотека, бібліотекар, читальна зала, каталог.

Ознайомлення школярів з основними правилами гігієни читання-розглядання, з правилами збереження книжки, правилами поведінки в бібліотеці.

Формування і розвиток навички читання.

Орієнтовний зміст літературного матеріалу:

дитяча література в авторській жанрово-тематичній різноманітності:

– твори усної народної творчості, дитячий фольклор;

– твори відомих письменників-класиків України та зарубіжжя на актуальні теми для дітей;

<p>дізналась), <i>підтверджує</i> свої думки фактами з тексту; <i>пов'язує</i> зміст прочитаного зі своїми знаннями, попереднім читацьким, а також власним життєвим емоційно-чуттєвим досвідом; <i>передає</i> власне ставлення до подій, вчинків персонажів; <i>бере участь</i> у колективному обговоренні прочитаного <i>добирає</i> для читання дитячі книжки на відповідну тему: казки про тварин, пригоди, фантастика та ін.; <i>зацікавлено й уважно слухає</i> співрозмовників, <i>толерантно ставиться</i> до їхніх думок, <i>пояснює</i> своє розуміння дискусійних питань; <i>знає і називає</i> найважливіші інформаційні ресурси: бібліотека, Інтернет, телебачення, дитячі газети, журнали, книжки, довідкові видання; <i>називає</i> кілька прізвищ авторів прочитаних творів; <i>називає</i> державні символи України й окремі національні символи, традиції українського народу</p> <p><i>імпровізує</i> з репліками, відтворюючи діалоги з казок, віршів, народних пісень тощо <i>бере участь</i> у виставі, <i>вчиться використовувати</i> доречно голос і мову тіла (міміку, жести, рухи); <i>додержується</i> правил поведінки у театрі; <i>ділиться</i> своїми враженнями про виставу з однокласниками, описує свої почуття від переглянутої вистави; <i>уміє знаходити</i> в афіші потрібну інформацію</p>	<p>– художня вітчизняна і зарубіжна література сучасних письменників: казки, легенди, оповідання, вірші, п'єси, повісті-казки, комікси; – науково-пізнавальна література для дітей: книжки, енциклопедії, довідники; – дитяча періодика; Теми дитячого читання: про Батьківщину, сім'ю, на героїко-патріотичну тематику, про живу й неживу природу, дітей, дружбу, шкільне життя, пригоди, фантастика, казки, дитячі детективи, історії винаходів, відкриттів, сучасні технології та ін.</p> <p>Розігрування у групі діалогів з відомих казок. Складання і розігрування діалогів за малюнком, за описаною ситуацією. Відвідування циркової вистави, вистави у дитячому театрі (Театрі юного глядача, Ляльковому театрі)</p>
Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>розрізняє</i> види письма: друкованого, рукописного, малюнкового; розуміє їх значення для спілкування між людьми на відстані і в часі;</p>	<p>Уявлення про те, що письмо є важливим винаходом, який дає змогу передавати інформацію на відстані, зберігати її тривалий час.</p>

<p><i>усвідомлює</i> роль в житті людей уміння писати грамотно, правильно, красиво;</p> <p><i>добирає і записує</i> (за допомогою вчителя) назву малюнка, заголовок до тексту; <i>пише</i> правильно, розбірливо, охайно з однаковим нахилом букв;</p> <p><i>дотримується</i> свідомо гігієнічних правил письма;</p> <p><i>дотримується</i> культури оформлення письмових робіт: <i>розташовує</i> самостійно заголовок у рядку, <i>дотримується</i> поля, правого і лівого краю сторінки, абзаців, <i>робить</i> охайні виправлення;</p> <p><i>складає, записує</i> (самостійно, в парі, з допомогою вчителя) речення за ілюстраціями, навчальною ситуацією, створеною вчителем.</p> <p><i>розташовує</i> слова й віршові строфи в колонку;</p> <p><i>записує</i> слова в таблицю;</p> <p><i>обмінюється</i> елементарними письмовими повідомленнями (записка, лист, вітальна листівка, смс-повідомлення та ін.);</p> <p><i>відновлює</i> деформований текст з 3–4 речень;</p> <p><i>створює і записує</i> коротке зв'язне висловлення на добре відому та цікаву тему;</p> <p><i>перевіряє</i> (з допомогою вчителя), чи грамотно написаний власний текст;</p> <p><i>виправляє</i> орфографічні й пунктуаційні помилки на вивчені правила (<i>удосконалює</i> текст із часто повторюваними словами шляхом заміни їх синонімами та займенниками (без уживання термінів) самостійно і з допомогою вчителя;</p>	<p>Переваги письма перед іншими засобами передачі інформації (жести, умовні знаки, звукові сигнали та ін.).</p> <p>Переваги грамотної людини над безграмотною.</p> <p>Роль уміння писати в житті людей. Добір і записування назви малюнків, заголовків до текстів.</p> <p>Дотримування гігієнічних правил письма і культури оформлення письмових робіт.</p> <p>Складання і записування речень за ілюстраціями, навчальною ситуацією, подіями з життя</p> <p>Розташування слів у таблиці, у колонку, на робочому рядку. доповнення таблиці пропущеними словами або словосполученнями.</p> <p>Написання листа, листівки, записки, смс-повідомлення, запрошення, привітання,</p> <p>Доповнення тексту однією із пропущених частин.</p> <p>Відновлення деформованого тексту (порушена послідовність речень, частин тексту, присутність у тексті речення, що не стосується теми тексту.</p> <p>Коректура чужого і власного тексту, виправлення помилок усіх видів – лексичних, орфографічних, пунктуаційних.</p> <p>Удосконалення тексту – заміна слів, що часто повторюються займенниками і синонімами</p>
<p>Змістова лінія «Досліджуємо медіа»</p>	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>сприймає</i> прості медіапродукти;</p>	

<p><i>обговорює</i> зміст простих медіатекстів, <i>розповідає</i>, про що в них ідеться; <i>визначає</i>, кому і для чого призначений медіатекст; <i>практично розрізняє</i> дитячі періодичні видання: газету, журнал; правильно називає 1–2 дитячі журнали (наприклад, «Малютко», «Пізнайко» «Вигадууй, думай, грай», «Світ принцес», «Барбоскін», «Котелло» та ін);</p> <p><i>створює</i> смс-повідомлення, фото, інформацію в Інтернеті за допомогою дорослих</p>	<p>Робота з медіа продукцією: читання текстів, що можуть зацікавити учнів, обговорення їх змісту; перегляд мультфільмів.</p> <p>Ознайомлення школярів з періодичними виданнями (дитяча газета, журнал).</p> <p>СМС-повідомлення. Правила написання смс-повідомлень.</p> <p>Формування уміння знаходити в Інтернеті необхідну інформацію</p>
---	---

Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища»

<p>Здобувач / здобувачка:</p> <p><i>знає і розповідає</i> про роль мови і мовлення в житті людей;</p> <p><i>володіє</i> поняттям про рідну мову</p> <p><i>знає</i> ввічливі слова і формули привітання, подяки, прощання, прохання, вибачення, <i>використовує</i> їх у власному мовленні під час спілкування;</p> <p><i>розрізняє</i> усні і письмові висловлювання, текст; <i>вирізняє</i> діалогічне мовлення.</p> <p><i>розрізняє</i> мовні і немовні звуки; <i>знає</i>, що слова складаються зі звуків, що звуки на письмі позначаються буквами;</p> <p><i>пояснює</i> зміну значення слова у результаті заміни одного зі звуків або їх перестановки;</p> <p><i>правильно відтворює</i> ланцюжок звуків у почутому слові з 2-5 звуків (без явищ асиміляції);</p> <p><i>виділяє</i> перший і останній звуки у будь-якому слові букварного тексту;</p> <p><i>поєднує</i> окремі звуки (2-4) у склад відповідної структури або слова;</p> <p><i>розрізняє</i> голосні і приголосні звуки за звучанням та способом вимовляння;</p>	<p>Мова і мовлення. Роль мови в житті людей. Мова – засіб передачі досвіду людства, найважливіший засіб спілкування людей. Поняття про рідну мову.</p> <p>Культура спілкування. Поняття про мовленнєву вправність.</p> <p>Усне й писемне мовлення. Діалог як зразок усного мовлення. Українське письмо.</p> <p>Звуки і букви. Склад. Наголос</p> <p>Звуки мовлення у зіставленні з немовними звуками.</p> <p>Уявлення про те, що слова складаються зі звуків.</p> <p>Смислорозрізнювальна роль звуків; спостереження за тим, як вставка, пропуск, заміна одного зі звуків слова може призвести до появи іншого слова (<i>сон – слон, танк – так, сини – сіни</i> та ін.).</p> <p>Послідовний ряд звуків слова. Виділення окремих звуків слова шляхом інтонування.</p> <p>Утворення складів різної структури, слів з розрізнених звуків.</p> <p>Голосні і приголосні звуки, голосні наголошені і ненаголошені, приголосні тверді і м'які, дзвінки і глухі.</p>
---	---

правильно вимовляє приголосні звуки [дж], [дз], [дз'], [ц], [ц'], [ч], гортанний звук [г] та глотковий [ґ];

володіє способом поділу слів на склади; поділяє на склади слова;

володіє способом визначення наголосу в словах;

вимовляє слова з правильним наголосом (за вимогами програми);

переносить слова з рядка в рядок складами; *не відриває* при переносі від слова склад, позначений однією буквою; *правильно переносить* слова зі збігом приголосних, з літерами *ь, й*, буквосполученнями *дж, дз, йо, ьо*, апострофом, подвоєними приголосними;

правильно наголошує загальноживані слова;

експериментує з наголосом: *порівнює і пояснює* значення слів, які відрізняються лише наголосом;

правильно читає (напам'ять або із запису) український алфавіт;

розташовує 5–6 слів за алфавітом з орієнтацією на першу літеру;

користується алфавітом у роботі з навчальними словниками;

пояснює співвідношення між звуками і буквами у складі, слові;

правильно вимовляє слова з ненаголошеними голосними [е], [и], з приголосними, парними за дзвінкістю-глухістю, в слабких позиціях.

володіє загальноживаними українськими словами, зокрема тими, що стосуються навчальної діяльності;

впізнає і розрізняє слова–назви предметів, ознак, дій; ставить до слів питання *хто? що? який? яка? яке? які? що робить? що роблять?*;

розпізнає слова, близькі і протилежні за значенням;

Удосконалення вимови окремих звуків, які мають певні вимовні труднощі: [г], [ґ], [дж], [дз], [дз'], [ц], [ц'], [ч] та ін.

Поділ слова на склади. Повторення за вчителем слів з наступним поділом їх на склади (слово вимовляється за правилами вимови). Розрізнення одно-, дво-, трискладових слів.

Основні правила переносу слів з рядка на рядок

Наголос у слові. Повторення за вчителем слів так, щоб було чітко чути склад під наголосом

Оволодіння нормами правильної вимови українських слів
Оволодіння українськими акцентологічними нормами.

Позначення звуків буквами. Алфавіт. Алфавітні назви букв.

Розташування слів за алфавітом. використання алфавіту для роботи з орфографічним і тлумачними словничками для початкової школи.

Позиційні чергування голосних [е\и] і приголосних, парних за дзвінкістю-глухістю, звуків в українських словах. Поняття про сильну і слабку позиції звуків.

Слово і речення

Робота слова і речення в мові. Здатність слова називати. Слова-назви предметів, ознак предметів, дій предметів. Слова ввічливості, їхня роль у мовленні.

Дослідження лексичного значення слова.

Використання лексичного багатства української мови у власному мовленні.

<p><i>розрізняє</i> пряме й переносне значення слів; <i>намагається пояснювати</i> різні значення багатозначних слів; <i>розподіляє</i> ряд слів на 2 групи за смисловою ознакою; <i>доповнює</i> кожну групу 2-3 словами; <i>доречно вживає</i> слова різних лексичних груп у власному мовленні; <i>відрізняє</i> на слух загальноживані українські слова від слів споріднених мов з тим самим значенням;</p> <p><i>володіє поняттям</i> про споріднені слова і корінь слова; <i>знаходить</i> серед групи слів спільнокореневі; <i>добирає</i> до поданого слова спільнокореневі; <i>розрізняє</i> спільнокореневі слова і форми того самого слова, спільнокореневі слова і слова омонімічними коренями; <i>співвідносить</i> слово і зображення відповідного предмета, дії, ознаки; <i>вибирає</i> з-поміж 2-3 слів те, якому відповідає тлумачення, пропоноване вчителем; <i>пояснює</i> лексичне значення найуживаніших українських слів; <i>дізнається</i> про походження деяких українських слів. <i>визначає</i> кількість слів у реченні, розрізняє службові слова і слова-назви; <i>володіє способом</i> визначення службового слова в реченні; <i>складає</i> графічні схеми простих речень (до 5 слів), у тому числі зі службовими частинами мови; <i>складає</i> речення, які відповідають заданим графічним моделям;</p>	<p>Робота над засвоєнням власне українських загальноживаних слів на місці засвоєних окремими учнями в дошкільному житті російських слів: <i>олівець, гумка, рядок, зошит, лялька, годинник, літак, смужка, малюнок, крапка, кишеня, сорочка</i> та ін.</p> <p>Уточнення правильного вимовляння українських слів, на місці яких засвоєно під впливом російської мови слова з іншим звучанням: <i>лінійка, вікно, ліс, дерево, бабуся, дідусь</i> та ін.</p> <p>Робота над усвідомленням учнями лексичного значення слова: розв'язання кросвордів, відгадування загадок, добір до слів синонімів та антонімів (без уживання термінів), знайомство з походженням окремих слів.</p> <p>Значущі частини слова – основа, закінчення, корінь.</p> <p>Формування поняття про споріднені слова і корінь слова. Формування способу визначення значущих частин у слові. Спільнокореневі слова і форми слова. Спільнокореневі слова і слова з омонімічними коренями.</p> <p>Поділ речення на слова. Службові слова. Розмежування в усному мовленні і на письмі слів-назв і службових слів (прийменників, часток, сполучників).</p> <p>Побудова графічних моделей речень, які складаються з 1–5 слів.</p> <p>Речення і текст. Речення як засіб мовленнєвого спілкування. Речення розповідні, питальні, спонукальні. Окличні речення. Розділові знаки наприкінці речення. Спостереження за інтонацією розповідних, питальних, спонукальних, а також окличних речень.</p>
--	--

<p>доповнює речення 1–2 словами за змістом, добираючи їх самостійно або вибираючи із запропонованих у підручнику, вчителем.</p> <p>інтонаційно <i>правильно вимовляє</i> (читає) речення, різні за метою висловлювання, і відповідно оформляє їх на письмі;</p> <p><i>упізнає</i> речення за певною комунікативною ознакою (містить запитання, прохання, побажання та ін.);</p> <p><i>складає</i> речення за малюнком, на задану тему;</p> <p><i>визначає</i> кількість речень у тексті (з 2–4 речень); виявляє їх межі за графічними орієнтирами;</p> <p><i>обирає</i> з поданих або добирає самостійно заголовок до тексту букварного типу;</p> <p><i>відновлює</i> деформований текст, який складається з 2–3 речень.</p> <p><i>розпізнає</i> текст за основними ознаками;</p> <p><i>розрізняє</i> текст-розповідь і текст-опис та <i>пояснює</i> їх призначення;</p> <p><i>добирає</i> заголовок до тексту;</p> <p><i>визначає</i> в тексті зачин, основну частину, кінцівку;</p> <p><i>пояснює</i> роль виражальних засобів у тексті;</p> <p><i>складає і записує</i> невеликий текст (3–4 речення) за ілюстрацією, серією малюнків, про події з власного життя;</p> <p><i>дотримується</i> абзаців у процесі записування текстів;</p> <p><i>використовує</i> займенники, прислівники, контекстні синоніми (без уживання термінів) для зв'язку речень у тексті</p>	<p>Складання речень на задану тему й за малюнком, за запитаннями вчителя.</p> <p>Висловлювання усні й письмові, текст. Зміст, заголовок тексту; відповідність заголовка змісту тексту.</p> <p>Тема тексту і його основна думка. Відображення в заголовку до тексту його теми або основної думки.</p> <p>Типи текстів – опис і розповідь. Структура тексту – зачин, основна частина, кінцівка. Роль абзаців в тексті. Поділ зв'язного висловлювання на речення; встановлення меж речення на слух і за графічними ознаками (велика літера у першому слові, розділові знаки в кінці).</p> <p>Роль виражальних засобів у тексті. Відновлення деформованого тексту: розташування речень за змістом.</p> <p>Списування навчальних друкованих і рукописних текстів.</p> <p>Письмо під диктування.</p> <p>Навчальні диктанти, матеріалом для яких є слова, речення, тексти.</p> <p>Перевірка і вдосконалення чужих і власних текстів</p>
---	--

РУССКИЙ ЯЗЫК (ЧТЕНИЕ)

для школ с русским языком обучения – языком национальных
меньшинств

1–2 класс

Авторы: С.В. Ломакович, Л.И. Тимченко

1 класс. Обучение грамоте

Ожидаемые результаты	Содержание обучения
Содержательная линия «Взаимодействуем устно»	
<p>Соискатель / соискательница <i>осознает</i> язык как основное средство человеческого общения; <i>осознает</i> необходимость изучения родного языка; <i>объясняет</i> значение языка и речи в жизни людей; <i>знает и употребляет</i> в своей речи этикетные слова; <i>разграничивает</i> виды речевой деятельности – слушание, говорение, чтение, письмо; <i>различает</i> монологическую и диалогическую речь; устную и письменную формы речи; <i>употребляет</i> формы обращения к собеседнику в зависимости от ситуации общения; <i>знает</i> и правильно употребляет в собственной речи слова вежливости; <i>внимательно слушает</i>, выявляет интерес к содержанию предлагаемого материала; <i>различает</i> воспринятые на слух языковые единицы: звуки, слоги, слова, словосочетания; <i>выявляет</i> среди нескольких прослушанных (1–2 раза) слов, сочетаний слов те, которые отвечают указанным учителем признакам; <i>понимает</i> фактическое содержание текста; <i>различает</i> на слух подобные, но не одинаковые по звучанию слова, словосочетания, предложения, различные по цели высказывания, законченные и незаконченные предложения; <i>понимает</i> устное высказывание повествовательного характера;</p>	<p>Сведения о речи. Роль языка и речи в жизни людей. Родной язык и язык государственный. Родной язык и иностранные языки. Речь диалогическая и монологическая. Устная и письменная речь. Культура общения. Усвоение разных форм обращения к собеседнику в зависимости от ситуации общения. Слова вежливости, их роль в речи.</p> <p>Слушание и понимание звучащей речи. Правила поведения при слушании. Слушание речевого материала, представленного звуками, слогами, словами, сочетаниями слов, предложениями, выявление среди них тех, которые отвечают указанным признакам. Восприятие на слух, понимание, запоминание после 1–2 прослушиваний несложных монологических и диалогических высказываний, относящихся к разговорному стилю речи (загадка,</p>

<p><i>фиксирует</i> начало и конец текста; <i>определяет</i> на слух количество предложений в тексте, состоящем из 2–4 предложений; количество слов в предложении (до 4 слов); <i>отвечает на вопросы</i> по содержанию прослушанного (<i>кто? что? где? когда? как?</i>); <i>понимает</i> после 1–2 прослушиваний значение слов, словосочетаний, предложений, фактическое содержание текста и выполняет задания, не требующие построения развернутого высказывания; <i>выражает сопереживания</i> с действующими лицами в процессе слушания текста;</p> <p><i>выполняет</i> короткую инструкцию, данную в тексте (начиная с инструкции, состоящей из 1–3 слов); <i>внимательно слушает</i> текст (звучание 2–3 мин); <i>понимает и запоминает</i> его после 2 прослушиваний; <i>внимательно слушает</i> учителя и ответы учеников на вопросы учителя;</p> <p><i>регулирует</i> дыхание, силу голоса и темп речи во время выполнения учебных заданий; <i>правильно употребляет</i> разные формы обращения к собеседнику;</p> <p><i>воспроизводит</i> в лицах диалог из прочитанных сказок, рассказов; <i>воспроизводит</i> диалог объемом 2–3 реплики на каждого собеседника, учитывая этикетные формулы начала и конца разговора;</p>	<p>пословица, скороговорка, стихотворение, сказка, рассказ). Понимание фактического содержания высказывания. Представление картин, возникающих в воображении при слушании. Восприятие на слух, понимание, запоминание при беглом темпе речи ряда слов, в том числе различающихся 1–2 звуками; словосочетаний, которые различаются предлогом, формой слова и др. Понимание содержания, запоминание воспринятых на слух предложений, состоящих из 1–7 слов, различных по цели высказывания и эмоциональной окраске.</p> <p>Восприятие на слух инструкций, касающихся выполнения учебных и игровых заданий. Слушание и понимание небольших сюжетных текстов монологического характера.</p> <p>Говорение. Регулирование дыхания, громкости, темпа речи. Совершенствование речевых умений, которые учащиеся приобрели до школы. Диалогическая речь. Практическое усвоение слов, выражающих просьбу, благодарность, извинение, а также слов, которые употребляются во время встречи и прощания. Воспроизведение в ролях диалога с прочитанного или услышанного текста; правильное употребление разных форм обращения к собеседнику. Ответы на вопросы учителя. Обобщенное содержание диалогов: сообщение – вопрос – ответ; вопрос</p>
--	---

<p><i>различает</i> в диалоге предложения, разные по цели высказывания: повествовательные, вопросительные, побудительные; <i>строит</i> полный устный ответ на вопрос учителя, аргументирует свое согласие или несогласие с мнениями участников диалога;</p> <p><i>повторяет</i> вслед за учителем образец связного высказывания с сохранением содержания и интонационных особенностей высказывания; <i>воспроизводит</i> по образцу интонацию предложений, различных по цели высказывания и эмоциональной окраске; <i>оформляет</i> их интонационно; <i>составляет</i> предложения по картинке, по вопросам учителя; <i>пересказывает</i> прослушанный или прочитанный текст объемом в 35–40 слов,</p> <p><i>пересказывает</i> знакомую сказку или рассказ по вопросам учителя; <i>отвечает на вопросы</i> по его содержанию; <i>самостоятельно формулирует вопросы</i> к учителю и одноклассникам;</p> <p><i>воспроизводит наизусть</i> до 5 текстов стихотворений, загадок, считалок и др. (не менее 4 строк);</p> <p><i>составляет</i> устные высказывания по сюжетным картинкам, по кадрам из мультфильмов, учебной ситуации в классе и др.</p>	<p>– ответ – встречный вопрос – ответ; предложение – отказ – ответ и т.п.</p> <p>Монологическая речь. Признаки безупречного высказывания (понятность, наличие вступления, основной части и заключения, правильное использование слов, соответствие теме). Повтор образца высказывания, предложенного учителем. Составление предложений по картинке и по вопросам учителя.</p> <p>Пересказ прослушанного или прочитанного текста с использованием вспомогательных материалов (начало высказывания, вопросы, сочетания слов и др.). Пересказ знакомой сказки или рассказа (по вопросам учителя). Пересказ прослушанного или прочитанного текста. Интонационное оформление предложений, разных по цели высказывания, в устной речи. Умение отвечать на вопросы по содержанию прочитанного. Заучивание на память прочитанных стихотворений, загадок, считалок, скороговорок и др. и их выразительная декламация.</p> <p>Составление устных высказываний по сюжетным картинкам, по кадрам из мультфильмов, собственным наблюдениям</p>
Содержательная линия «Читаем»	
<p>Соискатель / соискательница <i>узнает</i> и <i>различает</i> буквы, которые обозначают гласные и согласные звуки; <i>правильно называет</i> буквы; <i>читает</i> открытые слоги;</p>	<p>Буква как знак звука. Буквы для обозначения гласных звуков. Последовательное введение в графическую модель слова букв гласных. Обозначение гласных звуков [а], [о], [у], [е], [и], [ы] с</p>

<p><i>читает</i> слоги и слова с буквами <i>я, ю, е, ё</i> в разных позициях – в начале слога и после букв, которые обозначают согласные звуки;</p> <p><i>читает</i> слова с <i>ь</i> и <i>ъ</i>, которые «помогают» буквам <i>е, ё, и, ю, я</i> обозначить два звука: [й] и соответствующий гласный в позиции после согласного.</p> <p><i>читает</i> слова по слогам (отдельные слова несложной структуры – целыми словами); <i>сопоставляет</i> произношение слов русского и украинского языков;</p> <p><i>читает</i> слова с сочетаниями <i>жи, ши, ча, ща, чу, шу</i>, правильно произнося в них твердые и мягкие согласные;</p> <p><i>читает</i> слова с буквой <i>г</i>, правильно произнося звук, обозначенный ею;</p> <p><i>правильно произносит</i> при чтении слова (состоящие из 1–2 слогов), в которых гласные и согласные звуки стоят в слабой позиции: <i>хлеб, друг, подружка, улыбка, вокзал, река, вода</i>;</p>	<p>помощью буква – <i>я, у – ю, е – э, и, ы</i> в зависимости от твердости-мягкости предыдущего согласного звука.</p> <p>Буквы для обозначения согласных звуков. Последовательное введение этих букв в звуковую модель слова. Овладение механизмом слогового чтения с опорой на букву гласного звука. Отработка механизма чтения (в процессе введения букв, обозначающих согласные звуки, парные по звонкости-глухости: <i>б-п, в-ф, д-т</i> и т. д.).</p> <p>Чтение отдельных слов по слогам, а также слов в составе словосочетаний и небольших предложений.</p> <p>Обозначение мягкости согласных с помощью буквы <i>ь</i>.</p> <p>Обобщение способов обозначения мягкости согласных звуков на письме буквами, обозначение звука [й'] на письме</p> <p>Буквы <i>я, ю, е, ё</i> для обозначения двух звуков: [й] + соответствующий гласный (практически).</p> <p>Буквы разделительные <i>ь, ъ</i>, их «работа» при обозначении звука [й]. Буквосочетания <i>жи, ши, ча, ща, чу, шу</i>. Чтение слов с этими сочетаниями букв.</p> <p>Чтение слов и слогов с буквой <i>г</i>; различие в русском и украинском языках звуков [г] и [h]: <i>Галя, густо</i> и др.</p> <p>Сопоставление произношения слов русского и украинского языков (безударные звуки [а], [и] на месте ударных [о], [э], оглушение согласных, парных по звонкости-глухости звуков на конце слов и перед глухими согласными).</p> <p>Чтение слов с постепенным усложнением звукобуквенной структуры.</p>
---	---

<p><i>читает тексты</i> из букваря целыми словами (отдельные слова усложненной структуры – по слогам); <i>правильно интонируя</i> предложения, разные по цели высказывания и эмоциональной окрашенности – повествовательные, вопросительные, побудительные, восклицательные и невосклицательные (без употребления терминов) с ориентацией на соответствующие знаки препинания.</p> <p><i>Читает</i> тексты целыми словами <i>правильно, осознанно</i>, понимая их смысл; <i>придерживается скорости</i> чтения, соответствующей естественному темпу связной речи (при плавном чтении – не отдельными словами, а фразами); <i>читает выразительно</i>; <i>читает, понимает</i> и адекватно <i>выполняет</i> короткие инструкции к учебным заданиям в учебнике и предложенные учителем для выполнения индивидуально, в паре, в группе; <i>знает наизусть</i> 5–6 текстов (стихотворения, считалки, загадки – не менее 4-х строк).</p> <p><i>Импровизирует</i> с репликами, разыгрывая диалоги из сказок, стихотворений, детских песен; <i>принимает участие</i> в театрализации, <i>использует</i> уместно голос и язык тела (мимику, жесты, движения)</p>	<p>Чтение слов, предложений и небольших текстов с изученными буквами по слогам. Последовательный переход от слогового чтения к чтению целыми словами с учетом ударного слова. Интонирование предложений в соответствии со знаками препинания: точки, запятой, вопросительного и восклицательного знаков. Соблюдение пауз, отделяющих одно предложение от другого. Совершенствование основных качеств читательского навыка – правильности, осознанности, скорости (при условии плавного, фразового чтения, а не отдельными словами), а также выразительности. Отработка навыков правильного произношения гласных и согласных звуков в различных позициях в соответствии с нормами русского литературного произношения. Чтение диалогов по ролям. Чтение текстов разных жанров, заучивание стихотворений, загадок, считалок, скороговорок, выполнение разнообразных учебных заданий, направленных на отработку навыка чтения и достижение понимания прочитанного, на подготовку учеников к работе во 2 классе</p> <p>Подготовка к разыгрыванию диалогов из сказок: чтение сказки, «общение» с героями сказки, обсуждение, работа над дикцией, мимикой, жестами. Разыгрывание диалогов из известных сказок</p>
<p>Содержательная линия «Взаимодействуем письменно»</p>	

<p>Соискатель / соискательница <i>пишет</i> слоги, слова связно, ритмично, с одинаковым наклоном букв; сохраняет правильную форму, высоту, ширину букв при письме слов, сочетаний слов, предложений; <i>правильно располагает</i> в рабочей строке слова и предложения, правильно используя вспомогательные линии сетки тетради; <i>списывает</i> с рукописного шрифта буквы, слоги, отдельные слова; списывает предложения с рукописных и печатных материалов по специальным правилам; <i>пишет под диктовку</i> буквы, слоги, слова, написание которых не расходится с произношением; предложения (3-4 слова); <i>называет, правильно употребляет</i> при письме знаки пунктуации: точку, запятую, восклицательный и вопросительный знаки, тире; <i>соблюдает гигиенические требования</i> в процессе письма. <i>списывает</i> печатный и рукописный текст, соблюдая гигиенические и каллиграфические требования; <i>выполняет задания</i> фонетико-графического, лексического, грамматического характера; <i>правильно обозначает</i> на письме мягкость согласных звуков и звук [й'] в зависимости от их позиции; <i>списывает по специальным правилам</i> отдельные слова, предложения и рукописные тексты из 15–20 слов (ориентировочная скорость – 10–15 знаков в минуту); <i>пишет под диктовку</i> отдельные предложения с предварительным их моделированием и небольшие тексты из 15–20 слов</p>	<p>Коммуникативная направленность процесса письма. Сведения о рукописных буквах и знаках пунктуации. Сопоставление графической формы печатных и рукописных строчных и заглавных букв. Анализ графического образа рукописных букв (строчных и прописных), сопоставление их структурных элементов, письмо строчных и прописных букв и их соединений (верхнее, среднее, нижнее – отрывное и безотрывное). Отработка действий послогового письма с опорой на качество (мягкость/твёрдость) согласного звука в процессе введения букв, обозначающих согласные звуки, парные по звонкости-глухости: б-п, в-ф, д-т и т.д. Запись слов, словосочетаний и простейших предложений под диктовку с предварительным их моделированием. Функции знаков пунктуации. Основные требования к письму в тетради без печатной основы. Формирование навыков каллиграфического письма. Гигиенические и каллиграфические требования к письму в тетради с сеткой № 1 (без печатной основы). Списывание слогов, слов, предложений с печатного текста. Обозначение при списывании печатных букв соответствующими буквами рукописного шрифта. Письмо под диктовку предложений, в словах которых произношение и написание совпадают. Знаки препинания: точка, запятая, знак вопроса и восклицательный знак</p>
Содержательная линия «Исследуем медиа продукцию»	
Соискатель / соискательница	

<p><i>воспринимает</i> простые медиапродукты (комиксы, фото, детские журналы, компьютерные игры, реклама и др.), <i>делится</i> своими впечатлениями о прослушанных / просмотренных медиапродуктах; <i>участвует</i> в обсуждении содержания и формы медиапродуктов</p>	<p>Знакомство школьников с периодическими изданиями (детская газета, журнал, комиксы, Интернет)</p>
<p>Содержательная линия «Исследуем языковые явления»</p>	
<p>Соискатель / соискательница <i>различает</i> устные и письменные высказывания; текст и не связанные между собой предложения; <i>выбирает</i> один из данных или подбирает самостоятельно заголовки к тексту букварного типа (или его части); <i>восстанавливает</i> деформированный текст, состоящий из 2–3 предложений; <i>вычленяет</i> предложение из речевого потока; <i>определяет</i> количество предложений в тексте (из 2–4 предложений); <i>устанавливает</i> их границы по графическим ориентирам; <i>находит</i> в устной речи и в тексте предложения, различные по цели высказывания; <i>различает</i> на слух законченное и искусственно не законченное предложение; <i>дополняет</i> предложение 1–2 словами из данного ряда или самостоятельно подбирает слова; <i>составляет</i> предложение – из данных слов, по данному началу, по рисунку и др.; <i>интонационно правильно читает</i> (произносит) предложения, различные по цели высказывания и соответственно оформляет их на письме; <i>узнает</i> предложение по определенным коммуникативным признакам (содержит вопрос, просьбу, пожелание т.п.); <i>определяет</i> количество слов в предложении, состоящем из 1–4 слов (на слух во время чтения); <i>составляет графические схемы</i> предложений, состоящих из 1–5 слов, в том</p>	<p>Текст. Предложение Текст и не связанные между собой предложения. Устная и письменная форма высказывания. Содержание, заголовок текста; соответствие заголовка содержанию. Предложения (высказывания) как способ речевого общения. Деление связного высказывания на предложения. Границы между предложениями (интонационная и графическая – прописная буква в первом слове, знак препинания в конце). Выявление последовательности предложений в деформированном тексте. Предложения, различные по цели высказывания – повествовательные, вопросительные и побудительные; наблюдение в процессе чтения за интонацией предложений, разных по цели высказывания. Запись предложений разных типов, произношение слов в которых не расходится с написанием. Предложения, разные по эмоциональной окраске. Знаки препинания в конце предложения: точка, вопросительный и восклицательный знаки. Построение графических моделей предложений, по данным моделям – предложений, состоящих из 1–5 слов.</p>

<p>числе со служебными частями речи; подбирает предложения к заданной схеме; <i>вычленяет слова</i> из предложения, <i>различает слово</i> и изображенные соответствующие предметы, действия, признаки; <i>различает</i> слова-названия и служебные слова; <i>узнает и различает</i> слова-названия предметов, признаков, действий, количества; ставит к словам вопросы: <i>кто? что? какой? какая? какое? какие? что делает? что делают? сколько?</i>; правильно использует эти слова в речи; <i>знает и употребляет</i> в своей речи этикетные слова; <i>выделяет</i> в тексте слова, относящиеся к одной тематической группе; <i>делит</i> ряд заданных слов на 2–3 тематических группы; <i>определяет</i> значение слова по контексту; <i>подбирает</i> к слову другие слова, близкие и противоположные по значению; <i>понимает</i> роль предложений в речи; владеет общеупотребительными словами русского языка, в частности теми, которые касаются учебной деятельности; <i>различает</i> на слух общеупотребительные русские слова и слова украинского языка с тем же значением; <i>правильно произносит</i> слова, которые различаются местом ударения в русском и украинском языках (<i>но́вый, хочú</i> и др.); <i>соблюдает</i> русские орфоэпические нормы при произнесении слов с безударными гласными, звонкими-глухими, твердыми-мягкими согласными в слабых позициях; <i>выбирает</i> из 2–3 слов то, которому соответствует данное учителем толкование значения слова; <i>дополняет</i> предложение 1–2 словами по содержанию, подбирая их самостоятельно или выбирая из предложенных в учебнике, учителем;</p>	<p>Распространение предложений словами, подобранными в соответствии с содержанием</p> <p>Слово. Выделение слова из речевого потока. Слова-названия и служебные слова. Составление предложений из слов. Значение слова. Слова-названия предметов, признаков, действий. Тематические группы слов. Вопросы к слову, соответствующие части речи, к которой оно относится. Уточнение и обогащение словаря детей. Правильное использование слов-названий предметов, действий, признаков предметов, количества. Определение значения слов в тексте. употребление в речи этикетных слов. Подбор к словам синонимов и антонимов (без введения терминов). Сходство и различие слов русского и украинского языков (<i>школа, парта, рука; карандаш – олівець, лес – ліс</i>). Наиболее употребительные в 1 классе слова русского языка, называющие учебные вещи, предметы одежды, обуви и др., вместо которых отдельные учащиеся употребляют украинские слова, усвоенные ими в дошкольный период жизни. Правильное произношение русских слов, которые под влиянием украинской речевой среды некоторыми детьми произносятся с ошибками (<i>говорíт, но́вый, нестí, семь, звонíт, поняла</i>, и др.). Употребление слова в нужной грамматической форме (практически): <i>идтик доске, лежит в пенале, скучать по маме, писал(и), думают, могу, мне, его</i> и др. – в</p>
---	--

<p><i>владеет способом</i> определения последовательности и количества звуков в слове;</p> <p><i>знает фонематические характеристики</i> звуков: гласные – согласные, гласные ударные и безударные, согласные звонкие и глухие, мягкие и твёрдые; <i>умеет обозначать</i> их с помощью специальных значков в звуковой схеме слова;</p> <p><i>различает</i> гласные и согласные звуки, согласные твердые и мягкие, звонкие и глухие;</p> <p><i>отражает</i> качество звуков в звуковой схеме и в записи слова знаками упрощенной фонетической транскрипции;</p> <p><i>подбирает слова</i> к заданной звуковой схеме;</p> <p><i>наблюдает</i> за работой органов речи при произнесении звуков в слове;</p> <p><i>осознает</i> смысловозначительную функцию звуков; <i>устанавливает связь</i> между значением слова и его звуковым составом;</p> <p><i>правильно произносит</i> звуки, которые различаются в русском и украинском языках ([г, г', ч, ш':, в, в', ф, ф', ц] и др.)</p> <p><i>владеет способом</i> членения слова на слоги, <i>осознает</i> слогаобразующую роль гласных звуков;</p> <p><i>владеет способом</i> определения ударного слога;</p>	<p>соответствии с уровнем подготовки учащихся.</p> <p>Звуки. Слог. Ударение.</p> <p>Обозначение звуков буквами</p> <p>Звуковой анализ слова. Звуки как «материал», из которого сделаны слова. Определение последнего и первого звуков в слове. Определение последовательности звуков в слове с ориентацией на его графическую модель. Построение звуковой модели слова.</p> <p>Основные органы речи (губы, зубы, язык); наблюдение за их работой во время произнесения разных звуков. Смысловозначительная роль звуков. Наблюдение за тем, как вставка, пропуск, замена одного из звуков слова может привести к появлению другого слова (<i>сон – слон, танк – так, сила – села</i> и др.).</p> <p>Установление связи между значением слова и его звуковым составом.</p> <p>Гласные и согласные звуки; твердые и мягкие, звонкие и глухие согласные.</p> <p>Произношение звуков, которые различаются в русском и украинском языках: [г, г', ч, ш':, в, в', ф, ф', ц] и др.</p> <p>Слог. Членение слова на слоги – минимальные единицы произношения. Слоговая модель слова. Различение гласных и согласных звуков, их обозначение в слоговой модели слова. Слогаобразовательная роль гласных звуков.</p> <p>Ударение. Способы определения ударного слога в слове. Произношение слов с правильным ударением.</p> <p>Звонкие и глухие, мягкие и твердые согласные, их обозначение в звуковой модели слова. Согласные, парные</p>
---	--

знает алфавитные названия букв и их основные звуковые значения;
пользуется правилами переноса слов по слогам;
различает звуки и буквы;
правильно обозначает мягкость согласных звуков с помощью букв гласных;
правильно пишет слова с мягкими согласными в позиции перед гласными;
обозначает на письме мягкость согласных звуков на конце слова и перед твердым согласным с помощью буквы *ь*;

владеет представлением об орфограмме как месте в буквенной записи слова, которое однозначно не определяется произношением;
применяет правила написания большой буквы в начале предложения и именах собственных (простейшие случаи);
знает и применяет на письме основные правила переноса слов;

обозначает на письме звук [й'] с помощью букв *я, ю, е, ё*;

применяет правила правописания сочетаний *жи, ши, ча, ща, чу, шу*, а также *чк, чн, чт, шк, щн*;
различает орфографическое и орфоэпическое произнесение слова;
знает изученные орфограммы;
владеет последовательностью действий при письме по образцу (списывании);
списывает текст (20–30 слов), придерживаясь правил правописания и каллиграфии;

по звонкости-глухости и мягкости-твердости. Подбор слов к звуковой модели.

Буква как знак звука.

Буквы для обозначения гласных звуков. Последовательное введение в графическую модель слова букв гласных. Обозначение гласных звуков [а], [о], [у], [е], [и], [ы] буквами в зависимости от твердости-мягкости предыдущего согласного звука.

Буквы для обозначения согласных звуков. Последовательное введение этих букв в звуковую модель слова. Выбор буквы для гласного звука в зависимости от качества (мягкости-твердости) предыдущего согласного звука, обозначение мягкости согласных звуков на письме.

Обозначение мягкости согласных с помощью буквы *ь*.

Представление об орфограмме.

Орфограмма – место в буквенной записи слова, которое однозначно не определяется произношением. Орфограммы «большая буква» в начале предложения и в именах собственных, «интервалы между самостоятельными и служебными словами», «знаки препинания в конце предложения».

Обозначение на письме звука [й'] Обозначение звука [й'] буквой *Й* (на конце слова и слога буквами *Ё, Е, Я, Ю* (в начале слова перед гласными и между двумя гласными).

Расширение представления об орфограмме. Обозначение звука [й'] после согласных перед гласными с помощью разделительных знаков.

Орфограмма «разделительные *ь* и *ъ* знаки» Перенос слов с разделительными знаками.

Орфограммы *жи, ши, ча, ща, чу, шу*, а также *чк, чн, чт, шк, щн*.

<p><i>проверяет</i> написанное; находит и исправляет допущенные ошибки в своей работе и в специально подобранных текстах на корректуру;</p> <p><i>записывает под диктовку или по памяти</i> слова, предложения из 3–4 слов, текст объемом 20–30 слов, написание которых не расходится с произношением;</p> <p><i>правильно произносит и пишет</i> слова из списка для запоминания</p>	<p>Переход от графической модели слова к обозначению звуков в слове знаками фонетической транскрипции.</p> <p>Формирование способа письма по образцу. Правила списывания</p> <p>Систематизация способов обозначения звуков на письме: разные способы обозначения твёрдости-мягкости согласных и звука [й’]. Орфограмма. Типы изученных орфограмм.</p>
---	---

2 класс

Ожидаемые результаты	Содержание программы
Содержательная линия «Взаимодействуем устно»	
<p>Соискатель / соискательница:</p> <p><i>слушает</i> внимательно, <i>проявляет интерес</i> к словам говорящего;</p> <p><i>различает</i> предложения по цели высказывания и эмоциональной окраске; законченные и незаконченные предложения и т.п.;</p> <p><i>понимает</i> после 1–2 прослушиваний тексты художественного, разговорного, научно-художественного стилей (сказка, рассказ, стихотворение), звучащие 1–2 минуты (120–200 слов);</p> <p><i>различает</i> содержание частей прослушанного текста;</p> <p><i>понимает значение</i> сочетания слов, предложения, текста и <i>выполняет</i> задания, не требующие построения развернутого высказывания;</p> <p><i>выполняет</i> короткую инструкцию, данную в тексте для слушания;</p> <p><i>создаёт</i> словесный рисунок по предложению, тексту;</p>	<p>Аудирование. Слушание и понимание содержания воспринятых на слух предложений (1–7 слов), различных по цели высказывания и интонации.</p> <p>Слушание-понимание, запоминание высказываний, относящихся к разговорному, художественному (загадка, пословица, поговорка, скороговорка, стихотворение, сказка, рассказ) и научно-художественному стилям, в том числе высказываний лингвистического характера – о значении, звучании русского слова.</p> <p>Разделение воспринятых на слух слов на 2 группы по указанным учителем или определённым самостоятельно признакам.</p> <p>Понимание фактического содержания текста. Восприятие на слух содержания частей текста (2–4 части).</p> <p>Представление картин, возникающих в воображении при слушании.</p> <p>Говорение. Овладение основными русскими орфоэпическими и акцентологическими нормами.</p> <p>Регулирование дыхания, силы голоса, темпа речи.</p> <p>Диалогическая речь: составление диалога по картинке, на заданную</p>

<p><i>придерживается</i> орфоэпических, акцентологических норм в словах с частотными акцентологическими ошибками (<i>звонит, поняла, торты, кулинария, шофёр и др.</i>);</p> <p><i>сознательно регулирует</i> дыхание, силу голоса, темп речи в процессе говорения;</p> <p><i>строит диалог</i> по сюжетной картинке, на бытовые темы или на темы из школьной жизни из 3–4 реплик на каждого собеседника (без учёта этикетных слов);</p> <p><i>придерживается правил</i> поведения в разговоре, использует в диалоге формулы вежливости;</p> <p><i>выражает свое отношение</i> к персонажам, фактам, событиям;</p> <p><i>различает</i> особенности общения в разных ситуациях, с разными собеседниками;</p> <p><i>воспроизводит</i> в лицах, <i>разыгрывают</i> по ролям диалоги из прослушанных сказок, рассказов;</p> <p><i>составляет, разыгрывает</i> диалоги с опорой на вспомогательные материалы и самостоятельно, учитывая цель, ситуацию общения, соблюдая правила общения, употребляя этикетные формулы;</p> <p><i>оценивает</i> содержательность диалога, правильность и уместность использования в диалоге языковых и неязыковых средств.</p> <p><i>обсуждает</i> с одноклассником прослушанный текст, рисунок, учебную ситуацию в классе и др., поочередно составляя вопросы и ответы на них;</p> <p><i>отвечает на вопросы</i> по содержанию текста;</p> <p><i>воспроизводит содержание</i> прослушанного или прочитанного текста объемом 45–55 слов;</p> <p><i>выразительно декламирует</i> выученные наизусть стихи;</p>	<p>ситуацию общения или на заданную тему.</p> <p>Монологическая речь: изложение прослушанного или прочитанного текста, принадлежащего к различным типам (описанию, повествованию), различных стилей и жанров. Построение устных высказывания на основе собственных наблюдений и впечатлений, описание различных предметов, растений, животных и т.д.</p>
--	--

<p><i>строит устные высказывания на основе собственных наблюдений и впечатлений</i></p>	
<p>Содержательная линия «Читаем»</p>	
<p>Соискатель / соискательница: <i>постепенно переходит к чтению связных текстов смысловыми единицами, соблюдает при чтении орфоэпические и акцентологические нормы;</i> <i>определяет структуру текста, его тему и основную мысль (с помощью учителя); отношение автора к событиям, персонажам произведения; отличает слова участников разговора и слова автора.</i> <i>читает вслух со скоростью 30–50 слов в минуту незнакомые тексты разных типов (описание, повествование), стилей и жанров;</i> <i>правильно интонирует предложения в соответствии с целью высказывания и их эмоциональной окрашенностью;</i> <i>ставит вопросы к прочитанному, отвечает на вопросы учителя по содержанию прочитанного.</i> <i>читает целыми словами;</i> <i>распознает при быстром показе предложения: количество слов, слово с прописной буквы в середине предложения, изменение порядка слов; находит среди нескольких предложений те, в которых говорится о таком-то предмете, месте действия, причине события и т.п.;</i> <i>читает выразительно диалогические и монологические тексты: определяет места пауз, выделяет голосом слова, важные для понимания содержания текста; тексты с обращением, однородными членами предложения (сначала по образцу, а затем самостоятельно);</i> <i>пересказывает содержание самостоятельно прочитанных материалов, имеющих коммуникативную нагрузку</i></p>	<p><i>Развитие техники чтения вслух и молча, расширение поля чтения: быстрое зрительное восприятие слов и небольших групп слов, состоящих из 2–5 букв; внешних характеристик предложения: длина, знак в конце, порядок слов и др.</i></p> <p><i>Интонационно правильное чтение предложений, содержащих обращение, однородные члены предложения и др.</i></p> <p><i>Выразительное чтение текстов из упражнений учебника, в том числе, диалогических текстов, нахождение в них слов автора и реплики персонажей. Понимание самостоятельно прочитанных текстов диалогического и монологического характера.</i> <i>Ориентировка в учебнике.</i> <i>Ознакомление с программными детскими произведениями, некоторыми произведениями русских писателей-классиков.</i></p>

<p>(инструкция к учебному, игровому заданию, письмо и др.).</p> <p><i>читает выразительно</i> диалогические и монологические тексты: определяет места пауз, выделяет голосом слова, важные для понимания содержания текста; тексты с обращением, однородными членами предложения (сначала по образцу, а затем самостоятельно);</p> <p><i>пересказывает</i> содержание самостоятельно прочитанных материалов, имеющих коммуникативную нагрузку (инструкция к учебному, игровому заданию, письмо и др.).</p> <p><i>определяет, правильно называет</i> персонажей художественного произведения, <i>выделяет</i> среди них главного;</p> <p><i>перечисляет</i> интересные факты, идеи в информационном тексте;</p> <p><i>устанавливает связи</i> между событиями, действующими лицами.</p> <p><i>ставит</i> уточняющие вопросы по содержанию прочитанного;</p> <p><i>передает содержание</i> (детально или выборочно) произведения или его отдельных эпизодов, придерживаясь логики изложения, а также структурных элементов: зачина, основной части, концовки;</p> <p><i>объясняет поведение</i> персонажей произведении <i>высказывает</i> относительно них свои суждения;</p> <p><i>делится</i> своими впечатлениями от прочитанного, <i>подтверждает</i> свои мысли фактами из текста;</p> <p><i>связывает</i> содержание прочитанного со своими знаниями, собственным отношением к событиям, поведению персонажей;</p> <p><i>принимает участие</i> в коллективном обсуждении прочитанного;</p> <p><i>подбирает</i> для чтения детские книги: сказки, о природе, о дружбе, приключения, фантастика и др.;</p>	<p>Работа с детской книжкой</p> <p>Практическое знакомство учеников с содержанием понятий: писатель (его фамилия) название (заголовок) книжки (произведения), рисунок (иллюстрация), обложка, надписи на ней, корешок, страница.</p> <p>Формирование начальных умений читать-рассматривать детскую книгу.</p> <p>Формирование умений правильно называть книжку (произведение): сначала фамилию автора, затем название.</p> <p>Практическое знакомство учеников с понятиями библиотека, библиотекарь, читальный зал, каталог.</p> <p>Знакомство школьников с основными правилами чтения-рассматривания, с правилами сохранности книжки, правилами поведения в библиотеке</p>
---	---

<p><i>знает и называет</i> важнейшие информационные ресурсы: библиотека, Интернет, телевидение, детские газеты, журналы, книги, справочники; <i>называет</i> несколько фамилий авторов прочитанных произведений; <i>называет</i> государственные символы Украины, отдельные народные символы, традиции украинского народа</p> <p><i>Импровизирует</i> с репликами, разыгрывая диалоги из сказок, стихотворений, народных песен; <i>принимает участие</i> в постановке, <i>использует</i> уместно мимику, жесты, движения; <i>придерживается</i> правил поведения в театре; <i>делится</i> с одноклассниками своими впечатлениями о спектакле, описывает свои чувства от просмотренного спектакля; <i>умеет находить</i> в афише нужную информацию</p>	<p>Разыгрывание диалогов из известных сказок. Составление и разыгрывание диалогов по картинке, по описанной ситуации. Постановка спектаклей по сказкам «Колобок» и «Теремо» Посещение циркового представления, спектакля в детском театре (Театре юного зрителя, Кукольном театре)</p>
<p>Содержательная линия «Взаимодействуем письменно»</p>	
<p>Соискатель / соискательница: <i>придерживается правил</i> оформления письменных работ; <i>владеет</i> техникой письма в соответствии с определенными программой 2 класса нормативами (15–20 знаков в мин.); <i>правильно пишет</i> слова изученными орфограммами, словарные слова, данные в программе 2 класса; <i>учится писать</i> в тетрадях с разлиновкой в одну линию; <i>пишет</i> отдельные слова и предложения <i>связно и ритмично</i>; <i>пишет под диктовку</i> текст в 20–40 слов без пропусков изученных орфограмм; <i>списывает</i> без ошибок текст объемом в 20–40 слов по специальным правилам, правильно располагая слова на линиях сетки тетради, отображая форму строчных и заглавных букв, их соединений;</p>	<p>Закрепление гигиенических и технических навыков письма. Письмо строчных и заглавных букв по группам в порядке усложнения их начертания. Работа над формами букв и их соединений в словах. Письмо букв и их соединений, в которых часто допускаются графические ошибки. Поэтапный переход к письму в тетрадях с разлиновкой в одну линию. Связное ритмичное письмо слов и предложений. Письмо под диктовку текстов, включающих слова с изученными орфограммами и слова с непроверяемыми орфограммами, предусмотренные программой. Списывание с печатного текста в последовательности, определенной правилами.</p>

<p><i>составляет,</i> <i>записывает</i> (самостоятельно, в паре, с помощью учителя) предложения на основе иллюстраций, учебной ситуации, созданной учителем; <i>располагает</i> слова и стихотворные строфы в колонку; <i>записывает</i> слова в таблицу; <i>обменивается</i> элементарными письменными сообщениями (записка, письмо, поздравительная открытка); <i>восстанавливает</i> деформированный текст из 3–4 предложений; <i>создает и записывает</i> короткое связное высказывание на известную или интересную тему; <i>проверяет</i> грамотность чужого и собственного записанного текста, исправляет ошибки; <i>совершенствует</i> текст самостоятельно или с помощью учителя</p>	<p>Составление и запись предложений предложения на основе иллюстраций, учебной ситуации, созданной учителем.</p> <p>Расположение слов в таблице, в колонку, в строку, дополнение таблицы пропущенными словами.</p> <p>Написание записки, письма, поздравительной открытки. Дополнение текста одной из пропущенных частей Восстановление деформированного текста (нарушение последовательности предложений, частей текста и др.). Корректурa чужого и собственного текста, исправление ошибок всех видов самостоятельно и с помощью учителя Совершенствование текста: устранение необоснованных повторов, замена их местоимениями и синонимами</p>
<p>Содержательная линия «Исследуем медиа продукцию»</p>	
<p>Соискатель / соискательница: <i>воспринимает</i> простые медиапродукты; <i>обсуждает</i> содержание простых медиатекстов, <i>рассказывает</i>, о чем в них сообщается; <i>определяет</i>, кому и для чего предназначен медиатекст; <i>практически различает</i> детские периодические издания: газету, журнал; правильно называет 1–2 детских журнала; <i>высказывает</i> свои впечатления от содержания и формы медиапродукта; <i>создает</i> смс-сообщения, фото, с помощью взрослых находит необходимую информацию в Интернете</p>	<p>Работа с медиапродукцией: чтение интересных учащимся текстов, обсуждение их содержания; просмотр мультфильмов.</p> <p>Ознакомление учеников с медиапродукцией (детская газета, журнал).</p> <p>Смс-сообщения. Правила написаний смс-сообщений.</p> <p>Формирование умения находить в Интернете необходимую информацию</p>
<p>Содержательная линия «Исследуем язык»</p>	
<p>Ученик (ученица): <i>знает различие</i> между звуком и буквой; правильно произносит звуки и буквы русского языка;</p>	<p>Отображение в буквенной записи звукового состава слова. Звук и буква. Способы обозначения звуков на письме. Орфограммы, изученные в 1 классе.</p>

различает гласные и согласные звуки и буквы, которыми они обозначаются на письме;

различает большие и малые, печатные и рукописные буквы;

понимает и объясняет зависимость значения слова от замены или порядка расположения звуков (букв) в слове;

соотносит количество слогов в слове с количеством гласных звуков;

различает слово и предложение;

находит среди данных слова с указанным значением;

объясняет прямое и переносное значение слов, употреблённых в тексте (простейшие случаи);

составляет словосочетания и предложения со словами в прямом и переносном значении;

знает устройство толкового словаря, *умеет им пользоваться*;

определяет значение незнакомого слова по толковому словарю, слово по его толкованию;

обнаруживает простейшие случаи омонимии и синонимии;

различает формы одного и то же слова и слова-омонимы;

владеет понятием об основе и окончании;

владеет способом определения окончания и основы в слове;

владеет понятием о сильных и слабых позициях гласных и согласных звуков;

знает признаки сильных и слабых позиций гласных и согласных звуков, парных по звонкости-глухости;

различает звуки в сильной и слабой позиции;

знает законы русского литературного произношения – безударных гласных, согласных, парных по звонкости-глухости: оглушение в конце слова и перед глухими согласными, озвончение согласных перед парными звонкими согласными звуками;

Слово и предложение. Слова-названия и служебные слова. Написание предлогов со словами-названиями. Предложения, разные по цели высказывания и эмоциональной окрашенности

Лексическое значение слова. Определение слова по его толкованию. Знакомство с происхождением отдельных слов. Слова однозначные и многозначные. Отражение явления многозначности слова в графической модели.

Прямое и переносное значение слова. Определение переносных значений слов в контексте. Составление предложений со словами в прямом и переносном значениях.

Смыслоразличительная роль звуков в слове. Тоже слово и разные слова. Омонимы. Синонимы и антонимы. Подбор к словам синонимов и антонимов.

Грамматическое значение слова. Изменения одного и того же слова и разные слова. Состав слова: основа и окончание. Работы основы и окончания. Способ определения окончания и основы в слове.

Сильные и слабые позиции гласных и согласных звуков. «Сильные» (ударные) и «слабые» (безударные) гласные звуки. «Сильные» и «слабые» согласные звуки. Оглушение согласных, парных по звонкости-глухости, в конце слова и перед глухими согласными. Озвончение согласных перед парными звонкими согласными звуками. Непарные согласные звуки (сонорные).

различает парные и непарные согласные звуки – звонкие и глухие, мягкие и твердые;
ставит орфографические задачи по ходу письма;
владеет общим способом проверки орфограмм «безударные гласные» и «сомнительные согласные» – приведением к сильной позиции;
умеет приводить «слабый» звук к сильной позиции путем изменения слов, обозначающих предметы, действия и признаки предметов, по грамматическим значениям;

владеет понятием о родственных словах и корне слова;
владеет способом определения корня в словах;
подбирает к слову однокоренные слова;
пользуется толковым словариком при определении корня слова и подборе родственных слов;
различает однокоренные слова и формы одного и того же слова;
проверяет орфограммы слабых позиций гласных и согласных в корне слова формой слова и с помощью однокоренных слов;
проверяет непроизносимые согласные путем подбора однокоренных слов, проверяет мягкие согласные в позиции перед мягким путем изменения слов;
различает предлоги и приставки, пишет отдельно предлоги со словами названиями;

Орфография: закон русского письма.

Формирование орфографической зоркости: письмо под диктовку с пропусками букв на месте «слабых» звуков. Последовательность действий при постановке орфографических задач. Проверка безударных гласных ударением. Изменение слов по числу и для связи с другими словами, как способ проверки. Беглые гласные. Проверка таких гласных изменением слов. Проверка «сомнительных» согласных изменением слова. Орфограммы на месте «оглушенных» и «озвонченных» согласных звуков. Проверка «сомнительных» согласных путём изменения слова.

Правописание корней русских слов
Понятие о корне слова. Однокоренные слова. Способ определения корня – общей части родственных слов. Родственные слова и тематические группы слов. Тот же корень и разные корни. Исторические чередования согласных в одном и том же корне. Подбор однокоренных слов. Обращение к толковому словарю при подборе однокоренных слов, приемы работы с ним.

Проверка орфограмм с помощью однокоренных слов. Непроизносимые согласные. Уподобление твердого согласного последующему мягкому. Проверка этой орфограммы изменением слова (*на листе – под листом*), однокоренным словом (*зонтик-зонт*)
Проверка орфограмм слабых позиций с помощью орфографического словаря.

Устройство словаря и способы работы с ним. Орфограмма «удвоенная согласная». Проверка этой орфограммы по словарю.

знает устройство орфографического словарика и пользуется им для проверки орфограмм и ударения.

Понимает роль предложения в языке; *различает* группу слов и предложение; *составляет* предложения на заданную тему, по картинке и по вопросам учителя; *понимает* логическое и эмоционально-экспрессивное содержание предложения в устной и письменной речи; *различает* на слух и при чтении предложения, разные по цели высказывания и эмоциональной окрашенности, правильно *интонирует* такие предложения при чтении и в устной речи, *правильно употребляет* знаки препинания в конце таких предложений на письме; *составляет* и записывает предложения на заданную тему, по картинке, по вопросам учителя; высказывания и эмоциональной окрашенности; *знает признаки* связного текста, различает группу предложений и текст; *находит опорные слова* в тексте, по опорным словам составляет текст; *подбирает* к тексту заголовки, отражая в нем тему текста или его основную мысль; *определяет* границы предложений в тексте; *правильно выделяет* в тексте его части: начало, главную часть и концовку; *определяет* количество абзацев в тексте; *восстанавливает* в текстах (описаниях и повествованиях) недостающую часть; *восстанавливает* деформированный текст-повествование с переставленными частями; *использует* в текстах предложения, разные по цели высказывания и эмоциональной окрашенности;

Предложение. Роль предложения в языке. Предложение как средство языкового общения.

Предложения повествовательные, вопросительные и побудительные. Восклицательные предложения. Интонирование предложений, разных по цели высказывания. Произнесение предложений с восклицательной интонацией.

Отражение на письме интонации предложения с помощью точки, вопросительного и восклицательного знаков. Составление предложений на заданную тему, по картинке, по вопросам учителя.

Текст. Определение признаков связного текста. Отличие текста от группы отдельных предложений. Предмет сообщения в тексте и тема текста. Основная мысль текста.

Опорные слова в тексте. Заголовок, его роль в тексте. Подбор заголовков к текстам. Определение границ предложений в тексте. Оформление предложений текста с помощью интонации. Логическое ударение. Связь между предложениями в тексте: употребление слов: он, этот и др.

Строение текста. Выделение в тексте его частей: начала, главной части и концовки. Наблюдение за ролью абзацев в тексте. Составление текстов по заданному началу или заключительной части. Дополнение текста одной из опущенных его частей. Восстановление деформированных текстов (текстов с переставленными частями).

Типы текстов: описание и повествование. Составление описание и повествование по заданному началу. Коллективное составление плана к

<p><i>распознаёт</i> типы текстов: описание и повествование;</p> <p><i>участвует</i> в коллективном составлении плана текста под руководством учителя;</p> <p><i>распознает</i> в текстах частотные омонимы и синонимы; слова, употребленные в переносном значении, объясняет значения общеупотребительных фразеологизмов.</p> <p><i>умеет</i>, в случае необходимости, найти нужное слово в орфографическом словарики для начальной школы</p>	<p>текстам повествовательного и описательного характера.</p>
--	--

МАТЕМАТИЧНА ГАЛУЗЬ

МАТЕМАТИКА

1-2 клас

Автори-укладачі: С.О. Жукова, О. М. Кондратюк

Пояснювальна записка

Освітня програма математичної галузі відповідає вимогам, викладеним у Державному стандарті початкової освіти. Програму укладено на основі багаторічних досліджень у галузі теорії і практичного застосування системи Д.Б. Ельконіна – В.В. Давидова.

Програма ґрунтується на працях Л.С. Виготського, О.М. Леонтєва, П.Я. Гальперіна, Д.Б.Ельконіна, В.В. Давидова, О.К. Дусавицького, В.В. Рєпкіна та зберігає класичні підходи до змісту та його структури, що склалися у розвивальному навчанні, зокрема реалізовані у програмі з математики Е.І. Александрової.

Зміст курсу математики представлений системою навчальних¹ та навчально-практичних задач, що відтворюють життєві ситуації або ситуації, в яких виникало те чи інше поняття в історії людства. У результаті розв'язання навчальних задач учні засвоюють узагальнені способи дії та конкретні знання, що проявляються як розуміння принципу й початкового уміння його застосувати, яке складає основу предметної математичної компетентності.

Розв'язання навчальних і навчально-практичних задач вимагає організації колективно-розподіленої діяльності учнів у формі колективної, групової, парної співпраці учнів з учителем і один з одним. Основним завданням вчителя є створення ситуацій, умов для прояву активності кожного учня у спільному навчальному пошуку, у відкритті загального способу дії.

Реалізація мети і завдань математичної освітньої галузі, окреслених у Державному стандарті початкової освіти, у поданій програмі здійснюється за такими **змістовими лініями**: «Величини і відношення. Дії з величинами», «Числа, дії з числами», «Геометричні фігури. Просторові відношення», «Вирази, рівності, нерівності», «Робота з даними», «Сюжетні задачі».

Змістова лінія **«Величини і відношення. Дії з величинами»** спрямована на формування в учнів понять «величина» та «відношення», що є базовими у пропонованому курсі математики; опанування учнями способів порівняння предметів за певною величиною та способів моделювання відношень між величинами (предметного, графічного та знакового), вимірювання величин за допомогою мірки (системи мірок) або стандартних мір, оперування з величинами.

¹ Термін «навчальна задача» введений В. Давидовим та означає особливе, спеціально спроектоване навчальне завдання, розв'язання якого спрямоване на засвоєння учнями узагальнених способів предметних дій, думка школярів рухається при цьому від абстрактного до конкретного. Засвоєння саме таких способів, на думку Д. Ельконіна, є основою зміни самого суб'єкта навчальної діяльності, тобто привласнення учнем нових здатностей, що сприяє його психічному розвитку.

Зміст навчання в межах цієї лінії у 1 класі подається через систему навчально-практичних задач: задача на добір предметів, рівних (нерівних) за заданою ознакою (способи безпосереднього порівняння величин); задача виготовлення предмета, рівного даному за певною ознакою (способи зрівнювання величин); задача відновлення цілого за частинами.

Змістова лінія **«Числа, дії з числами»** є основою курсу та від 1 до 4 класу розгортається через систему з п'яти навчальних задач, умовно названих **«Число»**, **«Багатоцифрове число»**, **«Додавання і віднімання багатоцифрових чисел»**, **«Дія множення»**, **«Дробове число»**. Зміст цієї лінії створює умови для формування в учнів поняття числа, розуміння сутності арифметичних дій; навичок виконання дій з числами за допомогою числової прямої і без неї; розуміння принципу утворення багатоцифрового позиційного числа; конструювання та засвоєння загального способу виконання арифметичних дій з багатоцифровими числами; формування поняття дробового числа.

Змістова лінія **«Вирази, рівності, нерівності»** спрямована на формування в учнів уміння створювати, читати і використовувати знакові моделі: буквені та числові вирази; рівності і рівняння; буквені та числові нерівності; розуміння залежності результату арифметичної дії від зміни одного з її компонентів.

Змістова лінія **«Геометричні фігури. Просторові відношення»** значною мірою пов'язана з вивченням величин і дій з ними. Однією з особливостей подання геометричного матеріалу є конструктивний підхід до геометричних понять, що зумовлює велику кількість задач на побудову, **«розрізування»** та **«перекроювання»** геометричних фігур. Зміст спрямований на розвиток в учнів уявлень про просторові відношення, здатності розрізняти геометричні фігури за їх істотними ознаками, креслити, моделювати й конструювати геометричні фігури від руки та за допомогою простих креслярських інструментів.

Змістова лінія **«Робота з даними»** передбачає розвиток в учнів умінь виділяти і впорядковувати дані за певною ознакою.

Змістова лінія **«Сюжетні задачі»** націлена на формування в учнів здатності розпізнавати практичні проблеми, що розв'язуються із застосуванням математичних методів; виявляти відношення, що зв'язують дані з шуканим, фіксувати їх у вигляді моделі (схеми) та обирати й виконувати необхідну арифметичну дію для розв'язання сюжетної задачі.

Програма математичної галузі для першого циклу початкової освіти (1–2 клас) складається з розділів: **«Величини і їх вимірювання»**, **«Додавання і віднімання величин»**, **«Опосередковане порівняння величин. Число як відношення величин»**, **«Текстові задачі»**, **«Багатоцифрові числа»**, **«Додавання і віднімання багатоцифрових чисел»**.

У програмі закладено підхід до введення числа як особливого відношення між величинами (вимірюваною та міркою), яке виявляється в процесі вимірювання. Такий підхід обумовлює місце й тривалість дочислового періоду. Програмою передбачений тривалий дочисловий період у 1 класі, під час якого вивчаються розділи **«Величини і їх вимірювання»** та **«Додавання і віднімання величин»**, що закладає основу для формування узагальненого поняття числа. Учні діють з різними предметами, виявляють їх ознаки, які є величинами (тобто властивостями, для яких можна встановити відношення **«більше»**, **«менше»**) та

опановують способи порівняння предметів за цими ознаками. Відношення, отримане в результаті порівняння предметів, учні вчать моделювати спочатку предметно, а потім графічно (схемою) й знаково (формулами $A = B$, $A < B$, $A > B$). Отже, під час дочислового періоду формується уміння створювати та читати моделі (схеми, формули). Опора на графічні (схеми) і знакові (формули) моделі дає змогу виявити та дослідити відношення рівності і нерівності, частин і цілого, які є основою розв'язування текстових задач і рівнянь.

Число з'являється як результат вимірювання величини, що є способом порівняння величин в ситуації, коли це неможливо зробити безпосередньо (просторова або часова віддаленість величин одна від одної). В межах вивчення розділу «**Опосередковане порівняння величин. Число як відношення величин**» учні опановують загальний спосіб опосередкованого порівняння величин – дії вимірювання й відмірювання, виконання яких передбачає використання однорідної величини – одиниці або мірки. Дії моделюються за допомогою схем і формул, а сам процес вимірювання–відмірювання – за допомогою числової прямої.

У 2 класі у колективному дослідженні учні «відкривають» новий для них спосіб вимірювання величини, яка набагато більша за мірку, – вимірювання за допомогою системи мірок та спосіб запису результату вимірювання – багатоцифрове число (розділ «**Багатоцифрові числа**»). Учні опановують принцип побудови багатоцифрового числа, досліджують властивості «нових чисел» і на цій основі конструюють спосіб та алгоритми їх додавання і віднімання (розділ «**Додавання і віднімання багатоцифрових чисел**»).

1 клас

Очікувані результати	Зміст навчання
Величини і відношення. Дії з величинами	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>розпізнає</i> різні ознаки в одному предметі; <i>використовує</i> порівняння як спосіб виділення ознак предметів; <i>порівнює</i> предмети за кольором, формою, матеріалом, розміром; <i>описує</i> результат порівняння, використовуючи відповідну термінологію: «рівні (однакові) за...», «нерівні (різні) за...»;</p> <p><i>знає</i> назви величин (довжина, у тому числі периметр; площа; об'єм; маса; кількість; кут); <i>порівнює</i> площі фігур двома способами: накладанням і перекроюванням <i>порівнює</i> предмети за заданою ознакою і <i>описує</i> виявлене відношення; <i>добирає</i> предмети чи геометричні фігури за заданою ознакою та відношенням;</p>	<p>Предмет як носій багатьох ознак. Порівняння предметів за кольором, формою, матеріалом, розміром та іншими ознаками. Відношення рівності-нерівності.</p> <p>Довжина (ширина). Спосіб порівняння за довжиною.</p> <p>Периметр як довжина контуру фігури. Способи порівняння периметрів різних фігур.</p>

<p><i>моделює</i> відношення рівності і нерівності предметів за певною ознакою за допомогою відношення між іншими предметами;</p> <p><i>розуміє</i> величину як ознаку предмета, за якою він може бути більшим або меншим; <i>використовує</i> знаки «=», «≠», «<», «>» та букви латинського алфавіту, що за написанням збігаються з українськими; <i>створює графічну модель</i> відношення рівності й нерівності величин (схема); <i>моделює</i> відношення рівності й нерівності за допомогою букв латинського алфавіту та знаків «=», «≠», «<», «>», тобто записує формулу; <i>вживає</i> у мовленні терміни «рівні», «нерівні», «більше», «менше»; <i>розуміє</i> зв'язок між діями з предметами, схемою і формулою: <i>описує</i> результат порівняння величин за допомогою схеми (формули); <i>відтворює</i> за схемою (формулою) предметну ситуацію; <i>відновлює</i> схему за формулою і навпаки; <i>обґрунтовує</i> вибір знаку при порівнянні величин; <i>прогнозує</i> результат порівняння величин шляхом їх оцінювання і прикидки результату; <i>виконує</i> перевірку правильності порівняння, обираючи доцільний спосіб порівняння;</p> <p><i>має</i> уявлення про опосередковане порівняння величин, задане через схему або формулу.</p> <p><i>виконує</i> практичні дії з предметами на зрівнювання за певною величиною; <i>обирає</i> доцільний спосіб зрівнювання, орієнтуючись на життєву практичну або уявну ситуацію;</p>	<p>Предметне моделювання відношень рівності і нерівності.</p> <p>Площа. Способи порівняння площ. Рівновеликі і рівноскладені фігури.</p> <p>Об'єм. Способи порівняння об'ємів.</p> <p>Маса. Способи порівняння за масою предметів.</p> <p>Кут. Способи порівняння кутів.</p> <p>Кількість. Способи порівняння за кількістю.</p> <p>Поняття величини.</p> <p>Схема як графічна модель відношення величин.</p> <p>Формула як знакова модель відношення величин.</p> <p>Опосередковане порівняння величин.</p> <p>Зрівнювання величин як перехід від нерівності до рівності. Способи</p>
--	---

<p><i>описує</i> за допомогою схеми дії з величинами: порівняння, додавання, віднімання; <i>знає</i> знаки дій додавання і віднімання; <i>описує</i> процес зрівнювання за допомогою формул, що містять букви та знаки «+» і «-»; <i>виконує</i> зрівнювання предметів за певною величиною за схемою та/або формулою; <i>розв'язує</i> практичні задачі, пов'язані зі збільшенням або зменшенням величин;</p> <p><i>розуміє</i> сутність додавання та віднімання величин як дій з переходу від нерівності до рівності та навпаки; <i>створює</i> графічні моделі відношень (схеми) для розв'язування практичних задач, пов'язаних зі збільшенням або зменшенням величин;</p> <p><i>відновлює</i> ціле за частинами; <i>описує</i> відношення між частинами і цілим за допомогою схеми, формули і знакографічного запису (запис з «промінцями»); <i>знаходить</i> ціле або частини за допомогою схеми та/або формули; <i>виконує</i> практичні дії з відновлення цілого (частини) за схемою (записом з «промінцями», формулою); <i>розуміє сутність</i> понять частина й ціле з урахуванням їх відносності; <i>знає</i> назви компонентів і результату дій додавання і віднімання; <i>розуміє</i> зв'язок компонентів дій додавання і віднімання з поняттями частина та ціле; <i>має уявлення</i> про нульову величину; <i>використовує</i> мірку як засіб опосередкованого порівняння величин; <i>знає</i> компоненти дії вимірювання (величина, мірка, число); <i>добирає</i> мірку, зручну для вимірювання величини та величину, зручну для вимірювання даною міркою; <i>використовує</i> прості і складені мірки</p>	<p>зрівнювання. Моделювання процесу зрівнювання. Знаки «+», «-». Збільшення або зменшення величин (відношення «більше на», «менше на»).</p> <p>Властивості відношень рівності та нерівності</p> <p>Частини і ціле. Моделювання відношення між частинами і цілим. Відносність понять частина і ціле. Властивості операції додавання величин: переставна і сполучна.</p> <p>Задача на відновлення величини в ситуації, коли серед існуючих величин немає рівних даних. Спосіб вимірювання-відмірювання. Добір мірки, зручної для вимірювання даної величини</p>
Числа, дії з числами	
Здобувач / здобувачка:	Число як результат вимірювання величини та як

<p><i>розуміє</i>, що відношення між двома величинами (вимірюваною і міркою) може бути описане за допомогою натурального числа; <i>вимірює</i> величину міркою, <i>будує</i> (відмірює, відновлює) величину за міркою і числом;</p> <p><i>уживає</i> в мовленні кількісні і порядкові числівники під час вимірювання величин; <i>відтворює</i> послідовність чисел від 0 до 9 в будь-якому напрямку, починаючи з будь-якого числа;</p> <p><i>моделює</i> дії вимірювання та відмірювання за допомогою схеми та формули;</p> <p><i>записує</i> число як результат вимірювання за допомогою міток; <i>використовує</i> лічилки при вимірюванні величин; <i>має уявлення</i> про різні нумерації (римську, давньослов'янську, арабську); <i>розуміє</i>, що цифри – це знаки для запису чисел; <i>записує</i> за допомогою загальноприйнятих арабських цифр <i>та читає</i> числа першого десятка;</p> <p><i>порівнює</i> числа різними способами: будуючи величини, на основі нумерації або на основі знання складу чисел; <i>знає</i> склад чисел від 2 до 9 на основі понять частини й цілого; <i>використовує</i> терміни «частина» і «ціле» під час виконання дій додавання і віднімання у межах 9; <i>виконує</i> додавання і віднімання у межах 9; <i>користується</i> в обчисленнях переставною властивістю додавання; <i>прогнозує</i> результат додавання та віднімання</p>	<p>засіб для її відтворення. Вимірювання та побудова величини за допомогою мірки та числа. Числа 1-9. Число 0.</p> <p>Графічне та знакове моделювання дій вимірювання та відмірювання величини. Мітки як знак числа.</p> <p>Запис числа за допомогою цифр у різних нумераціях.</p> <p>Способи написання цифр. Класифікація всіх цифр на підставі порівняння їх за складом елементів і формою на три групи: а) цифри 1, 4, 7; б) цифри 3, 5, 2; в) цифри 6, 9, 8 і 0. Порівняння одноцифрових чисел.</p> <p>Додавання і віднімання у межах 9.</p> <p>Переставна властивість операції додавання</p>
Вирази, рівності, нерівності	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>моделює</i> відношення рівності й нерівності величин за допомогою формули;</p>	<p>Буквені рівності, нерівності.</p>

<p><i>розуміє</i> призначення дужок у буквених виразах; <i>читає і записує</i> вирази з дужками; <i>встановлює</i> порядок виконання дій у виразах з дужками спираючись на властивості додавання; <i>використовує</i> схеми для обґрунтування вибору порядку виконання дій;</p> <p><i>розрізняє</i> рівності та нерівності; <i>читає і записує</i> рівняння, що містять одну арифметичну дію; <i>складає</i> рівняння та нерівності (у т.ч. числові), описуючи свої предметні дії; <i>визначає</i> невідомий компонент дії додавання (віднімання), спираючись на поняття частина і ціле і <i>знаходить</i> його значення; <i>розв'язує</i> рівняння типу $a + x = b$, $a - x = b$, $x - a = b$ з опорою на схему; <i>добирає</i> відповідні числа до таких рівнянь та обчислює результат; <i>розв'язує</i> прості задачі (з опорою на поняття відношення цілого і його частин) за допомогою виразу або рівняння</p>	<p>Дужки як знак, що показує іншу послідовність виконання дій над величинами: $A - B - C = A - (B + C)$.</p> <p>Числові рівності та нерівності. Рівняння.</p>
Геометричні фігури. Просторові відношення	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>розрізняє</i> геометричні площинні та об'ємні фігури за їхніми істотними ознаками; <i>наводить приклади</i> предметів у навколишньому світі, які мають форму площинної чи об'ємної фігури; <i>розрізняє</i> геометричні фігури: точка, пряма, промінь, відрізок, ламана, крива, коло; <i>знаходить</i> площинні (трикутник, чотирикутник, круг) та об'ємні (куб, піраміда, куля, конус, циліндр) фігури серед предметів навколишнього середовища, на малюнках; <i>має уявлення</i> про кут; <i>розпізнає</i> прямі, гострі і тупі кути; <i>створює моделі</i> пласких геометричних фігур; <i>будує</i> прямокутник/квадрат на аркуші в клітинку; <i>розбиває</i> пласкі та об'ємні фігури на частини і складає з частин цих фігур ціле;</p> <p><i>орієнтується</i> на площині і в просторі; <i>описує</i> або <i>зображає</i> схематично розміщення, напрямки і рух об'єктів</p>	<p>Трикутник, чотирикутник (квадрат, прямокутник), круг. Точка, пряма, промінь, відрізок, ламана, крива, коло. Куб, куля, циліндр, конус, піраміда.</p> <p>Розміщення об'єктів на площині та у просторі. Напрямки руху об'єктів.</p>

Сюжетні задачі	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>створює</i> графічну модель відношення (схему) під час розв'язування простих сюжетних задач з буквеними (або числовими) даними; <i>розуміє</i> сутність відношень між величинами «більше на...», «менше на...»; <i>розв'язує</i> прості сюжетні задачі, спираючись на зв'язок між частиною і цілим; <i>розв'язує</i> сюжетні задачі з буквеними даними, пов'язані зі збільшенням або зменшенням величин; <i>оцінює</i> з допомогою вчителя правильність розв'язання задачі; <i>критично оцінює</i> дані, процес та результат розв'язання навчальних і практичних задач; <i>прогнозує</i> результат розв'язання задачі; <i>складає</i> прості сюжетні задачі за рисунком, схемою і формулою; <i>добирає</i> замість букв числа, що підходять;</p>	<p>Сюжетні текстові задачі з буквеними (числовими) даними на знаходження частини або цілого.</p>
Робота з даними	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>читає</i> дані, вміщені в схемах; <i>розміщує</i> дані на схемах; <i>користується</i> даними під час розв'язування практично зорієнтованих задач і в практичних ситуаціях.</p>	<p>Виділення і впорядкування даних за певною ознакою</p>

2 клас

Очікувані результати	Зміст навчання
Величини і відношення. Дії з величинами	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>вимірює</i> величину міркою; <i>записує</i> число як результат вимірювання; будує величину за міркою і числом; <i>розуміє</i> залежність одного з компонентів дії вимірювання від збільшення (зменшення) другого при сталому третьому; <i>має уявлення</i> про стандартні міри (одиниці) вимірювання величин: довжина – міліметри,</p>	<p>Компоненти дії вимірювання: величина, мірка, число. Залежності між величиною, міркою, числом. Лінійка як предметна модель відрізка числової прямої. Шкала.</p>

сантиметри; маса – кілограми, грами; час – секунда, година, хвилина; місткість – літр;
має уявлення про вимірювальні прилади (лінійка, терези, годинник, вимірювальна ємність, термометр);

вимірює величину набором упорядкованих мірок;

розуміє розряд як «номер» мірки у наборі упорядкованих мірок;

передбачає кількість знаків у числі, що буде отримано в результаті вимірювання величини та створює «заготовку» для числа;

розуміє зв'язок порядкового «номеру» найбільшої з обраних мірок з кількістю цифр у записі числа;

розуміє суттєву ознаку системи мірок: постійне відношення між мірками;

вимірює величину системою мірок;

записує результат вимірювання системою мірок у вигляді позиційного багатоцифрового числа;

будує величину за числом за допомогою системи мірок;

користується вимірювальними приладами (лінійка, годинник);

записує результати вимірювання величин у міліметрах, сантиметрах, дециметрах, метрах (мм, см, дм, м), годинах, хвилинах (год, хв);

оперує грошима в уявному процесі купівлі-продажу та в практичній діяльності;
використовує їх короткі позначення (гривня – грн, копійка – к.)

порівнює час та *визначає* послідовність часу (пори року, періоди доби);

визначає і записує час, зокрема визначає чверті, півгодини;

позначає час на макеті циферблату годинника зі стрілками

Прилади, які мають шкали: лінійка, терези, годинник, вимірювальна ємність, термометр.

Задача на вимірювання - відмірювання величини, набагато більшої за дану.

Набір мірок для вимірювання величини. Таблична форма запису результату вимірювання.

Відношення між мірками. Відношення «у ... разів більше», «у... разів менше».

Система мірок як набір зі сталим відношенням між мірками.

Вимірювання та побудова величини за допомогою системи мірок.

Система мір довжини.

Гроші.

Міри часу.

Числа, дії з числами

Здобувач / здобувачка:

будує або відновлює числову пряму, промінь, обираючи початок, напрямок та «кроку»-одичного відрізка;
знає суттєві ознаки числової прямої (променю);
зображає число на числовій прямій відрізком і точкою;

порівнює числа за допомогою числової прямої;
визначає попереднє і наступне числа для даного;

розуміє принцип утворення числа наступного і попереднього поданому на числовій прямій;

додає і віднімає одноцифрові числа за допомогою двох лінійок;

користується способами прилічування та відлічування для знаходження...

використовує числову пряму під час розв'язування рівнянь і текстових задач для пошуку числового значення результату дії;

утворює число додаванням або відніманням одиниці (2, 3) від будь-якого числа в межах 9;

розуміє, що одна і та сама цифра в записі числа набуває різних значень залежно від своєї позиції;

складає заготовки для запису числа у позиційній формі;

розуміє смисл нуля у записі багатоцифрових чисел;

розуміє принцип утворення багатоцифрових чисел у будь-якій системі числення;

записує результат вимірювання системою мірок у вигляді позиційного багатоцифрового числа;

записує і читає багатоцифрові числа в різних системах числення, користуючись загальним способом;

знає назви перших чотирьох розрядів у десятковій системі числення;

використовує у мовленні назви чисел першої сотні;

Числова пряма як модель процесу вимірювання-відмірювання.

Побудова числової прямої (променю).

Порівняння чисел.

Попереднє і наступне числа.

Моделювання відношення нерівності величин (більше-менше) на числовій прямій.

Різницеve порівняння чисел. Додавання і віднімання чисел за допомогою числової прямої.

Способи знаходження суми і різниці з опорою та без опори на числову пряму

Багатоцифрове позиційне число як результат вимірювання величини системою мірок із заданим відношенням (основою системи).

Поняття розряду.

Нуль у записі числа.

Позиційні системи числення.

Десяткова система числення як окремий випадок позиційної системи числення.

<p><i>читає та записує</i> чотирицифрові числа в десятковій системі з опорою на назви розрядів; <i>відтворює</i> послідовність чисел у межах тисячі; <i>визначає</i> розрядний склад багатоцифрового числа;</p> <p><i>подає</i> числа у вигляді суми розрядних доданків; <i>замінює</i> суму розрядних доданків числом;</p> <p><i>виконує</i> додавання та віднімання на основі нумерації чисел;</p> <p><i>порівнює</i> величини за результатами їх вимірювання;</p> <p><i>визначає</i> місце багатоцифрового числа на числовій прямій, орієнтуючись на задані на ній числа;</p> <p><i>застосовує</i> загальний принцип позиційного (порозрядне) порівняння багатоцифрових чисел до чисел, записаних у різних системах числення, у тому числі у десятковій;</p> <p><i>розуміє</i> сутність порозрядного виконання додавання і віднімання багатоцифрових чисел; <i>записує</i> багатоцифрові числа для їх порозрядного додавання і віднімання у стовпчик;</p> <p><i>визначає</i> розряди, що «переповнюються» при додаванні або ті, що потребують «розбиття» для виконання дії віднімання;</p> <p><i>визначає</i> кількість розрядів у результаті виконання дії додавання або віднімання;</p> <p><i>планує</i> послідовність виконання дій;</p> <p><i>застосовує</i> загальний спосіб виконання додавання і віднімання багатоцифрових чисел у стовпчик;</p> <p><i>розуміє</i> сутність прийомів додавання і віднімання одноцифрових чисел частинами;</p> <p><i>застосовує</i> взаємозв'язок між діями додавання і віднімання при відніманні з переходом через десяток;</p>	<p>Числа 10 - 10000.</p> <p>Місце багатоцифрового числа на числовій прямій. Способи порівняння багатоцифрових чисел.</p> <p>Задачі додавання і віднімання багатоцифрових чисел. Принцип порозрядного виконання дій додавання і віднімання багатоцифрових чисел. Конструювання табличної і позиційної (у стовпчик) форми запису додавання (віднімання) чисел. Алгоритм виконання дії додавання (віднімання) багатоцифрових чисел.</p> <p>Побудова таблиці додавання одноцифрових чисел на</p>
---	--

<p><i>застосовує</i> переставний і сполучний закони додавання, правила віднімання суми від числа, віднімання числа від суми; <i>розуміє</i> залежність результатів дій додавання і віднімання від зміни одного з компонентів; <i>прогнозує</i> результат обчислення, покроково контролюючи правильність і повноту виконання з опорою на складений спільно з іншими дітьми довідник помилок; <i>володіє</i> навичками додавання і віднімання у межах 20; <i>має</i> уявлення про властивості таблиць додавання одноцифрових чисел та відповідних табличних випадків віднімання; <i>додає і віднімає</i> багатоцифрові числа з опорою на таблицю додавання одноцифрових чисел або без неї; <i>аналізує і контролює</i> правильність виконання додавання і віднімання; <i>знаходить</i> помилки у математичних обчисленнях, усуває їх, виконуючи необхідні дії;</p> <p><i>обирає</i> доцільний спосіб обчислення для конкретного випадку; <i>володіє</i> навичками усного додавання і віднімання чисел у межах 100; <i>прогнозує</i> результат додавання та віднімання, перевіряє правильність обчислень; <i>розв'язує</i> рівняння і текстові задачі, знаходить значення числового виразу, в яких необхідно виконати дії додавання та віднімання багатоцифрових чисел</p>	<p>множині цілих невід'ємних чисел. Таблиця Піфагора. Дослідження властивостей таблиці додавання</p> <p>Прийоми усного додавання та віднімання у межах 100</p>
Вирази, рівності, нерівності	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>встановлює порядок виконання дій</i> в числових виразах з дужками (з опорою на схему) та <i>обчислює</i> їх значення; <i>встановлює</i> відношення рівності й нерівності між числами й числовими виразами</p>	<p>Числові вирази. Буквені та числові рівності. Буквені та числові нерівності</p>
Геометричні фігури	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>розпізнає і класифікує</i> геометричні фігури за істотними ознаками; <i>називає</i> елементи геометричних фігур; <i>моделює</i> геометричні фігури;</p>	<p>Прямокутник. Квадрат. Круг. Коло.</p>

<p><i>креслить</i> відрізки заданої довжини; <i>будує</i> прямокутник/квадрат на аркуші в клітинку; <i>розрізняє</i> круг і коло</p>	
Сюжетні задачі	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>розв'язує</i> прості і складені сюжетні задачі на додавання і віднімання за допомогою виразу або рівняння; <i>створює</i> графічні моделі (схеми, діаграми) при розв'язуванні текстових задач з буквеними (числовими) даними з опорою на поняття цілого і частини та різницеве порівняння величин; <i>досліджує і аналізує</i> залежність розв'язання задачі від її умови, зафіксованої в схемі; <i>оцінює</i> з допомогою вчителя правильність розв'язання задачі; <i>шукає</i> різні способи розв'язання задачі, <i>обирає</i> раціональний спосіб розв'язання з опорою на графічну модель (схему); <i>складає</i> сюжетні задачі на одну і дві дії за схемою, виразом, рівнянням; <i>добирає</i> числа, що підходять до заданого сюжету, для заміни буквених даних в задачах на додавання та віднімання <i>критично оцінює</i> дані, процес та результат розв'язання навчальних і практичних задач; <i>прогнозує</i> результат розв'язання задачі</p>	<p>Прості та складені сюжетні задачі.</p>
Робота з даними	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>виділяє</i> дані, вміщені в таблицях, на схемах, діаграмах; <i>описує</i> відношення між величинами за допомогою схем, діаграм; <i>вносить</i> дані до таблиць; <i>користується</i> даними під час розв'язування практично зорієнтованих задач і в практичних ситуаціях.</p>	<p>Виділення і впорядкування даних за певною ознакою</p>

**ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА, СОЦІАЛЬНА ТА
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА, ПРИРОДНИЧА² ОСВІТНІ ГАЛУЗІ
«Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»**

Автор: Бібік Н.М.

Пояснювальна записка

Зазначені освітні галузі можуть реалізовуватись окремими предметами або в інтегрованому курсі за різними видами інтеграції (тематична, процесуальна, міжгалузева; в межах однієї галузі; на інтегрованих уроках, під час тематичних днів, в процесі проектної діяльності) за активного використання міжпредметних зв'язків, організації різних форм взаємодії учнів. Для розв'язання учнями практичних завдань у життєвих ситуаціях залучаються навчальні результати з інших освітніх галузей.

Метою навчальної програми «Я досліджую світ» є особистісний розвиток молодших школярів на основі формування цілісного образу світу в процесі засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює систему інтегрованих знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності та соціальної практики, способи дослідницької поведінки, які характеризують здатність учнів розв'язувати практичні задачі.

Досягнення поставленої мети передбачає досягнення таких **завдань**:

- формування дослідницьких умінь, доступних способів пізнання себе, предметів і явищ природничого і суспільного життя (спостереження, обстеження, дослід, практична робота, вимірювання, систематизація, класифікація, встановлення логічної та часової послідовності подій, критична оцінка побаченого (почутого), встановлення зв'язків і залежностей в природі і суспільстві, станом довкілля і діяльністю людини, впливу поведінки на здоров'я та безпеку, аналіз наслідків ризикованої поведінки, залежності результату від докладених зусиль);

- виховування активної позиції щодо громадянської і соціально-культурної належності себе і своєї родини до України, інтересу до пізнання історії свого краю і країни; пошани до символів держави, ініціативної поведінки у громадських акціях, у відзначенні пам'ятних дат і подій;

- розвиток толерантності у соціальній комунікації, ціннісного ставлення до приватного життя інших людей, усвідомлення правової відповідальності у ситуаціях застосування норм і правил життя в суспільстві, інші соціальні навички щодо взаємодії і співпраці в різних видах діяльності;

- створення умов для самовираження учнів у різних видах діяльності, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадливого використання природних ресурсів.

² Природнича освітня галузь може реалізуватися через інтегрований курс «Я досліджую світ» або через окремий предмет «Природознавство», програму якого подано нижче.

Тематичну основу курсу складають змістові лінії, які визначені Державним стандартом початкової освіти і охоплюють складники названих вище галузей в їх інтегрованій суті, а саме:

«**Людина**» (пізнання себе, своїх можливостей; здорова і безпечна поведінка);

«**Людина серед людей**» (стандарти поведінки в сім'ї, в суспільстві; моральні норми; навички співжиття і співпраці);

«**Людина в суспільстві**» (громадянські права та обов'язки як члена суспільства. Пізнання свого краю, історії, символів держави. Внесок українців у світові досягнення);

«**Людина і світ**» (толерантне ставлення до різноманітності світу людей, культур, звичаїв);

«**Людина і природа**» (цілісність природи, взаємозв'язок об'єктів і явищ, відповідальна діяльність людини у природі, залежність між діяльністю людини і станом довкілля).

Змістова лінія «Людина і природа» реалізується в пропонованій програмі через навчальний предмет «Природознавство».

Освітня програма дає змогу вчителю самостійно обирати й формувати інтегрований та автономний спосіб подання змісту із освітніх галузей Стандарту, добирати дидактичний інструментарій, орієнтуючись на індивідуальні пізнавальні запити і можливості учнів (рівень навченості, актуальні стани потреб, мотивів, цілей, сенсорного та емоційно-вольового розвитку). Особливого значення у дидактико-методичній організації навчання надається його зв'язку з життям, з практикою застосування здобутих уявлень, знань, навичок поведінки в життєвих ситуаціях. Обмеженість відповідного досвіду учнів потребує постійного залучення й аналізу їхніх вражень, чуттєвої опори на результати дослідження об'єктів і явищ навколишнього світу.

Педагогічна стратегія, яка спиралась на наслідувальні механізми у розвитку пізнавальних процесів молодших школярів, і передбачала пріоритетне використання зразків, алгоритмів, поетапного контролю й корекції, збагачується полісенсорним підходом, що зумовлює дослідницьку поведінку учнів, сприйняття ними властивостей і якостей предметів і явищ природного і соціального оточення, спрямовуються у сферу пошукової діяльності.

На основі Типової програми вчитель може створювати різні варіанти інтегрованої програми за таким алгоритмом:

- визначення цілей навчання;

- створення картки понять з інших предметів (асоціативної павутинки, курсів, галузей, які допоможуть досягти цілей);
- структурування програми за темами;
- вибір діяльності учнів, яка забезпечить інтегроване навчання;
- розроблення показників досягнення очікуваних результатів.

Можливі засоби інтеграції в процесі реалізації програми «Я досліджую світ» передбачають включення учнів в практику виконання різноманітних завдань дослідницького характеру, як от:

- дослідження-розпізнавання (Що це? Яке воно? Обстеження за допомогою органів чуття, опис, порівняння з іншими предметами, явищами; спільне – відмінне, до якого цілого воно належить);
- дослідження-спостереження (Як воно діє? Що з ним відбувається? Для чого призначене?);
- дослідження-пошук (запитування, передбачення, встановлення часової і логічної послідовності явищ, подій; встановлення причинно – наслідкових зв'язків (Чому? Яким чином? Від чого залежить? З чим пов'язано?), догадка, висновок-узагальнення).

1 клас

Очікувані результати	Зміст навчання
Людина	
<p>Здобувач / здобувачка <i>усвідомлює</i> людину як частину природи і суспільства, її відмінності від інших живих істот; <i>розповідає</i> про себе, називає адресу проживання; <i>складає</i> словесний портрет «Який (яка) Я», «Чим відрізняюсь від інших», «Що я вмію», «Чого хочу навчитись»; <i>володіє</i> найпростішими гігієнічними навичками, навичками самообслуговування; <i>описує</i> можливі ризики для життя і здоров'я вдома, у школі, на вулиці; <i>розуміє</i> переваги акуратності, доброзичливості, чесності;</p>	<p>Людина – частина природи і суспільства. Пізнання себе, своїх можливостей; місце проживання, безпечна поведінка вдома і на вулиці.</p> <p>Органи чуття. Турбота про органи тіла, гігієнічні навички. Спостереження в довкіллі. Організація досліджень.</p>

досліджує свій організм	
Людина серед людей	
<p><i>цікавиться</i> минулим своєї сім'ї;</p> <p><i>розрізняє</i> минуле, сучасне, майбутнє (було – є – буде);</p> <p><i>знає</i> склад сім'ї, імена членів сім'ї, де працюють батьки, хто вони за професією;</p> <p><i>знає</i>, хто працює в школі;</p> <p><i>має</i> уявлення про свої обов'язки як школяра, правила поведінки на уроці, на перерві;</p> <p><i>доречно</i> <i>вживає</i> слова етикету (вітання, прохання, прощання, звертання, подяки, вибачення); <i>доброзичливо спілкується</i> з іншими в спільній діяльності;</p> <p><i>розрізняє</i> <i>вчинки</i>, дає їм оцінку з погляду моральності;</p> <p><i>має</i> уявлення про необхідність доброзичливого і уважного ставлення до старших;</p> <p><i>використовує</i> <i>правила</i> культурної поведінки в громадських місцях, що ґрунтуються на врахуванні інтересів інших</p>	<p>Сім'я, школа. Поведінка в сім'ї, школі, громадських місцях. Моральні норми. Навички співжиття і співпраці</p> <p>Стандарти поведінки в суспільстві. Поведінка в громадських місцях (транспорті, на вулиці, в храмі, в театрі, в бібліотеці). Моральні якості (доброзичливість, правдомовність, щирість, подільчивість). Спостереження в довір'ї. Організація досліджень. Розв'язання ситуацій морального вибору.</p>
Людина в суспільстві	
<p><i>знає</i> назву країни, її столицю;</p> <p><i>має</i> уявлення про зміст символів держави (прапор, герб, гімн, українська мова), історичні пам'ятки свого краю;</p> <p><i>виявляє</i> зв'язки між людьми в суспільстві (хто про кого дбає,</p>	<p>Громадянські права та обов'язки як члена суспільства. Пізнання історії свого краю, символів держави. Спостереження в довір'ї. Організація досліджень.</p>

<p>значення праці людей для добробуту країни;</p> <p><i>орієнтується</i> у найближчому просторі;</p> <p><i>долучається</i> до корисних справ громади</p>	
Людина і світ	
<p><i>має уявлення</i> про різноманітність людей у світі, називає деякі країни; <i>усвідомлює</i> необхідність доброзичливого ставлення до інших країн та народів, <i>цікавиться</i> відповідною інформацією;</p> <p><i>наводить</i> приклади виробів, які допомагають людині в побуті, приклади винаходів людства</p>	<p>Толерантне ставлення до різноманітності культур, звичаїв народів, які проживають в Україні та за її межами.</p> <p>Досліди, спостереження в природі.</p> <p>Рукотворні тіла, матеріали та їх властивості.</p> <p>Винаходи людства та їх вплив на життєдіяльність людини.</p>
Людина і природа	
<p><i>розрізняє</i> предмети неживої і живої природи, рукотворні об'єкти;</p> <p><i>розуміє</i> значення сонячного світла і тепла на землі; має уявлення про повітря, воду, ґрунт, їх властивості, про різноманітність живих організмів, <i>знає</i> про добові та сезонні зміни в природі, <i>усвідомлює</i> причини їх повторюваності;</p> <p><i>встановлює</i> найпростіші взаємозв'язки в живій і неживій природі, між живими організмами і навколишнім середовищем, між природними умовами та господарською діяльністю людей;</p> <p><i>розуміє</i> цінність природи для життя людей, залежність якості життя людей від стану навколишнього середовища; <i>виконує</i> найпростіші правила поведінки в природі, бере посильну участь в природоохоронній діяльності;</p>	<p>Що належить до природи. Жива і нежива природа. Сонце і його вплив на живу і неживу природу.</p> <p>Спостереження за рослинами, тваринами, діяльністю людей у різні пори року. Охорона і збереження природи.</p>

<p><i>обирає</i> такі проблеми довкілля, які можна з'ясувати дослідницьким шляхом;</p> <p><i>фіксує</i> результати досліджень (експериментів), <i>застосовує</i> різні засоби досліджень (лупа, термометр, компас);</p> <p><i>використовує</i> різні джерела для пошуку інформації про довкілля</p>	
---	--

2 клас

Очікувані результати	Зміст навчання
Людина	
<p><i>розповідає</i> про себе та інших, висловлює свої вподобання;</p> <p><i>описує</i> себе, свій характер, захоплення, що відрізняють від інших;</p> <p><i>розпізнає</i> та описує небезпеку вдома або в школі;</p> <p><i>ухвалює</i> рішення щодо простих побутових ситуацій з користю для здоров'я і безпеки;</p> <p><i>пояснює</i>, від чого залежить безпека на вулиці, вдома, у школі;</p> <p><i>визначає</i> здорові та шкідливі звички, правила догляду за органами тіла;</p> <p><i>досліджує</i> зміни, що відбуваються;</p> <p><i>досліджує</i> позитивні і негативні впливи на вибір здорової та безпечної поведінки;</p> <p><i>досліджує</i> зміни, що відбуваються з людиною</p>	<p>Пізнання себе, своїх можливостей, здорова і безпечна поведінка.</p> <p>Частини тіла людини та їх функції.</p> <p>Турбота про здоров'я. Організація досліджень.</p>
Людина серед людей	
<p><i>пояснює</i>, що може робити в сім'ї, серед однолітків, в школі;</p> <p><i>дотримується</i> правил поведінки, що засвідчують повагу до інших;</p> <p><i>доречно вживає</i> слова чемності;</p> <p><i>надає допомогу</i>, коли просять та звертаються по неї;</p> <p><i>висловлює</i> оцінні судження щодо вчинку, події, явищ;</p> <p><i>добирає</i> докази до своїх висновків;</p>	<p>Стандарти поведінки в суспільстві.</p> <p>Моральні норми. Навички співжиття і співпраці.</p>

<p><i>не порушує права інших дітей, виявляє і засуджує вчинки, які ображають або принижують інших;</i> <i>співпрацює в групах для досягнення спільних цілей</i></p>	
Людина в суспільстві	
<p><i>розпізнає державні символи України, шанобливо ставиться до них;</i> <i>розпитує і збирає інформацію про свій край і державу, історичні події, відомих осіб;</i> <i>розпитує старших про минуле, бере активну участь у спільних заходах державного значення;</i> <i>дотримується встановлених правил поведінки під час державних свят, класних, шкільних і громадських заходів</i></p>	<p>Громадянські права та обов'язки як члена суспільства. Пізнання свого краю, історії, і символів держави. Внесок українців у світові досягнення. Славетні українці. Спостереження в докільлі. Організація досліджень.</p>
Людина і світ	
<p><i>має уявлення про різноманітність людей у світі, називає деякі країни; усвідомлює необхідність толерантного ставлення до інших країн і народів, цікавиться відповідною інформацією; виявляє інтерес до інформації про інші країни і народи;</i> <i>на конкретних прикладах доводить важливість взаємозв'язків і взаємодії між країнами;</i> <i>виявляє доброзичливе ставлення до людей інших національностей, до їхніх культур і звичаїв</i></p>	<p>Толерантне ставлення до різноманітності культур, звичаїв. Внесок українців у світові досягнення. Історичні події. Видатні історичні постаті. Розв'язання ситуацій морального вибору.</p>
Людина і природа	
<p><i>має уявлення про форму землі, вплив сонця на сезонні явища в природі, причини змін пір року;</i> <i>називає пори року та відповідні їм місяці, явища в живій та неживій природі у різні пори року;</i> <i>наводить приклади зв'язку людини і природи;</i> <i>розпізнає зміни в живій та неживій природі;</i> <i>застосовує знання про природу в навчальних і життєвих ситуаціях;</i></p>	<p>Земля та її форма. Обертання Землі. Рік. Місяць. Доба. Вплив Сонця на сезонні явища в природі Пори року та їх ознаки. Особливості життя рослин та тварин у різні пори року. Спостереження за добовими і сезонним змінами у природі. Охорона природи. Зв'язок людини і природи. Червона книга України.</p>

<p><i>наводить приклади</i> виробів, які допомагають людині у побуті; <i>розповідає</i> про використання матеріалів на основі їх властивостей; <i>знаходить</i> інформацію про найважливіші винаходи людства, використовуючи різноманітні джерела</p>	<p>Рукотворні тіла та матеріали їх властивості. Використання рукотворних матеріалів у побуті. Винаходи людства та їх вплив на життєдіяльність людини. Спостереження в довкіллі. Організація досліджень.</p>
---	---

ПРИРОДНИЧА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ ПРИРОДОЗНАВСТВО

Автори: Андрусенко І.В., Коршевніук Т.В.

Пояснювальна записка

Метою початкового курсу «Природознавство» є формування ціннісних орієнтацій щодо цілісності й різноманітності природи, ефективної, безпечної і природоохоронної поведінки у довкіллі, формування наукового мислення.

Досягнення зазначеної мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- розвиток інтересу до пізнання природи, творчих здібностей, позитивного емоційно-ціннісного ставлення учнів до навколишнього світу та його пізнання;
- виховання любові до природи рідного краю, своєї Батьківщини;
- формування уявлення про цілісну елементарну природничо-наукову картину світу;
- формування уявлень про об'єкти та явища природи, їхні взаємозв'язки у системі «нежива природа – жива природа», «природа – людина»;
- оволодіння способами навчально-пізнавальної діяльності, елементарними дослідницькими вміннями;
- усвідомлення залежності життя людини від стану навколишнього середовища;
- набуття досвіду екологічно і етично обґрунтованої поведінки у природі, участі у справі збереження навколишнього середовища;
- здійснення підготовки до вивчення природничих предметів в основній школі.

Освітня галузь «Природознавство» в початковій школі реалізується інтегрованим навчальним предметом «Природознавство», зміст якого наповнюється такими **змістовими лініями**: «Я пізнаю природу», «Я у природі», «Я у рукотворному світі».

Змістова лінія «*Я пізнаю природу*» спрямована на формування особистісного сприйняття, емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу через проведення спостережень, дослідів, експериментів, створення моделей, роботу з різними джерелами інформації.

Змістова лінія «*Я у природі*» передбачає розширення уявлень молодших школярів про тіла та явища природи, формування знань про їхні характерні ознаки та значення в житті людини, встановлення зв'язків між неживою і живою природою, формування бережливого ставлення до природи, навичок екологічно доцільної поведінки в довкіллі.

Змістова лінія «*Я у рукотворному світі*» розглядає природу як джерело сировини з урахуванням екологічних проблем, діяльності людини як творця матеріально-культурного середовища проживання; спрямована на формування загальних уявлень про світ, створеного розумом і руками людини, про взаємозв'язок людини з природою (як джерела не тільки сировинних ресурсів, енергії, але і натхнення, ідей для реалізації технологічних задумів і проектів) та їх використання у побуті.

Зміст навчального матеріалу викладено за лінійно-концентричним принципом, що передбачає у кожному наступному році розширення й поглиблення рівня його засвоєння.

Освітня програма не передбачає орієнтовної сітки розподілу навчальних годин за темами програмового матеріалу – їх вчитель розподіляє самостійно з урахуванням матеріально-технічного забезпечення, потреб та інтересів учнів, а також регіональних особливостей.

В основі навчання природознавства – проблемно-пошуковий підхід, що забезпечує реалізацію розвиваючих завдань навчального предмета. При цьому використовуються різноманітні методи і форми навчання із застосуванням системи засобів, що складають єдиний навчально-методичний комплект. Учні ведуть спостереження за об'єктами та явищами природи, виконують практичні роботи, досліди, експерименти, різноманітні творчі завдання, проекти. Проводяться дидактичні та рольові ігри, навчальні діалоги, моделювання об'єктів і явищ навколишнього світу. Для успішного вирішення завдань курсу важливі екскурсії та навчальні прогулянки, зустрічі з людьми різних професій, організація посильної практичної діяльності з охорони навколишнього середовища та інші форми роботи, що забезпечують безпосередню взаємодію дитини з навколишнім світом. Заняття можуть проводитися не тільки в класі, але і в природі (в лісі, парку, біля водойм), музеї, підприємствах, установах тощо.

1 клас

Очікувані результати	Зміст навчання
----------------------	----------------

Змістова лінія «Я пізнаю природу»

Здобувач / здобувачка

називає ознаки предметів і явищ природи, органи чуття та їх призначення під час спостережень та дослідів;

аналізує і пояснює причини і наслідки явищ у природі;

розрізняє об'єкти природи, їх ознаки та властивості, звуки за джерелом і гучністю;

зіставляє зображення / описи об'єктів живої і неживої природи з відомими йому / їй із довкілля або інших джерел;

групує об'єкти природи за однією ознакою;

добирає відомості / дані з різних джерел інформації;

фіксує здобуту інформацію / дані зображеннями, символами, за допомогою цифрових аудіо-, відео-, фото пристроїв;

спостерігає за тілами і явищами природи;

розпізнає прилади, які можна застосувати під час дослідження;

обирає обладнання для дослідження;

проводить спостереження / виконує досліди (під керівництвом вчителя) індивідуально чи в групі;

запитує, щоб довідатися більше;

розповідає про власні емоції, які виникають під час спостережень, дослідів.

Я пізнаю довкілля.

Органи чуття. Природа навколо мене.

Об'єкти неживої та живої природи, її ознаки у різні пори року.

Сонце – джерело світла і тепла.

Спостереження і досліди.

Прилади, які допомагають проводити дослідження.

Спостереження за рослинами та

тваринами у різні пори року.

Змістова лінія «Я у природі»

<p>Здобувач / здобувачка</p> <p><i>називає</i> природні тіла та явища природи зі свого найближчого оточення;</p> <p><i>наводить приклади</i> рослин і тварин із Червоної книги України;</p> <p><i>розрізняє і називає</i> природні об'єкти, дикорослі й культурні рослини, дикі і свійські тварини своєї місцевості;</p> <p><i>групує</i> рослини своєї місцевості на дерева, кущі, трав'янисті; листяні та хвойні;</p> <p><i>спостерігає</i> та описує рослини, які <i>виросли</i>, і тварин, яких <i>доглядає</i> у класі, вдома;</p> <p><i>групує</i> тварин на свійських і диких;</p> <p><i>визначає</i> та <i>описує</i> місце свого проживання;</p> <p><i>висловлює</i> власне ставлення до природи;</p> <p><i>не завдає шкоди</i> рослинам і тваринам під час спостережень, дослідів та експериментів;</p> <p><i>дотримується</i> правил безпечної поведінки у доквіллі, <i>пояснює</i> їх іншим.</p>	<p>Україна – моя країна.</p> <p>Рідний край. Місце, де я живу. Природа рідного краю.</p> <p>Тіла та явища природи, їх ознаки (величина, колір, форма, смак, тощо).</p> <p>Рослини своєї місцевості.</p> <p>Дикорослі і культурні рослини.</p> <p>Дерева, кущі, трав'янисті рослини.</p> <p>Хвойні і листяні рослини.</p> <p>Дикі і свійські тварини.</p> <p>Правила безпечної поведінки у доквіллі.</p>
<p>Змістова лінія «Я у рукотворному світі»</p>	
<p>Здобувач / здобувачка</p> <p><i>пояснює</i> взаємозв'язки між людиною і природою;</p> <p><i>розрізняє</i> природне і створене людиною доквілля;</p> <p><i>порівнює</i> рукотворні (штучні) та природні об'єкти (тіла);</p> <p><i>розпізнає</i> природні та рукотворні (штучні) тіла найближчого оточення, <i>називає</i> з чого їх виготовлено;</p> <p><i>розповідає про</i> значення природи у життєдіяльності людини;</p> <p><i>пояснює</i>, що не всі матеріали, створені людиною, корисні для доквілля;</p>	<p>Людина і доквілля. Природне і створене людиною доквілля. Природні та рукотворні (штучні) тіла, їх значення для людини.</p> <p>Вплив людини на доквілля. Червонокнижні рослини і тварини рідного краю. Охорона природи.</p>

<p><i>пропонує</i> способи використання рукотворних (штучних) об'єктів;</p> <p><i>бере участь</i> у заходах природоохоронної діяльності;</p> <p><i>формулює</i> запитання про все, що його/її цікавить.</p>	
---	--

2 клас

Очікувані результати	Зміст навчання
Змістова лінія «Я пізнаю природу»	
<p>Здобувач / здобувачка</p> <p><i>називає</i> властивості повітря, води, ґрунту, умови вирощування рослин,</p> <p><i>наводить приклади</i> зв'язку людини і природи;</p> <p><i>здійснює</i> спостереження за живою і неживою природою і <i>фіксує</i> їх результати;</p> <p><i>досліджує</i> повітря, воду, ґрунт, гірські породи, рослини своєї місцевості за наданим планом/алгоритмом індивідуально або у групі;</p> <p><i>визначає</i> суттєві ознаки об'єктів неживої та живої природи на основі проведених досліджень;</p> <p><i>розрізняє</i> форми земної поверхні;</p> <p><i>класифікує</i> рослини і тварин своєї місцевості, тіла неживої природи за певними ознаками та називає їх;</p> <p><i>пояснює</i> доцільність певних дій під час виконання практичних робіт, дослідів, спостережень за природними об'єктами/явищами;</p> <p><i>застосовує</i> за потреби найпростіші</p>	<p>Повітря та його властивості. Вимірювання температури повітря.</p> <p>Вода та її властивості. Вимірювання температури води. Водойми рідного краю.</p> <p>Форми земної поверхні.</p> <p>Гірські породи. Ґрунт. Значення ґрунту і його охорона.</p> <p>Різноманітність рослин. Будова рослин.</p> <p>Плоди і насіння. Спостереження за етапами розвитку росли. Догляд за кімнатними рослинами. Умови вирощування рослин. Охорона рослин.</p> <p>Тварини дикі та свійські. Спостереження за тваринами (комахи, риби, птахи, звірі).</p>

<p>засоби й обладнання;</p> <p><i>дiзнається</i> про природу, використовуючи рiзні джерела інформації;</p> <p><i>запитує</i>, щоб довідатися більше;</p> <p><i>фiксує</i> здобуту інформацію / дані словами, зображеннями, символами, за допомогою цифрових аудіо-, відео-, фотопристроїв;</p> <p><i>використовує</i> готові моделі та створює власні для вивчення об'єктів та явищ природи;</p> <p><i>висловлює</i> власне ставлення до пізнання природи;</p> <p><i>дотримується</i> правил безпечної поведінки у природі;</p> <p><i>розповідає</i> про власні емоції під час спостережень та досліджень.</p>	<p>Охорона природи. Червона книга України. Заповідники.</p>
--	---

Змістова лінія «Я у природі»

<p>Здобувач / здобувачка</p> <p><i>має</i> уявлення про форму Землі; вплив Сонця на сезонні явища в природі; причини змін пір року;</p> <p><i>називає</i> пори року та відповідні їм місяці; тривалість доби і року; явища в живій і неживій природі у різні пори року; частини тіла людини;</p> <p><i>наводить приклади</i> зв'язку людини і природи;</p> <p><i>розпізнає</i> зміни в неживій та живій природі;</p> <p><i>аналізує</i> явища живої природи у різні пори року (восени, взимку, навесні, влітку);</p> <p><i>розрізняє</i> складники ґрунту (пісок, глина, каміння, вода тощо);</p>	<p>Земля та її форма. Глобус – Модель Землі. Обертання Землі. Рік. Місяць. Доба. Вплив Сонця на сезонні явища в природі.</p> <p>Пори року та їх ознаки. Погода та її елементи. Особливості життя рослин і тварин у різні пори року. Рослини і тварини природних угруповань.</p> <p>Взаємозв'язки в природі. Спостереження за добовими і сезонними змінами у природі. Охорона природи.</p> <p>Людина. Частини тіла людини та їхні функції. Зв'язок людини і природи.</p>
--	---

<p><i>спостерігає</i> за добовими та сезонними змінами у природі, за життям рослин і тварин упродовж року;</p> <p><i>фіксує</i> результати спостережень і вимірювань у календарі природи;</p> <p><i>установлює взаємозв'язок</i> між порою року і погодою;</p> <p><i>пояснює</i> за допомогою моделей та малюнків зміну дня і ночі; значення води, повітря, ґрунту, рослин, тварин для людини;</p> <p><i>користується</i> моделями (глобусом і картою), термометром, гномоном;</p> <p><i>застосовує</i> знання про природу для розв'язання навчальних і життєвих ситуацій.</p>	
Змістова лінія «Я у рукотворному світі»	
<p>Здобувач / здобувачка</p> <p><i>наводить приклади</i> виробів, які допомагають людині у побуті;</p> <p><i>розрізняє</i> рукотворні тіла та матеріали з яких вони виготовлені;</p> <p><i>добирає</i> відомості про рукотворні (штучні) тіла з різних джерел інформації;</p> <p><i>розповідає</i> про використання матеріалів (пластмаси, гуми, скла, металу, паперу) на основі їхніх властивостей;</p> <p><i>знаходить інформацію</i> про найважливіші винаходи людства, використовуючи різноманітні джерела інформації.</p>	<p>Рукотворні тіла та матеріали, їх властивості. Дослідження властивостей рукотворних тіл та матеріалів.</p> <p>Використання людиною рукотворних (штучних) матеріалів у побуті.</p> <p>Винаходи людства та їх вплив на життєдіяльність людини.</p>

ІНФОРМАТИЧНА ГАЛУЗЬ

ІНФОРМАТИКА

2 клас

Автор: Проценко Т.Г.

Пояснювальна записка

Метою навчання інформатиці є різнобічний розвиток особистості дитини та її світоглядних орієнтацій, формування інформатичної й інших ключових компетентностей, необхідних їй для життя та продовження навчання.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- формування в учнів уявлення про роль інформаційно-комунікаційних технологій у житті людини;
- формування вмінь описувати об'єкти реальної та віртуальної дійсності різноманітними засобами подання інформації;
- формування початкових навичок інформаційної діяльності, зокрема вмінь опрацьовувати текстову та графічну інформацію;
- формування у дітей початкового досвіду використання комп'ютерної техніки для розв'язування навчальних, творчих і практичних задач;
- розвиток логічного, алгоритмічного, творчого та об'єктно-орієнтованого мислення учнів.

За результатами формування предметної компетентність випускники початкової школи повинні використовувати початкові знання, вміння та навички для:

- доступу до інформації (знання, де шукати і як отримувати інформацію);
- опрацювання інформації;
- перетворення інформації із однієї форми в іншу;
- створення інформаційних моделей;
- оцінки інформації за її властивостями.

Програма побудована лінійно-концентрично (з горизонтальним поглибленням):

Рівні навчання Засоби та об'єкти навчання	2 клас	3 клас	4 клас
	Графічний редактор	Текстовий редактор	Середовище програмування
Змістові лінії			
Інформація. Дії з інформацією	☀	☀	пошук інформації у мережі Інтернет
Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією	☀	☀	☀
Комп'ютерні програми. Меню та інструменти	☀	☀	☀

Об'єкт. Властивості об'єкта	☀	☀	☀
Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання.	☀	☀	☀
Алгоритми	☀	☀	☀

2 клас.

Програмне забезпечення, яке використовується:
графічний редактор (офлайн та онлайн версії), зокрема графічний редактор середовища Scratch

Очікувані результати	Зміст навчання
Інформація. Дії з інформацією	
<p>Здобувач / здобувачка <i>Пояснює</i> значення інформації для життя людини, наводить приклади із власного досвіду <i>Наводить приклади</i> значення інформації для себе особисто <i>Називає</i> органи чуття, якими людина отримує інформацію із навколишнього середовища <i>Наводить приклади</i> інформації у різних видах: текстовій, графічній, звуковій тощо <i>Розрізняє</i> правдиву і неправдиву інформацію, припущення і фантазію <i>Використовує</i> мережі для отримання інформації та спілкування під контролем дорослих <i>Оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень.</p>	<p>Навколишній світ та інформація. Види інформації за способом подання.</p>
Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією	
<p>Здобувач / здобувачка <i>Розуміє</i>, що комп'ютер та інші комп'ютерні пристрої це інструменти для виконання дій з інформацією <i>Наводить приклади</i> технічних засобів, що допомагають передавати інформацію, поширювати інформацію <i>Використовує</i> цифрові пристрої у близькому для себе середовищі <i>Пояснює</i>, чому і як потрібно захищати себе і цифрові пристрої <i>Звертається</i> за допомогою у випадку наявності проблем та збоїв у роботі комп'ютера <i>Оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень.</p>	<p>Комп'ютерна техніка, як засіб здійснення дій з інформацією.</p>

Об'єкт. Властивості об'єкта	
<p>Здобувач / здобувачка <i>Називає</i> об'єкти навколишнього світу, властивості конкретних об'єктів та значення властивостей <i>Описує</i> об'єкт називаючи його властивості та їх значення <i>Порівнює</i> об'єкти за значеннями властивостей <i>Спостерігає</i> за об'єктами, <i>визначає</i> спільні та відмінні ознаки/властивості <i>Наводить приклади</i> об'єктів, що відповідають заданим властивостям <i>Оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень</p>	<p>Створення простих геометричних моделей об'єктів за описом їх властивостей. Зміна значень властивостей об'єкту (колір контуру, колір фону, форма об'єкта)</p>
Комп'ютерні програми. Меню та інструменти	
<p>Здобувач / здобувачка <i>Запускає</i> знайомі програми. <i>Завершує</i> роботу з програмою. <i>Називає</i> інструменти малювання у графічному редакторі <i>Обирає</i> інструмент малювання для досягнення конкретного результату <i>Створює</i> не складні малюнки за зразком <i>Створює</i> зображення об'єктів що складаються з геометричних фігур та <i>змінює</i> значення властивостей <i>Вміє</i> змінити колір контуру або тла об'єкту обравши зразком колір іншого об'єкту за допомогою відповідних інструментів графічного редактора <i>Виконує</i> завдання із розфарбування або перефарбування малюнків <i>Пропонує</i> власні кольорові рішення малюнку <i>Пояснює</i> добір кольорів <i>Оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень</p>	<p>Меню комп'ютерної програми. Огляд різних прикладів меню. Інструменти комп'ютерних програм. Графічний редактор. Інструменти графічного редактора та їх налаштування. Створення та редагування не складних малюнків. Добір кольорової гами малюнка Збереження малюнків</p>
Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання	
<p>Здобувач / здобувачка <i>Об'єднує</i> об'єкти за їх властивостями або значеннями властивостей. <i>Створює</i> візуальну відповідь простих та складених геометричних задач <i>Вміє</i> виділяти та переносити фрагменти малюнку</p>	<p>Перенесення фрагментів малюнку. Виділення і впорядкування даних за певною ознакою. Прості та складені сюжетні геометричні задачі. Копіювання фрагментів малюнку.</p>

<p><i>Створює графічні відповіді до навчальних завдань.</i></p> <p><i>Знаходить приклади повторення і послідовності дій у повсякденній діяльності, близькому для себе середовищі</i></p> <p><i>Визначає закономірність об'єктів</i></p> <p><i>Відтворює послідовність об'єктів із заданою закономірністю;</i></p> <p><i>Оцінює результати своїх навчальних досягнень</i></p>	
Лінійні алгоритми	
<p>Здобувач / здобувачка</p> <p><i>Визначає послідовність кроків для виконавців.</i></p> <p><i>Знаходить помилки у алгоритмах</i></p> <p><i>Визначає результат виконання лінійного алгоритму побудови простого геометричного зображення</i></p> <p><i>Створює малюнок за лінійним алгоритмом</i></p> <p><i>Пропонує власні алгоритми створення не складних геометричних зображень</i></p> <p><i>Оцінює результати своїх навчальних досягнень</i></p>	<p>Створення малюнків за готовими алгоритмами</p> <p>Складання власних графічних алгоритмів</p>
<p>Додаткові теми: онлайн графічні редактори, редагування малюнків за допомогою програмного забезпечення смартфонів.</p>	

ТЕХНОЛОГІЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

ДИЗАЙН І ТЕХНОЛОГІЇ

1-2 клас

Автор: Мачача Т. С.

Пояснювальна записка

Зміст технологічної освітньої галузі реалізовується через навчальний предмет «Дизайн і технології».

Метою навчання дизайну і технологій є розвиток особистості дитини засобами предметно-перетворювальної діяльності, формування ключових та предметної проектно-технологічної компетентностей, необхідних для розв'язання життєвих проблем у взаємодії з іншими, самореалізації, культурного й національного самовияву.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- формування цілісного уявлення про матеріальне і нематеріальне виробництво;
- сприяння розвитку естетично-ціннісного ставлення до традицій українського народу в праці, декоративно-прикладному мистецтві;
- набуття досвіду поетапного створення корисних і естетичних виробів у партнерській взаємодії: від задуму до його втілення в матеріалах;
- вироблення навичок застосовувати традиційні та сучасні технології, раціонально використовувати матеріали;
- формування культури праці, прагнення удосконалювати процес і результати проектно-технологічної діяльності, свій життєвий простір.

Реалізація мети і завдань навчального предмета здійснюється за такими **змістовими лініями**: «Інформаційно-комунікаційне середовище», «Середовище проектування», «Середовище техніки і технологій», «Середовище соціалізації».

Змістова лінія **«Інформаційно-комунікаційне середовище»** охоплює вивчення питань гармонійного поєднання функціональності та естетичності у виробках; пошук та опрацювання тематичної інформації у взаємодії з іншими; дослідження природних, штучних і синтетичних матеріалів; розрізнення та читання графічних зображень; конструювання виробів з готових деталей.

Змістова лінія **«Середовище проектування»** спрямована на реалізацію творчого потенціалу учнів, створення умов для продукування ідей, вибору особисто привабливих об'єктів праці; дизайнерське проектування – моделювання і конструювання; виконання елементарних графічних зображень; добір матеріалів за їх властивостями; читання інструкційних карток із зображеннями для поетапного виготовлення виробу.

Змістова лінія **«Середовище техніки і технологій»** передбачає формування навичок організації робочого місця, безпечної праці з ручними інструментами та пристосуваннями; поетапне виготовлення виробів з використанням традиційних та сучасних технологій; раціональне використання матеріалів.

Змістова лінія **«Середовище соціалізації»** спрямована на формування здатності оцінювати та презентувати результати проектно-технологічної діяльності, обговорювати їх з іншими; ефективно використовувати створені вироби; долучатися до благочинної діяльності; виконувати трудові дії в побуті для самообслуговування та якісного облаштування життєвого простору.

Розподіл навчальних годин за темами, добір об'єктів праці вчитель визначає самостійно, враховуючи умови навчання та педагогічну доцільність.

Очікувані результати	Зміст освіти
Інформаційно-комунікаційне середовище	
<p>Здобувач / здобувачка <i>спостерігає</i> за природними об'єктами <i>збирає і заготовляє</i> природні матеріали</p> <p><i>дотримується</i> правил внутрішнього розпорядку, безпеки праці та санітарних норм під час занять <i>організовує</i> робоче місце <i>виготовляє</i> поетапно вироби з природних матеріалів за зображеннями або творчим задумом з допомогою дорослих</p> <p><i>розрізняє</i> вироби декоративно-прикладного мистецтва <i>описує</i> приклади виробів з різних джерел інформації (підручник, фотографії, каталоги, посібники, Інтернет-ресурси, музеї, фільми, мультфільми та ін.) <i>називає та обговорює</i> матеріали, корисність та естетичну цінність різних виробів у групі</p> <p><i>розпізнає</i> матеріали для моделювання, конструювання та виготовлення виробів візуально та на дотик <i>пояснює</i> доцільність використання матеріалів вторинної переробки для збереження природних ресурсів (водоймищ, лісу, тварин, корисних копалин тощо)</p> <p><i>розрізняє</i> основні креслярські інструменти, лінії, види графічних зображень <i>читає</i> елементарні графічні зображення <i>складає</i> пласкі та об'ємні геометричні форми, вироби з деталей конструкторів або інших готових елементів (архітектурні споруди, транспортні засоби, роботи та ін.) з допомогою дорослих, самостійно, в парі або в групі</p>	<p>Природне середовище України. Природні матеріали рідного краю</p> <p>Правила внутрішнього розпорядку, безпеки праці та санітарних норм під час занять. Організація робочого місця. Матеріали, інструменти та пристосування. Вироби з природних матеріалів</p> <p>Приклади виробів декоративно-прикладного мистецтва (витинанка, гончарство, ткацтво, різьблення, писанкарство, аплікація, вишивка та ін.)</p> <p>Види матеріалів (папір, картон, пластилін, полімерна глина, солене тісто, нитки, дріт, пластик та ін.)</p> <p>Елементи графічної грамоти. Види конструкторів, навчальних наборів (LEGO, мозаїка, конструктор із дерева, металу, магнітний, банчемс (конструктор-липучка) та ін.)</p>
Середовище проектування	

<p><i>продукує</i> ідеї для вибору особисто привабливого об'єкта праці</p> <p><i>вибирає</i> обґрунтовано об'єкт праці із запропонованих з допомогою вчителя</p> <p><i>пояснює</i> функціональну та естетичну цінність обраного для проектування і виготовлення виробу</p> <p><i>розглядає</i> моделі, подібні обраному виробу (моделі-аналоги)</p> <p><i>здійснює</i> розмічання ліній на папері і картоні</p> <p><i>описує</i> усно модель спроектованого виробу</p> <p><i>пояснює</i> способи та види оздоблення власного виробу (стрічками, тасьмою, мереживом, лелітками, гудзиками, намистинами тощо)</p> <p><i>добирає</i> матеріали для моделювання, конструювання та виготовлення виробу, зокрема і вторинні (природні, штучні і синтетичні)</p> <p><i>розрізняє</i> традиційні і сучасні технології виготовлення виробів (аплікація, ліплення, писанкарство, квілінг тощо)</p> <p><i>читає</i> графічні зображення для поетапного виготовлення виробу з допомогою дорослих</p>	<p>Виявлення проблеми, обґрунтований вибір об'єкта праці для його проектування і виготовлення</p> <p>Дизайнерське проектування – моделювання та конструювання, зокрема з використанням макетних матеріалів (картон, пінопласт та ін.)</p> <p>Графічні зображення для поетапного виготовлення виробу плоскої та об'ємної форми</p>
Середовище техніки і технологій	
<p><i>пояснює</i> корисність та естетичність створеного виробу</p> <p><i>презентує</i> результати власної або колективної проектно-технологічної діяльності, обговорює їх з іншими</p> <p><i>долучається</i> спільно з батьками до благодійної діяльності в групах зі створеними виробами, зокрема для українських воїнів</p> <p><i>умотивовує</i> необхідність робити подарунки, допомагати іншим</p> <p><i>розрізняє</i> професії дорослих у сім'ї та родині в сфері матеріального і нематеріального виробництва</p> <p><i>виконує</i> трудові дії в побуті: доглядає за одягом та взуттям (зав'язування шалика, пояса, шнурків), домашніми тваринами, рослинами, ремонті незначні пошкодження книг, іграшок,</p>	<p>Соціальна цінність виконаного індивідуального або колективного проекту</p> <p>Презентабельність та реклама</p> <p>Діяльність в групах та середовищі. Благодійна діяльність для задоволення потреб оточуючих</p> <p>Світ професій</p> <p>Побутове самообслуговування</p>

готує та сервірує нескладні страви (чай, канапка) за наочним прикладом та допомогою дорослих або спільно із старшими учнями	
Середовище соціалізації	

2 клас

Конкретні очікувані результати	Зміст освіти
Інформаційно-комунікаційне середовище	
<p>Здобувач / здобувачка <i>досліджує</i> природні матеріали за формою, кольорами, властивостями (візуально, на дотик) <i>порівнює</i> природні і рукотворні форми</p> <p><i>дотримується</i> правил внутрішнього розпорядку, безпеки праці та санітарних норм під час занять <i>організовує</i> робоче місце <i>створює</i> поетапно композицію та вироби з природних матеріалів за зображеннями, зразком або власним задумом</p> <p><i>порівнює</i> традиційні і сучасні вироби декоративно-прикладного мистецтва за матеріалами, техніками виконання, функціональними та естетичними властивостями <i>розрізняє</i> основні види народних декоративних візерунків, орнаментів <i>виявляє</i> емоційно-ціннісне ставлення до виробів декоративно-прикладного мистецтва</p> <p><i>розрізняє</i> види матеріалів та називає сфери їх використання <i>досліджує</i> властивості матеріалів візуально та на дотик <i>аргументує</i> доцільність використання вторинних матеріалів для збереження навколишнього середовища</p> <p><i>моделює</i> виріб з деталей конструктора за графічними зображеннями або власним задумом (самостійно, в парі або в групі)</p>	<p>Природне і штучне середовище. Матеріали. Спостереження, імітація, фантазування</p> <p>Правила внутрішнього розпорядку, безпеки праці та санітарних норм під час занять. Організація робочого місця. Інструменти та пристосування. Моделі-аналоги</p> <p>Характеристики традиційних і сучасних виробів декоративно-прикладного мистецтва, знайомство з народними умільцями свого краю (реально або віртуально)</p> <p>Властивості матеріалів (природні матеріали, папір, картон, пластилін, полімерна глина, солоне тісто, тканина, нитки, шнури, дріт, пластик, пінопласт та ін.)</p> <p>Конструктори, навчальні набори з графічними зображеннями, інструкційними картками</p>

Середовище проектування	
<p><i>продукує</i> ідеї для вибору об'єкта праці та обговорює їх з іншими</p> <p><i>оцінює</i> проектні ідеї – власні та інших</p> <p><i>пояснює</i> вибір особисто привабливого об'єкта праці, відповідаючи на запитання дорослих</p> <p><i>обдумує</i> план реалізації задуму в матеріалі</p> <p><i>прогнозує</i>, яким має бути виріб, його функціональну і естетичну цінність;</p> <p><i>порівнює</i> моделі, подібні обраному виробу (моделі-аналоги)</p> <p><i>моделює</i> виріб з елементами фантазування</p> <p><i>описує</i> модель свого виробу</p> <p><i>пояснює</i> способи та види оздоблення власного виробу (стрічками, тасьмою, мереживом, лелітками, гудзиками, намистинами тощо)</p> <p><i>добирає</i> матеріали для виготовлення виробу, застосовує вторинні матеріали</p> <p><i>використовує</i> традиційні та сучасні технології виготовлення виробів (комбінована аплікація, оригамі, кірігамі, квілінг, витинанка тощо)</p> <p><i>пояснює</i> визначену послідовність виготовлення спроектованого виробу за зображеннями</p>	<p>Виявлення проблеми, вибір об'єкта праці для його проектування і виготовлення</p> <p>Дизайн-проектування – моделювання та конструювання, зокрема з використанням макетних матеріалів (картон, пінопласт та ін.).</p> <p>Графічні зображення для технологічної послідовності виготовлення виробу пласкої та об'ємної форми</p> <p>Поетапне проектування технології індивідуального виготовлення</p>
Середовище техніки і технологій	
<p><i>працює</i> з ручними інструментами та пристосуваннями, дотримуючись безпечних прийомів праці та норм санітарії</p> <p><i>виготовляє</i> поетапно виріб за визначеною послідовністю</p> <p><i>здійснює</i> розмічання ліній на папері і картоні</p> <p><i>розмічає</i> деталі на матеріалі за допомогою шаблонів або трафаретів</p> <p><i>з'єднує</i> деталі та <i>оздоблює</i> їх з використанням традиційних та сучасних технологій</p> <p><i>дотримується</i> послідовності виготовлення виробу з допомогою вчителя</p> <p><i>раціонально</i> використовує матеріали, зокрема і вторинні</p>	<p>Ручні інструменти та пристосування</p> <p>Виготовлення виробу за графічними зображеннями.</p> <p>Технологічні операції з матеріалами (згинання, складання, скручування, рвання, зібгання, різання, склеювання, зв'язування, ліплення тощо)</p> <p>Раціональне використання матеріалів</p>
Середовище соціалізації	
<p><i>обґрунтовує</i> соціальну, функціональну та естетичну цінність створеного виробу</p> <p><i>оцінює</i> та <i>презентує</i> результати власної проектно-технологічної діяльності</p>	<p>Цінність виконаного проекту для соціальної сфери</p>

<p><i>обговорює</i> результати з іншими</p> <p><i>долучається</i> до благодійної діяльності в групах з власноруч створеними виробами</p> <p><i>умотивовує</i> необхідність робити подарунки, допомагати іншим, бережливо ставитися до природного середовища</p> <p><i>висловлює</i> емоційно-ціннісне ставлення до професій дорослих у сім'ї та родині своїх друзів, однокласників</p> <p><i>виконує</i> трудові дії в побуті: дрібний ремонт, доглядає за одягом та взуттям (упорядкування, чищення, пришивання гудзика та ін.), засобами гігієни, іграшками, домашніми тваринами, рослинами, готує та сервірує нескладні страви за наочним прикладом з допомогою дорослих або спільно із старшими учнями, дотримується культури поведінки за столом, гостинно пригощає батьків, друзів тощо</p>	<p>Презентабельність та реклама</p> <p>Благочинна та природоохоронна діяльність в групах та середовищі</p> <p>Світ професій соціальної сфери</p> <p>Побутове самообслуговування</p>
---	---

МИСТЕЦЬКА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

МИСТЕЦТВО

Автори: Комаровська О.А., Гайдамака О. В., Просіна О.В., Лемешева Н.А.

Пояснювальна записка

Метою навчання мистецтва у школі є всебічний художньо-естетичний розвиток особистості дитини, освоєння нею культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва; плекання пошани до вітчизняної та зарубіжної мистецької спадщини; формування ключових, мистецьких предметних та міжпредметних компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті.

Реалізація поставленої мети здійснюється за **змістовими лініями**: «художньо-творча діяльність», «сприймання та інтерпретація мистецтва», «комунікація через мистецтво», які окреслюють одну з моделей досягнення загальних цілей освітньої галузі та розкривають основну місію загальної мистецької освіти.

Змістова лінія **«Художньо-творча діяльність»** націлює на розвиток креативності та мистецьких здібностей учнів через практичне освоєння основ художньої мови різних видів мистецтва та способів художньо-творчого самовираження. Ця змістова лінія реалізується через формування в учнів умінь застосовувати різні виразні засоби творення художніх образів, імпровізування та естетичного перетворення доквілля.

Змістова лінія «Сприймання та інтерпретація мистецтва» спрямована на пізнання цінностей, що відображають твори мистецтва. Її реалізація передбачає розвиток емоційної сфери учнів, збагачення естетичного досвіду, формування в них умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати мистецтво, виявляючи до нього емоційно-ціннісне ставлення.

Реалізація змістової лінії «Комунікація через мистецтво» націлена на соціалізацію учнів через мистецтво, усвідомлення ними свого «Я» (своїх мистецьких досягнень і можливостей). Змістова лінія передбачає формування в учнів умінь презентувати себе і свої досягнення, критично їх оцінювати, взаємодіяти з іншими через мистецтво у середовищі, зокрема у різних культурно-мистецьких заходах, обговореннях тощо, а також формування уявлень про можливість і способи регулювати свій емоційний стан завдяки мистецтву.

Опанування учнями мистецтва у початковій школі ґрунтується на засадах компетентнісного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного, ігрового та інтегративного підходів.

Мистецтво сприяє формуванню *ключових компетентностей*, зокрема, у процесі:

- усного висловлювання своїх вражень від мистецтва; за допомогою коментування дорослого й оцінювання власної художньо-творчої діяльності (*вільне володіння державною мовою/ здатність спілкуватися рідною*);
- здійснення елементарних розрахунків (наприклад, для встановлення пропорцій, визначення метру, запису ритму тощо) (*математична компетентність*);
- спостереження, дослідження і відтворення довкілля та явищ природи засобами мистецтва (*компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, екологічна компетентність*);
- самостійного (чи за допомогою дорослого) використання інформаційних технологій для отримання мистецької інформації, художнього творення (*інформаційно-комунікаційна компетентність*);
- формування уміння визначати власні художні інтереси, досягнення і потреби; прагнення доцільно використовувати свій час для пізнання, сприймання, творення мистецтва (*навчання впродовж життя*);
- співпраці з іншими, зокрема участі у мистецьких заходах, прикрашенні середовища для друзів, сусідів; прояву відповідальності за особистий і колективний результат; використання мистецтва для отримання задоволення (впливу на власний емоційний стан) (*громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей*);

- опанування народних традицій, мистецтва рідного краю; толерантного ставлення до мистецтва різних народів (*культурна компетентність*);
- проявів творчої ініціативи та намагання її реалізувати, зокрема через втілення у практичній художньо-творчій діяльності (індивідуальній і колективній); презентації результатів власних мистецьких досягнень (*підприємливість та фінансова грамотність*);
- виявлення бажання впроваджувати нові ідеї (*інноваційність*).

Мистецька освітня галузь може реалізуватися через інтегровані курси або предмети вивчення за окремими видами мистецтва: наприклад, музичне мистецтво, образотворче мистецтво тощо за умови реалізації упродовж циклу навчання всіх очікуваних результатів галузі.

1 клас

Очікувані результати	Зміст навчання
Художньо-творча діяльність	
<p>Здобувач / здобувачка</p> <p><i>співає</i> вокальні вправи, дитячі пісні (зокрема музичний фольклор) у відповідному настрої, характері;</p> <p><i>дотримується</i> правил співу (постава, дихання)</p> <p><i>створює</i> елементарний ритмічний супровід до пісні;</p> <p><i>виконує</i> пісні «у ролях», відтворюючи образ мімікою, пластикою рухів;</p> <p><i>відтворює</i> прості ритмічні послідовності (створені з половинних, четвертних та восьмих тривалостей);</p> <p><i>добирає</i> тембр інструменту (трикутники, бубни, барабан, сопілка, ксилофон тощо) для передачі відповідного образу;</p> <p><i>грає</i> в ансамблі прості композиції (трикутники, бубни, барабан, сопілка (за умови дотримання гігієни користування), ксилофон тощо);</p> <p><i>імпровізує</i> голосом (музичні, мовленнєві інтонації), на музичних інструментах;</p>	<p>Спів. Імпровізації голосом, пластикою, на музичних інструментах. Відтворення рухами характеру, темпу, ритму музики.</p> <p>Інсценізація пісень, створення театралізованих образів.</p> <p>Гра на музичних інструментах (трикутники, бубни, барабан, сопілка, ксилофон тощо): створення елементарного ритмічного супроводу до пісні, ритмічних послідовностей тощо.</p> <p>Знайомство з нотним записом (нотний стан, скрипковий ключ, ноти в межах I октави, тривалості звуків – ціла, половинна, чверть, восьма).</p> <p>Використання музичної діяльності для задоволення та поліпшення емоційного стану.</p>

орієнтується в поняттях музичної грамоти (нота, нотний стан, звук, тривалості (ціла, половинна, чверть, восьма), метр, розмір), має уявлення про запис нотного тексту);

відтворює прості форми предметів і об'єктів довкілля фарбами (акварель, гуаш), графічними та пластичними матеріалами;

розміщує пропорційно зображення, використовуючи всю площину аркуша; *компоує* (з допомогою учителя) *зображення* у форматі (вертикальний, горизонтальний); *створює* елементарний стрічковий візерунок, прості декоративні розписи;

використовує у роботі основні, похідні, теплі й холодні кольори;

змішує та розбавляє водою фарби для отримання різних відтінків кольорів;

користується фарбами (акварель, гуаш), олівцями (кольоровими, восковими), пластиліном, фломастерами, палітрою, пензлями, стеками, ножицями тощо;

спостерігає різноманітність і красу природних форм, рослин, птахів, тварин у навколишньому середовищі;

досліджує і виявляє цікаве, незвичайне у довкіллі;

наводить приклади геометричної подібності природних та штучних об'єктів;

працює (вирізує, конструює) з папером, з природним матеріалом;

дотримується правил техніки безпеки;

експериментує з кольорами, лініями, формами тощо

прикрашає (за допомогою дорослого) середовище, в якому живе і навчається;

Використання різних ліній, плям, форм, кольорів і їх відтінків для створення візуальних образів.

Організація робочого місця.

Створення зображень графічними матеріалами, фарбами. Елементарне компоування елементів композиції (площинної, об'ємної).

Вирізування, конструювання з паперу.

Робота з природними матеріалами.

Елементарна стилізація форм оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо).

Ліплення з пластичних матеріалів.

Дотримання охайності та правил техніки безпеки.

Дослідження довкілля, виявлення цікавих, незвичайних об'єктів для створення художніх образів.

Прикрашення місця, де навчається, живе.

Використання образотворчої діяльності для задоволення та поліпшення емоційного стану.

<p><i>виконує</i> нескладні ролі, етюди-наслідування;</p> <p><i>вправляється</i> над інтонацією мовлення, чіткістю дикції, виразністю міміки і жесту, перевтілюючись у різних персонажів;</p> <p><i>розуміє</i> правила поведінки в театрі;</p> <p><i>рухається</i> в ритмі і темпі музики, <i>узгоджує</i> свої рухи з музичним супроводом (співом); <i>орієнтується</i> у просторі;</p> <p><i>придумує</i> образи і <i>створює</i> їх знайомими засобами мистецької виразності;</p> <p><i>імпровізує</i> засобами пантоміми (міміка, жести);</p> <p><i>виконує</i> твори мистецтва (співає, малює, танцює, декламує тощо), які подобаються;</p> <p><i>називає</i> свої уподобання у мистецтві</p>	<p>Інсценізація (виконання нескладних ролей), етюди-наслідування.</p> <p>Відтворення елементарних танцювальних елементів.</p> <p>Імпровізації засобами пантоміми (міміка, жести).</p>
<p>Сприймання та інтерпретація мистецтва</p>	
<p><i>сприймає</i> твір мистецтва та <i>висловлює</i> враження, добирає із запропонованих слів співзвучні особистим емоціям;</p> <p><i>визначає</i> темп (повільно, помірно, швидко); реєстр (високий, середній, низький), динаміку (гучно, тихо), тембр (звучання хору та оркестру), характеризує мелодію;</p> <p><i>визначає</i> колорит (теплий, холодний) творів мистецтва та учнівських робіт;</p> <p><i>порівнює</i> музичні та візуальні образи;</p> <p><i>помічає</i> красу в довкіллі; <i>орієнтується</i> у видах театру (ляльковий, музичний) та кінематографу (кінофільм, мультфільм)</p>	<p>Сприймання творів різних видів мистецтва. Обговорення вражень, емоцій, які вони викликали. Добір із запропонованих слів-характеристик, що співзвучні особистим емоціям та враженням.</p> <p>Визначення засобів виразності твору мистецтва.</p> <p>Порівняння природних форм, образів довкілля з їх художнім (декоративним) трактуванням.</p> <p>Знайомство з деякими видами театру та кіномистецтва.</p>

<p><i>називає</i> твори мистецтва, що змінюють або передають його/її настрій</p>	<p>Використання творів різних видів мистецтва для отримання задоволення</p>
<p>Комунікація через мистецтво</p>	
<p><i>презентує</i> результати власної творчості (співає пісні, виконує танцювальні рухи, демонструє власні роботи з образотворчого мистецтва тощо);</p> <p><i>бере участь</i> у колективному виконанні творчого задуму; у шкільних мистецьких заходах (концертах, виставках, інсценізаціях тощо), в обговореннях власних вражень від творів різних видів мистецтва, зокрема, змісту анімаційних фільмів, театральних вистав тощо;</p> <p><i>дотримується</i> правил творчої співпраці</p> <p><i>вербально описує</i> свій творчий задум; <i>визначає</i>, що вдалося, чи не вдалося у виконанні того, що було задумано</p>	<p>Презентація та характеристика власних творчих досягнень.</p> <p>Колективне виконання творчого задуму (оформлення класної кімнати, створення колективних художніх композицій тощо).</p> <p>Проведення шкільних мистецьких заходів (концертів, виставок, інсценізацій тощо).</p> <p>Ознайомлення і упровадження правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації.</p>

2 клас

Очікувані результати	Зміст навчання
<p>Художньо-творча діяльність</p>	
<p>Здобувач / здобувачка <i>співає</i> вокальні вправи, дитячі пісні (зокрема музичний фольклор) у відповідному настрої, характері, темпі, динаміці;</p> <p><i>дотримується</i> правил співу (постава, дихання, інтонація)</p>	<p>Спів (співацька постава, дихання, інтонація, дикція).</p>

виконує пісні «у ролях», відтворюючи образ мімікою, пластикою, виразним інтонуванням; добирає реквізит;
створює варіанти ритмічного супроводу до пісні;

відтворює прості ритмічні послідовності (створені з половинних, четвертних та восьмих тривалостей), зокрема у різних темпах;
обирає тембр інструменту (трикутники, бубни, барабан, сопілка, ксилофон тощо) для передачі відповідного образу;

грає в ансамблі прості композиції (трикутники, бубни, барабан, сопілка (за умови дотримання гігієни користування), ксилофон тощо);
придумує образи і *створює* їх знайомими засобами музичної виразності;

імпровізує голосом (музичні, мовленнєві інтонації), на музичних інструментах;

орієнтується в поняттях музичної грамоти (нота, нотний стан, звук, тривалості (ціла, половинна, чверть, восьма), метр, розмір), має уявлення про запис нотного тексту);

проявляє інтерес до творів мистецтва та мистецької діяльності;

виконує прості живописні, графічні, декоративні, пластичні композиції;

складає та розташовує на площині (в просторі) окремі елементи зображень (форм) в просту композицію (графічну, живописну, декоративну, об'ємну, просторову);
відповідно задуму, *обирає* формат (вертикальний, горизонтальний) композиції;
використовує всю площину аркуша;

Гра на музичних інструментах: створення варіантів ритмічного супроводу до пісні, ритмічних послідовностей тощо.

Імпровізації голосом, пластикою, на музичних інструментах

Відтворення рухами характеру, темпу, ритму музики.

Інсценізація пісень, створення театралізованих образів.

Знайомство з нотною грамотою (нотний стан, скрипковий ключ, ноти в межах I октави, тривалості звуків – ціла, половинна, чверть, восьма).

Малювання графічними матеріалами, фарбами.

<p><i>використовує</i> основні, похідні, ахроматичні, теплі й холодні кольори; <i>утворює</i> відтінки кольорів;</p> <p><i>експериментує</i> з кольорами, лініями, формами тощо;</p> <p><i>користується</i> художніми та природними матеріалами, палітрою, пензлями, стеками, ножицями тощо;</p> <p><i>працює</i> (вирізує, конструює) з папером, з природними матеріалами;</p> <p><i>дотримується</i> правил техніки безпеки;</p> <p><i>бере участь у прикрашенні</i> середовища, в якому живе і навчається;</p> <p><i>виконує</i> нескладні ролі, етюди-наслідування;</p> <p><i>вправляється</i> над інтонацією мовлення, чіткістю дикції, виразністю міміки і жесту, перевтілюючись у різних персонажів;</p> <p><i>рухається</i> в ритмі і темпі музики, <i>узгоджує</i> свої рухи з музичним супроводом (співом);</p> <p><i>орієнтується</i> у просторі;</p> <p><i>дотримується</i> правил поведінки в театрі;</p> <p><i>імпровізує</i> засобами пантоміми (міміка, жести);</p> <p><i>вирізняє</i> види мистецької діяльності, звернення до яких поліпшує його/ її настрій</p>	<p>Розміщення зображень на аркуші, у просторі, компонування елементів композиції (площинна, об'ємна).</p> <p>Дослідження доквілля, виявлення цікавих, незвичайних об'єктів для створення художніх образів.</p> <p>Використання різних ліній, плям, форм, кольорів та їх відтінків для створення візуальних образів.</p> <p>Вирізування, конструювання з паперу.</p> <p>Робота з природними матеріалами.</p> <p>Елементарна стилізація форм оздоблювальних елементів. різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо).</p> <p>Ліплення з пластичних матеріалів різними прийомами і способами.</p> <p>Прикрашення місця, де навчається, живе.</p> <p>Організація робочого місця.</p>
--	--

	<p>Дотримання охайності та правил техніки безпеки.</p> <p>Інценізація (виконання нескладних ролей), етюди-наслідування.</p> <p>Відтворення елементарних танцювальних елементів.</p> <p>Імпровізації засобами пантоміми (міміка, жести).</p> <p>Використання видів мистецької діяльності для задоволення та поліпшення емоційного стану.</p>
--	---

Сприймання та інтерпретація мистецтва

<p><i>сприймає</i> твір мистецтва та <i>висловлює</i> враження, добираючи із запропонованих слова, які співзвучні особистим емоціям;</p> <p><i>визначає</i> темп (повільно, помірно, швидко); реєстр (високий, середній, низький), динаміку (гучно, тихо), тембр (звучання хору та оркестру, окремих музичних інструментів (сопілка, бубон, барабан, скрипка, бандура, фортепіано тощо)), характеризує мелодію;</p> <p><i>визначає</i> колорит (теплий, холодний) творів мистецтва та учнівських робіт;</p> <p><i>порівнює</i> музичні та візуальні образи, твори мистецтва та явища довкілля;</p> <p><i>розрізняє</i> види театру (ляльковий, музичний, драматичний) та кінематографу (кінофільм, мультфільм);</p>	<p>Сприймання творів різних видів мистецтва. Обговорення вражень, емоцій, які вони викликали. Добір із запропонованих слів-характеристик, що співзвучні особистим емоціям та враженням.</p> <p>Визначення засобів виразності твору.</p> <p>Порівняння природних форм, образів довкілля з їх художнім (декоративним) трактуванням.</p> <p>Знайомство з деякими видами театру (ляльковий, музичний, драматичний), кіномистецтва (кінофільм, мультфільм)</p>
---	---

<p><i>використовує</i> театральну термінологію (сцена, актор, костюм, декорація);</p> <p><i>виявляє</i> твори мистецтва, що змінюють або передають його/її настрій</p>	<p>(графічна, пластична, лялькова анімація).</p> <p>Використання творів різних видів мистецтва для отримання задоволення та поліпшення емоційного стану.</p>
<p>Комунікація через мистецтво</p>	
<p><i>виявляє</i> (з допомогою вчителя) та бере участь в обговореннях інформації, отриманої з творів мистецтва;</p> <p><i>презентує</i> результати власної творчості (співає пісні, виконує танцювальні рухи, демонструє власні роботи з образотворчого мистецтва тощо);</p> <p><i>вербально описує</i> свій творчий задум; <i>визначає</i>, що вдалося, чи не вдалося у виконанні того, що було задумано;</p> <p><i>готовий / -а</i> до того, що може не вийти з першого разу так, як задумав / -ла;</p> <p><i>виявляє</i> досягнення у художньо-творчій діяльності однолітків;</p> <p><i>бере участь</i> у колективному виконанні творчого задуму; у шкільних мистецьких заходах (концертах, виставках, інсценізаціях тощо), в обговореннях власних вражень від творів різних видів мистецтва;</p> <p><i>обговорює</i> з однолітками свої враження від творів різних видів мистецтва відомих митців, від дитячої творчості;</p> <p><i>дотримується</i> правил взаємодії і творчої співпраці.</p>	<p>Виховні ситуації: обговорення (з допомогою вчителя) інформації – сюжетів, характерів персонажів тощо, отриманої з творів мистецтва.</p> <p>Презентація та характеристика власних творчих досягнень.</p> <p>Колективне виконання творчого задуму (оформлення класної кімнати, створення колективних художніх композицій, флеш-моби тощо);</p> <p>Проведення шкільних мистецьких заходів (концертів, виставок, інсценізацій тощо)</p> <p>Ознайомлення і упровадження правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації.</p>

ФІЗКУЛЬТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА

Автори-упорядники: Остапенко О. І., Москаленко Н. Г., Дерев'янка В. В.,
Сілкова В. О., Сороколів Н. С.

Пояснювальна записка

Метою навчання фізичної культури є всебічний фізичний розвиток особистості учня засобами фізкультурної та ігрової діяльності, формування в молодших школярів ключових і фізкультурних компетентностей, ціннісного ставлення до фізичної культури, успішного здійснення фізкультурно-оздоровчої діяльності та виховання фізично загартованих і патріотично налаштованих громадян України.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

– виховання в учнів розуміння значущості занять фізичними вправами, іграми як важливого засобу зміцнення здоров'я, отримання задоволення, гартування тіла та характеру, самовираження, соціальної взаємодії, критично мислити в процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності;

– формування в учнів здатності володіння різними способами рухової діяльності, виконанням фізичних вправ, уміти грати в рухливі та спортивні ігри за спрощеними правилами;

– розвиток в учнів здатності встановлювати причинно-наслідкові зв'язки позитивних та негативних чинників щодо стану свого здоров'я та фізичного розвитку; використовувати різні способи пошуку корисної інформації у довідникових джерелах, у тому числі за допомогою інформаційно-комунікативних технологій;

– формування в учнів здатності творчо застосовувати набутий досвід з фізичної культури, використовувати сили природи для зміцнення здоров'я та фізичного вдосконалення;

– розвиток в учнів здатності використовувати навички самоконтролю і самооцінювання свого фізичного стану, дотримуватися санітарно-гігієнічних правил та безпечної поведінки в процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності;

– розвиток в учнів здатності до спілкування і взаємодії з дорослими й однолітками, співпрацювати і досягати спільних командних цілей у процесі спортивно-ігрової діяльності, використовувати термінологічний апарат з фізичної культури рідною мовою у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності;

– виховання в учнів емоційно-ціннісного ставлення до занять фізичною культурою та спортом, здатності добирати фізичні вправи для розвитку фізичних якостей з урахуванням індивідуальних можливостей і бажань керуватися правилами безпечної і чесною гри, уміти боротися, вигравати і програвати, цікавитися досягненнями українських спортсменів на Олімпійських іграх та інших спортивних змаганнях.

Реалізація зазначеної мети і завдань здійснюється за такими **змістовими лініями**: «Рухова діяльність», «Ігрова та змагальна діяльність».

Змістова лінія «Рухова діяльність» передбачає формування в учнів уявлення про фізичну культуру як сукупність різноманітних фізичних вправ, способів рухової та ігрової діяльності спрямованих на фізичний розвиток та зміцнення здоров'я і спрямована на формування в молодших школярів умінь і навичок оволодіння різними способами рухової діяльності, здатності виконання вправ основної гімнастики, організуючих вправ, елементів акробатики, вправ корегувальної спрямованості та тих, що пов'язані з незвичним положенням тіла у просторі, ходьбою, бігом, танцювальними кроками, способами лазіння та перелізання, навичками володіння м'ячем та стрибками, розвиток фізичних якостей, формування постави й профілактики плоскостопості.

Змістова лінія «Ігрова та змагальна діяльність» передбачає виховання в учнів ініціативності та активності у процесі рухливих і спортивних ігор за спрощеними правилами, відповідальності за гру; усвідомлення важливості співпраці під час ігрових ситуацій; уміння боротися, здобувати чесну перемогу та з гідністю приймати поразку, контролювати свої емоції, організовувати свій час і мобілізувати ресурси, оцінювати власні можливості в процесі ігрової та змагальної діяльності, реалізовувати різні ролі в ігрових ситуаціях, відповідати за власні рішення, користуватися власними перевагами і визнавати недоліки у тактичних діях у різних видах спорту, планувати та реалізовувати спортивні проекти (турніри, змагання тощо); формування в молодших школярів умінь і навичок виконання естафет, володіння різними видами рухливих та спортивних ігор за спрощеними правилами.

1 клас

Очікувані результати	Зміст освіти
Рухова діяльність	
<p>Здобувач / здобувачка <i>Має уявлення</i> про фізичну культуру як сукупність різноманітних фізичних вправ, спрямованих на фізичний розвиток та зміцнення здоров'я людини;</p> <p><i>розуміє</i> терміни з предмету фізична культура;</p> <p><i>пояснює</i> значення фізичних вправ для формування правильної постави;</p> <p><i>цікавиться</i> де і коли зародилися Олімпійські ігри;</p> <p><i>називає</i> життєво важливі способи пересування людини;</p>	<p>Фізична культура як сукупність різноманітних фізичних вправ, спрямованих на фізичний розвиток та зміцнення здоров'я людини.</p> <p>Терміни з предмету фізична культура.</p> <p>Фізичні вправи – засіб формування правильної постави.</p> <p>Історія зародження Олімпійських ігор.</p> <p>Життєво важливі способи пересування людини.</p>

виконує організовуючі вправи: команди на шикування в шеренгу, колону по одному, в коло; розмикання на інтервал; загальнорозвивальні вправи: без предмета (імітаційного характеру) та з предметами: комплекс вправ ранкової гігієнічної гімнастики; сіди (ноги нарізно, на п'ятах, зігнувши ноги); упори (присівши, лежачи, лежачи, стоячи, стоячи на колінах); виси (стоячи, лежачи); елементи акробатики: групування (сидячи, лежачи), переكاتи в групуванні, перекид боком;

виконує ходьбу: на носках, п'ятах, з високим підніманням стегна, у напівприсіді, у присіді, з різними положеннями рук, ходьбу «змійкою»; біг: з високим підніманням стегна, із закиданням гомілок, із зміною напрямку; із різних вихідних положень; «човниковий» біг 4 x 9 м; біг з високого старту до 30 м; біг до 500 м; чергування ходьби та бігу до 1000 м; танцювальні кроки: приставний та перемінний кроки; танцювальні імпровізаційні вправи; лазіння по горизонтальній та похилій (кут 20 градусів) гімнастичній лаві в упорі стоячи на колінах; по гімнастичній стінці у різних напрямках; перелізання через перешкоду, висотою до 80 см;

виконує вправи з малим м'ячем: тримання м'яча, підкидання м'яча правою і лівою рукою; ловіння м'яча однією та двома руками після відскоку від стіни, підлоги; метання м'яча правою і лівою рукою із-за голови, стоячи на місці; метання м'яча у вертикальну ціль з відстані 8-10 м; вправи з великим м'ячем: тримання м'яча; підкидання м'яча і ловіння його після відскоку від підлоги; передавання м'яча з рук у руки у колі, праворуч, ліворуч, над головою, під ногами; перекидання м'яча у парах; удари м'яча об підлогу однією та двома руками; ведення м'яча на місці правою і лівою рукою;

володіє елементарними навичками виконання стрибків: на місці на одній, двох ногах, з просуванням уперед, назад, у присіді правим та лівим боком; стрибки в глибину; зіскок із гімнастичної лави вигнувшись; стрибки у висоту через гімнастичну палицю, гумову мотузку з місця, з прямого розбігу; стрибки у довжину з місця поштовхом однієї, двох ніг;

Культура рухів з елементами гімнастики: організовуючі вправи, загальнорозвивальні вправи; положення тіла у просторі: сіди, упори, виси, елементи акробатики.

Вправи для оволодіння навичками пересувань: ходьба, біг, танцювальні кроки, лазіння та перелізання.

Вправи для опанування навичками володіння м'ячем: вправи з малим м'ячем (тенісним або гумовим); вправи з великим м'ячем (гумовим, футбольним, волейбольним, для міні-баскетболу).

Вправи для оволодіння навичками стрибків: стрибки, стрибки в глибину, у висоту, у довжину з місця поштовхом двома ногами.

<p><i>виконує</i> вправи для розвитку фізичних якостей: сили – підтягування у висі лежачи та у висі (хлопці), згинання та розгинання рук в упорі лежачи від гімнастичної лави та від підлоги (хлопці); швидкості – повторний біг 3-4 x 10 м; прискорення з різних вихідних положень; витривалості – біг по чергово з ходьбою, пересування на лижах; біг на дистанцію до 400 м; гнучкості – махові рухи руками і ногами у різних напрямках з амплітудою, нахили тулуба в різних напрямках у положенні стоячи, пружинячі нахили у положенні сидячи; “напівшпагат”, “шпагат”; координації – пересування по підвищеній і обмеженій за площиною опорі, “човниковий” біг 4 x 9 м, 3 x 10 м;</p> <p><i>виконує</i> загальнорозвивальні вправи без предметів на місці; вправи для верхніх кінцівок і плечового поясу; згинання та розгинання верхніх кінцівок, колові рухи руками у фронтальній та сагітальній площині; загальнорозвивальні вправи в русі: різновиди ходьби, бігу, стрибків, вправи на координацію; загальнорозвивальні вправи з предметами: викрути рук зі скакалкою, з гімнастичною палицею; вправи на відчуття правильної постави: біля вертикальної осі, гімнастичної стінки, біля дзеркала; вправи для профілактики плоскостопості: ходьба на носках, з перекатами з п’ят на носки, “гусінь”, “ведмідь клишоногий”;</p>	<p>Вправи для розвитку фізичних якостей: сили, швидкості, витривалості, гнучкості, координації.</p> <p>Вправи для формування постави і профілактики плоскостопості: загальнорозвивальні вправи без предметів на місці, в русі, з предметами, вправи на відчуття правильної постави, вправи для профілактики плоскостопості.</p>
ІГРОВА ТА ЗМАГАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ	
<p><i>Бере участь</i> у рухливих іграх та естафетах, виконуючи різні ролі в процесі рухливих ігор: “Колобки та їжачки”, “Збирання листя”, “Слухай сигнал”, «Театр звірів», «Життя лісу», “Переліт птахів”, “Вовк у канаві”, “Світлофор”, “Стрибунці-горобчики”, “Стрибки по “купинах”, «Через зони», “Естафетна паличка”, “Біг по коридору”, “Біг з перешкодами”;</p> <p><i>дотримується</i> правил безпечної поведінки для себе та однокласників у процесі рухової та змагальної діяльності.</p>	<p>Рухливі ігри та естафети.</p> <p>Правила безпечної поведінки в процесі рухової та змагальної діяльності.</p>

Очікувані результати	Зміст освіти
Рухова діяльність	
<p>Здобувач / здобувачка <i>Розуміє</i> значущість рухового режиму для зміцнення здоров'я та фізичного розвитку; <i>пояснює</i> значення і правила ранкової гігієнічної гімнастики, фізкультурних хвилинок та фізкультурних пауз для фізичного розвитку та здоров'я людини; загартування як засіб зміцнення здоров'я; <i>дотримується</i> рухового режиму протягом дня; <i>називає</i> основні фізичні якості людини, фізичні вправи та їх вплив на формування фізичних якостей; <i>дотримується</i> правил особистої гігієни в режимі дня; <i>цікавиться</i> де і коли зародилися Олімпійські ігри; <i>виконує</i> організовуючі вправи: команди на розмикання і змикання приставними кроками, перешикування із колони по одному в колону по три (чотири); <i>добирає та виконує</i> загальнорозвивальні вправи: комплекси вправ ранкової гімнастики без предмета (імітаційного характеру), з м'ячем, скакалкою; комплекси фізкультурних пауз та фізкультурних хвилинок; <i>виконує</i> сіди (кутом, з нахилом уперед, на правому (лівому) стегні); виси (вис на зігнутих руках, вис стоячи позаду, вис зависом однією ногою, вис зависом двома ногами), підтягування у висі (хлопці), у висі лежачи (дівчата); елементи акробатики: перекати в групуванні; перекид уперед; стійка на лопатках із зігнутими та прямими ногами;</p>	<p>Руховий режим дня молодшого школяра. Значення і правила виконання ранкової гігієнічної гімнастики, фізкультурної хвилинки та фізкультурної паузи. Рухова активність протягом дня. Фізичні вправи та їх вплив на формування фізичних якостей. Правила особистої гігієни молодшого школяра Олімпійські ігри Стародавньої Греції. Культура рухів з елементами гімнастики: організовуючі вправи; а) загальнорозвивальні вправи. б) положення тіла у просторі: сіди, упори, виси, елементи акробатики.</p>

володіє навичками пересувань: ходьба широкими кроками, зі зміною частоти кроку; ходьба із прискоренням та уповільненням; приставним кроком правим і лівим боком; біг: із зміною напрямку, спиною уперед; пересування приставними кроками правим, лівим боком; “повторний” біг 3 x 10 м; різновиди “човникового” бігу 4 x 9 м; біг 30 м з високого старту; біг почергово з ходьбою до 1000 м; танцювальні кроки: поперемінний крок, елементи українського народного танцю; лазіння: по похилій лаві, встановленій під кутом 45 градусів відносно гімнастичної стінки; по гімнастичній стінці вгору і вниз різнойменним способом; долає штучні перешкоди: перелізання через перешкоду висотою до 100 см;

володіє навичками виконання вправ з малим м'ячем: метання малого м'яча у щит (1 x 1 м) з відстані 8-10 м на висоті 2-3 м; метання малого м'яча у горизонтальну ціль шириною 2 м з відстані 6-8 м; метання малого м'яча із-за голови на дальність;

виконує вправи з великим м'ячем: кидки м'яча знизу із положення сидячи та стоячи, передавання і ловіння м'яча двома руками від грудей (у колі, парах, трійках), передача м'яча двома руками з ударом об підлогу; ведення м'яча з одночасними кроками правою та лівою рукою; зупинки м'яча, що котиться, підошвою та внутрішньою стороною ступні, удари внутрішньою стороною ступні по м'ячу, що котиться; ведення м'яча внутрішньою та зовнішньою частинами підйому (по прямій, по дузі, між стійок);

виконує стрибки на місці з поворотами на 45, 90, 180 градусів по «купинах», вистрибування з присіду; стрибки зі скакалкою: на двох ногах, на двох ногах із проміжними стрибками на місці; поперемінно відштовхуючись ногами на місці, обертаючи скакалку вперед; стрибки через довгу скакалку, яка обертається вперед; стрибки у глибину з висоти до 80 см з м'яким приземленням; з висоти 60-80 см різко вигнувшись; стрибки у висоту; стрибки через перешкоди висотою до 50 см поштовхом

Вправи для оволодіння навичками пересувань: ходьба, біг, танцювальні кроки, лазіння та перелізання.

Вправи для опанування навичками володіння малим м'ячем (тенісним або гумовим).

Вправи з великим м'ячем (гумовим, футбольним, волейбольним і для міні-баскетболу).

Вправи для оволодіння навичками стрибків: стрибки, зі скакалкою в глибину, у висоту, в довжину.

однією та двома ногами; стрибки у висоту з прямого розбігу (через гумову мотузку); стрибки у довжину; з місця поштовхом однієї та двох ніг; стрибки у довжину із присіду в присід;

виконує фізичні вправи для розвитку фізичних якостей: сили – загальнорозвивальні вправи з гімнастичними палицями, кидки баскетбольного м'яча з-за голови із різних положень, лазіння по горизонтальній гімнастичній лаві однойменним та різнойменним способами (без допомоги ніг), багатоскоки, стрибки через перешкоди, підтягування у висі та у висі лежачи (хлопці); пересування у положенні сиду, зігнувши ноги (у різних напрямках); швидкості – прискорення з різних вихідних положень, повторний біг 3 – 10 м, біг із прискореннями за сигналом, стрибки зі скакалкою; витривалості – біг у чергуванні з ходьбою до 1000 м, біг на дистанцію до 500 м малої інтенсивності; гнучкості: махові рухи правою і лівою ногою у бічній і лицьовій площині, стоячи біля опори та під час ходьби; прогинання та вигинання тулуба у положенні упору стоячи на колінах; пружинячі похитування у положенні випаду; прогинання тулуба у положенні лежачи на животі; координації – подолання перешкод, ходьбу на носках, по підвищеній і обмеженій за площиною опорі з різними положеннями рук, “позу лелеки” із закритими очима, пересування із підкиданням дрібних предметів (тенісні м'ячі, мішечки тощо), вправи зі зміною положення тіла у просторі, розслаблення м'язів рук, ніг, тулуба у різних положеннях;

добирає та виконує фізичні вправи для формування постави і профілактики плоскостопості: загальнорозвивальні вправи на місці без предметів: вправи для м'язів шиї: нахили та повороти голови; вправи для верхніх кінцівок і плечового поясу: згинання та розгинання верхніх кінцівок, кругові рухи руками, нахили в сторони, пружинчасті рухи;

Вправи для розвитку фізичних якостей: сили, швидкості, витривалості, гнучкості, координації.

Вправи для формування постави і профілактики плоскостопості: загальнорозвивальні вправи без предметів на місці,

<p>виконує загальнорозвивальні вправи в русі: ходьба, біг, стрибки, випади, повороти тулуба під час бігу, ходьба з різними положеннями рук; вправи на координацію; загальнорозвивальні вправи з предметами: з гімнастичними палицями, м'ячами, зі скакалками, обручами, мішечками піску на голові під час ходьби; загальнорозвивальні вправи на відчуття правильної постави: біля гімнастичної стінки, вертикальної осі, дзеркала; вправи для профілактики плоскостопості: ходьба по дрібних предметах, біг на носках, ходьба перекатами з п'яти на носок, "гусениця", "ведмідь клишоногий";</p>	<p>Загальнорозвивальні вправи в русі, з предметами, вправи на відчуття правильної постави; вправи для профілактики плоскостопості.</p>
<p>ІГРОВА ТА ЗМАГАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ</p>	
<p><i>бере участь</i> у рухливих іграх та естафетах, виконуючи різні ролі в процесі рухливих ігор: "Заборонений рух", "Виставка картин", "Світлофор", "Подоляночка", "Мак", "Дрова"; "Космонавти", "Гуси", "Сірий кіт", "Альпіністи", "Виклик номерів", "Бездомний заєць", "Посадка картоплі", естафети; "Вовк у канаві", "Зайці у городі; Гонка м'ячів", "М'яч сусіду", "М'яч середньому", "Влучно в ціль", "Снайпери";</p> <p><i>дотримується</i> правил безпечної поведінки для себе та однокласників у процесі рухової та змагальної діяльності.</p>	<p>Рухливі ігри та естафети.</p> <p>Правила безпечної поведінки в процесі рухової та змагальної діяльності.</p>

Орієнтовне планування курсу «Вступ до шкільного життя»

День навчання	Теми занять
1-й день	Урок 1. Знайомство. Введення знакових засобів для організації взаємодії дітей і вчителя на уроці. Введення знаку «Я»
	Урок 2. Розпорядок дня школяра. План класу
	Урок 3. «Килимок миру». «Квітка настрою»
2-й день	Урок 4. Знак «Я»
	Урок 5. Організація спільної роботи класу. Введення знаку «Хор»
	Урок 6. Графічний диктант. Уведення критеріїв та засобів оцінювання та самооцінювання («чарівні лінієчки»)
3-й день	Урок 7. Знаки «Я» і «Хор»
	Урок 8. Організація спільної роботи учнів (пара, група). Введення знаку «Ми»
	Урок 9. Засоби для прояву ставлення до думки однокласника. Уведення знаків «+» (згоден), «-» (не згоден)
4-й день	Урок 10–11. Робота в парі. Взаємооцінювання робіт за поданими критеріями
	Урок 12. Організація навчальної дискусії. Незгода у груповій роботі: сварка чи суперечка?
5-й день	Уроки 13–14. Формування неімітаційної поведінки, вміння запитувати. Уведення знаку «?»
	Урок 15. Чи зрозуміло ми говоримо? Чи зрозуміло ми діємо?
6-й день	Урок 16. Відпрацювання знаків «+», «-», введення правил для того, хто говорить
	Урок 17. Ситуація недовизначеного правила
	Урок 18. Результат спільної роботи як сума індивідуальних внесків
7-й день	Урок 19. Формування вміння домовлятися для спільної роботи в групі
	Урок 20–21. Ситуація «провокації». Введення знаку «пастка»
8-й день	Урок 22. Виконання вправ із застосуванням уведених знаків
	Урок 23–24. Навчання обирати критерії оцінювання. Протиставлення правильності та оригінальності
9-й день	Урок 25–26. Виконання вправ із застосуванням уведених знаків
	Урок 27. Критерії оцінювання. Точка зору того, хто оцінює
10-й день	Урок 28–30. Свято «Ми – школярі»